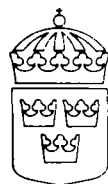

Riksdagens protokoll

1988/89:111

Protokoll
1988/89:111

10 maj 1989

Debatter m. m.

Onsdagen den 10 maj

Skydd för företagshemligheter	8
Det allmännas skadeståndsansvar m.m.	42
Vårdnad om barn m.m.	56
Vissa socialförsäkringsfrågor	60
Utrustning m.m. för polisväsendet	75
Allmänna helgdagar	78
Anslag till utredningar m.m. inom kommunikationsdepartementet	82

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 10 maj

Skatteutskottets betänkanden

1988/89:SkU30 Bilaccis	3
1988/89:SkU26 Pensionärernas skatteförhållanden	3
1988/89:SkU29 Ändrade regler om reseskatt	3
1988/89:SkU27 Ändrade beskattningsregler för lättdiesel, m.m. . .	3

Försvarsutskottets betänkanden

1988/89:FöU13 Handläggningen av ärenden om vapenfri tjänst . .	3
1988/89:FöU16 Tilläggsbudget II: försvarsdepartementet	3

Jordbruksutskottets betänkande

1988/89:JoU15 Hästavel m.m.	3
-------------------------------------	---

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1988/89:SfU20 Kommunala bostadstillägg (KBT)	3
--	---

Finansutskottets betänkanden

1988/89:FiU31 Sparande	3
1988/89:FiU26 Statlig lokalförsörjning	3

Prot.	<i>Laguskottets betänkanden</i>	
1988/89:111	1988/89:LU32 Upphävande av reglerna om bevakning av testamente	41
	1988/89:LU31 Det allmännas skadeståndsansvar m.m.	41
	1988/89:LU33 Vårdnad om barn m.m.	41
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
	1988/89:SfU16 Vissa socialförsäkringsfrågor	41
	<i>Justitieutskottets betänkande</i>	
	1988/89:JuU22 Tilläggsbudget II	41
	<i>Konstitutionsutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:KU29 Allmänna helgdagar	41
	1988/89:KU32 Godkännande av den europeiska konventionen om kommunal självstyrelse	41
	1988/89:KU33 Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten m.m.	41
	<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
	1988/89:TU23 Tilläggsbudget II: kommunikationsdepartementet	41

Onsdagen den 10 maj

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1988/89:147 till utrikesutskottet

2 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1988/89:Sk61 till skatteutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter

Trafikutskottets betänkande 1988/89:TU18

Jordbruksutskottets betänkanden 1988/89:JoU16, JoU17 och JoU20

Bostadsutskottets betänkande 1988/89:BoU11

4 § Företogs till avgörande skatteutskottets betänkanden 1988/89:SkU30, SkU26, SkU29 och SkU27, försvarsutskottets betänkanden 1988/89:FöU13 och FöU16, jordbruksutskottets betänkande 1988/89:JoU15, socialförsäkringsutskottets betänkande 1988/89:SfU20 samt finansutskottets betänkanden 1988/89:FiU31 och FiU26 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 110).

Skatteutskottets betänkande 30

Mom. 2 (slopande av bilaccisrabatten m.m)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Gösta Lyngå i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (ändrad beräkningsgrund för bilaccis)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 20 för reservation 2 av Gösta Lyngå.

Mom. 5 (skattelättnader och stimulanser för miljöförbättrande åtgärder på vissa bilar m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Kenneryd och Håkan Hansson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (bilaccisen vid import av veteranbilar)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 62 för reservation 4 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 7 (vägtrafikskatten för veteranbilar)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 95 för reservation 5 av Bo Lundgren m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 26

Mom. 1 (inkomstprövningen av pensionärernas extra avdrag i allmänhet)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 93 för reservation 1 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 2 (inkomstprövningen av pensionärernas extra avdrag vid skattefria inkomster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (utredning av beskattningsreglerna för pensionärer)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 90 för reservation 3 av Kjell Johansson m.fl.

Mom. 4 (förvärsavdrag för pensionärer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Kjell Johansson och Britta Bjelle – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (skattefrihet för hemsjukvårds- och hemvårdsbidrag till pensionärer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (förmögenhetsprövningen av pensionärernas extra avdrag i allmänhet)

Först biträdades reservation 6 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del med 137 röster mot 20 för reservation 7 av Gösta Lyngå i motsvarande del. 146 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 154 röster mot 131 för reservation 6 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1988/89:111
10 maj 1989

Skatteutskottets betänkande 29

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (resor mellan de nordiska länderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (resor från ort i Sverige till Röros)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Skatteutskottets betänkande 27

Mom. 1 (allmän energiskatt på lättdiesel)

Först biträdde reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. med 76 röster mot 17 för reservation 2 av Gösta Lyngå. 209 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 226 röster mot 76 för reservation 1 av Bo Lundgren m.fl.

Mom. 2 (drivmedelsbeskattningens miljöprofil)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Bäckström – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (drivmedelsbeskattningens nivå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (beskattningen av utlandsregistrerade personbilar som ankommer till Sverige)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (beskattningen av bilförmån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (elbilar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Görel Thurdin och Håkan Hansson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (en landstingskommunal drivmedelsskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 18 för reservation 8 av Gösta Lyngå.

Mom. 11 (fordonsskatten för tyngre fordon)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (miljövänlig motorsågsbensin)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 95 för reservation 10 av Görel Thurdin m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande 13

Mom. 2 (lagförslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 18 för reservationen av Paul Ciszuk.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande 16

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Paul Ciszuk – bifölls med acklamation.

Jordbruksutskottets betänkande 15

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (stöd till hästaveln m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 129 för reservationen av Hans Gustafsson m.fl.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 20

Mom. 1 (översyn av statsbidragsreglerna m.m.)

Först biträdades reservation 1 av Sigge Godin och Barbro Sandberg med 51 röster mot 16 för reservation 2 av Margó Ingvardsson. 234 ledamöter avstod från att rösta.

(Mona Saint Cyr (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.)

Härefter bifölls utskottets hemställan med 251 röster mot 36 för reservation 1 av Sigge Godin och Barbro Sandberg. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (KBT vid undantagande från ATP)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 149 för reservation 3 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 3 (KBT vid jordbruks- eller rörelseinkomst)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (KBT vid förmögenhetsinnehav)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (översyn av avtrappningen av KBT)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 36 för reservation 6 av Rune Backlund och Marianne Jönsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 31

Mom. 1 (sparstimulanser och ägandespridning)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 129 för reservation 1 av Anne Wibble m.fl.

Mom. 2 (mål för hushållssparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (ekologiskt sparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (personliga investeringskonton m.m.)

Först biträdde reservation 4 av Anne Wibble m.fl. med 97 röster mot 37 för reservation 5 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 169 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Anne Wibble m.fl. – genom uppresning.

Mom. 8 (bosparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (startsparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (försäkringssparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 26

Mom. 1 b (översyn av byggnadsstyrelsens status och organisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Anne Wibble m.fl., *dels* reservation 2 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (försäkringskassornas lokalanskaffning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (prisregleringslagen och hyrorna)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

lagutskottets betänkande

1988/89:LU30 Skydd för företagshemligheter (prop. 1987/88:155).

Skydd för företagshemligheter

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I detta ärende har framställts yrkande enligt 2 kap. 12 § regeringsformen av Elisabet Franzén m.fl. om att förslaget till lag om skydd för företagshemligheter skall vila i minst tolv månader.

Anf. 2 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Det har gått mer än ett år sedan regeringen lade fram sitt lagförslag om skydd för företagshemligheter. Det är inte många lagförslag som blivit föremål för en så omfattande diskussion som detta. Men diskussionen har mest handlat om en enda sak, nämligen om rätten att avslöja olaglig verksamhet inom ett företag. Jag vill för min del först ta upp en annan, mera grundläggande fråga som delvis har kommit i bakgrunden. Den frågan gäller behovet av en ny lagstiftning. Det finns de som har ställt frågan varför det över huvud taget skall behövas lagbestämmelser på det här området, när det tvärtom är en öppen och fri debatt som behövs i alla möjliga frågor.

Vad det emellertid handlar om är att det måste råda en effektiv och sund konkurrens mellan olika företag inom näringslivet. Och ett företags konkurrensförmåga beror i mycket stor utsträckning på kunskap – information – om produktion, utveckling och förnyelse. Troligen går utvecklingen därhän att kunskaperna inom företagen bara blir viktigare och viktigare för konkurrensförmågan. Och därför är det viktigt att företagen får ett rimligt skydd för sina kommersiella företagshemligheter, lika väl som det finns ett skydd exempelvis för de materiella egendomarna.

Nu finns det redan i dag bestämmelser som ger ett visst skydd för företagshemligheter. Men de bestämmelserna finns i 1931 års lag om illojal konkurrens som dels är otidsenlig, dels ger ett otillräckligt skydd. Det finns också ett kompletterande skydd genom bestämmelser i brottsbalken, men de täcker inte alla slags angrepp på företagshemligheter.

Den splittrade lagregleringen i dag ger alltså ett bräckligt skydd för företagshemligheter. Vad som är särskilt betänkligt är att det är svårt att komma åt den konkurrent, som tillgodogör sig effekterna av att en företagshemlighet har avslöjats på ett olagligt sätt. Man kan alltså i bästa fall lägga ett ansvar på den som har avslöjat eller stulit hemligheten men mera sällan på den konkurrent som sedan utnyttjar hemligheten ekonomiskt. En annan brist är att lagstiftningen i dag inte gör det möjligt att ingripa snabbt och effektivt mot ett sådant utnyttjande.

Regeringens förslag innehåller först en definition av begreppet företagshemlighet. Kärnan i den definitionen är att det skall vara fråga om information som företaget håller hemlig och som typiskt sett är av det slaget att företagets konkurrensförmåga minskar om informationen blir känd. Vidare innehåller lagförslaget en straffbestämmelse om företagsspioneri. Med det menas att någon olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet, exempelvis genom inbrott eller vanlig stöld. Det finns ytterligare en straffbestämmelse i lagen, och den handlar om olovlig befattning med företagshemligheter. Med det menas att någon anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att någon så att säga i tidigare led har kommit över hemligheten genom straffbart företagsspioneri. Det är alltså fråga om en motsvarighet till häleri.

I lagförslaget finns vidare bestämmelser om skadeståndsskyldighet dels för den som har brutit mot straffbestämmelserna, dels för den som avslöjar en företagshemlighet som har anförtrotts honom såsom motpart i en affärsförbindelse eller som anställd hos företaget. Det finns också en skadeståndsbestämmelse som riktar sig mot utomstående som utnyttjar information som har kommit på avvägar i strid mot lagen, exempelvis genom att en anställd på ett annat företag har svikit ett visat förtroende.

Erfarenheten visar att det är svårt att exakt precisera och bevisa vilken skada som har uppkommit därför att en företagshemlighet har röjts eller utnyttjats. När man bestämmer skadeståndets storlek skall man därför kunna ta hänsyn också till företagets intresse av att hemligheten inte röjs och till andra omständigheter än sådana som är av rent ekonomisk betydelse.

Om ett angrepp på en företagshemlighet leder till att den utnyttjas som ett illojalt konkurrensmedel är det inte tillräckligt med straff och skadestånd. Det är minst lika viktigt att man snabbt kan stoppa den illojala konkurrensen. Lagförslaget innehåller därför en bestämmelse om vitesförbud som får meddelas av domstol. I vissa fall kan domstolen interimistiskt – alltså redan innan frågan slutligt har avgjorts – förbjuda att företagshemligheten utnyttjas vidare. Detta är den kanske viktigaste påföljden. Det finns också en bestämmelse om att föremål eller skriftliga handlingar som innefattar företagshemligheter och som har kommit på avvägar skall återlämnas till rättsinnehavaren.

Enligt min mening fyller lagförslaget det behov som finns av en modern

sammanhållen lag om skydd för företagshemligheter. Det framgår av vad jag redan har sagt att lagförslaget innebär en förstärkning av påföljderna, så att det verkligen finns möjligheter att snabbt och eftertryckligt ingripa mot illojal konkurrens av det aktuella laget. På en punkt innebär förslaget emellertid att påföljden mildras jämfört med vad som gäller i dag. Det är att straffansvaret skall avskaffas för anställda som avslöjar företagshemligheter som har anförtrots dem i deras anställning.

Lagförslaget innebär alltså allmänt sett en förstärkning av sanktionerna för den som obehörigen utnyttjar eller röjer kommersiella företagshemligheter. Men – och det är viktigt att framhålla efter all den debatt som har varit – lagförslaget innebär inte att det blir ett större utrymme för hemlighållande av olika uppgifter i ett företags verksamhet. Lagförslaget omfattar inte och skyddar alltså inte andra uppgifter än dem som redan i dag åtnjuter lagens skydd. Detta konstaterande leder mig över till just den fråga som debatten har gällt, nämligen om lagförslaget skyddar uppgifter om olagligheter och liknande i ett företags verksamhet.

Den allmänna debatten och motionerna med anledning av propositionen har föranlett lagutskottet att göra en i mitt tycke mycket noggrann och förtjänstfull genomgång av de frågor som uppkommer. Lagutskottets betänkande grundas inte bara på propositionen utan också på en inom utskottet upprättad promemoria, som har granskats av lagrådet, och på ett yttrande av konstitutionsutskottet. Denna noggranna beredning har resulterat i att propositionens lagförslag föreslås bli kompletterat med en ny paragraf som klargör att lagen bara gäller obehöriga angrepp på företagshemligheter. Genom den nya paragrafen klargörs också att det inte anses som ett obehörigt angrepp att någon exempelvis röjer en företagshemlighet för att avslöja något som skäligen kan misstänkas utgöra ett allvarligare brott eller annat allvarligt missförhållande i företagets verksamhet.

För egen del kan jag till alla delar ansluta mig till lagutskottets förslag och till de uttalanden som utskottet har gjort i sitt betänkande. Jag vill i det här sammanhanget än en gång betona vad som har sagts flera gånger tidigare, nämligen att avsikten med propositionen aldrig har varit att olagliga eller på annat sätt oacceptabla förhållanden skulle skyddas genom den nya lagstiftningen. Det jag har sagt nu framgår i och för sig för den som läser propositionen noggrant. Och som har framhållits av lagrådet, konstitutionsutskottet och lagutskottet innebär redan propositionens definition av begreppet företagshemlighet, att lagen över huvud taget inte omfattar, och därmed inte skyddar, uppgifter som avser brottsliga eller på annat sätt oacceptabla förhållanden. Men det hindrar ju inte att saken kommer till direkt uttryck i lagen. Jag delar helt lagutskottets slutsats att det är angeläget att så sker. Den debatt som har varit visar ju att lagförslaget har missförståtts, och ett förtydligande på den punkten är därför viktigt.

Sammanfattningsvis kan sägas att den föreslagna lagen innebär en förstärkning av skyddet för företagshemligheter utan att den utgör något hot mot den fria opinionsbildningen. Till den slutsatsen har också en bred majoritet inom lagutskottet kommit. Det tycker jag är mycket glädjande men egentligen inte förvånande. När det i den allmänna debatten har rests krav på att propositionen skall återkallas, har regeringen gjort den bedömningen, att

ett förtydligande av lagen mycket väl kunde göras under riksdagsbehandlingen. Händelseutvecklingen visar att den bedömningen var riktig.

Det finns i alla fall de som menar att man inte skall införa den nya lagen redan nu. Man skulle i stället invänta resultat av det utredningsarbete som pågår inom meddelarskyddskommittén. Skälet härför skulle vara att det föreligger ett samband mellan lagförslaget om företagshemligheter och meddelarfriheten enligt tryckfrihetslagstiftningen. Enligt min mening finns det inget skäl för att se saken på det sättet. När det gäller anställdas möjligheter att påtala och offentliggöra uppgifter om brott och andra missförhållanden innebär lagförslaget om företagshemligheter faktiskt en förbättring i förhållande till nuläget. Meddelarskyddsutredningens arbete kan tänkas resultera i att man senare tar ytterligare steg i den riktningen. Men det är ju inget argument mot att redan nu införa lagen om företagshemligheter. Som jag tidigare har sagt är det en angelägen reform.

Anf. 3 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Riksdagen skall nu behandla förslaget till lag om företagshemligheter, som populärt går under namnet lex Bratt. Det kommer säkert att bli en ingående debatt, och jag noterar med gillande att justititeministern är närvarande i kammaren och väl beredd att delta i debatten.

Låt mig till en början en gång för alla fastslå följande. Folkpartiets utgångspunkt är att gällande lagstiftning om företagshemligheter, som i sina centrala delar härrör från 1919, är i behov av modernisering. Vi är helt överens om detta. Men framför allt föreligger ett uppenbart behov av en balansering mellan ett rimligt företagsskydd och den självklara yttrandefrihet som kännetecknar ett öppet demokratiskt samhälle.

Folkpartiet har under hela ärendets gång framfört intensiv kritik mot lagförslaget både beträffande den formella handläggningen och beträffande det materiella innehållet. Denna kritik skall fullföljas här.

Lagstiftningsärenden skall givetvis alltid handläggas omsorgsfullt. Detta lagförslag är ett mycket komplicerat ärende. Därför ställs extra krav på omsorg, särskilt beroende på att här berörs grundlagsfästa rättigheter, i detta fall yttrandefriheten.

Ärendet började med en utomordentligt dålig regeringsproposition, som omedelbart döptes till "munkavlelagen". Trots upprepade och hårda krav, särskilt från folkpartiet, återkallades inte propositionen. Följden blev därför oundviklig: propositionen "mosades" av lagutskottet, lagrådet och konstitutionsutskottet. Efter en fullständig omarbetning ligger nu på riksdagens bord ett helt nytt lagförslag. Detta omarbetade lagförslag är visserligen bättre än regeringsförslaget, men det var väl heller inte förvånande. Fortfarande är emellertid utskottsförslaget behäftat med en grundläggande svaghet. Skyddet för företagshemligheter är inte synkroniserat med ett meddelarskydd på enskilda sektorn. Dessa två frågor hänger oskiljaktigt ihop och varken kan eller bör behandlas var för sig. Detta inser nästan alla som är intresserade av problematiken. Dessutom underlättas denna nödvändiga samordning genom att en utredning redan pågår om meddelarfrihet på enskilda sektorn. Trots detta avstyrktes folkpartiets yrkande om samordning mellan företagsskydd och meddelarskydd.

I detta läge framförde folkpartiet att det av en mindre grupp politiker inom lagutskottet helt omarbetade förslaget skulle åtminstone remitteras till alla berörda parter, alltså till företagen och deras anställda samt massmedia och dömande instanser. Men även detta yrkande avstyrktes. Det är både obegripligt och odemokratiskt.

Sammanfattningsvis kan utan överdrift fastslås att handläggningen av detta lagstiftningsärende har varit undermålig i särklass.

Fru talman! Lagutskottets majoritet bestående av socialdemokrater, moderater och centerpartister har nu lagt fram sitt förslag till lag om företagshemligheter. Mot detta har minoriteten framfört sina reservationer. Folkpartiets huvudskäl för sitt ställningstagande är att en lagstiftning om företagshemligheter måste samordnas med en reglering av meddelarskydd på enskilda sektorn. Därigenom kan man säkerställa den viktiga balansen mellan yttranderätt och företagsskydd.

Utskottsmajoritetens förslag utgör ett "hopplock" från proposition, från lagutskottets kanslipromemoria, från lagrådets utlåtande och från konstitutionsutskottets yttrande. Man har alltså bildligt talat försökt plocka "russin" från olika håll och sedan försökt "baka en egen kaka", men produkten blev som väntat knappast en särskilt välsmakande anrättning.

Fru talman! Folkpartiet har inte kunnat stoppa detta lagförslag i avvaktan på meddelarfrihetsutredningens förslag. I denna situation får vi nu övergå till att kritisera liggande lagförslag i sak.

Det nu aktuella förslaget är som sagt naturligtvis bättre än propositionen, vilket i och för sig inte säger så mycket. Den grundläggande förbättringen är dock att den s.k. munkaveln ersatts av en säkerhetsventil – f.ö. en modell som jag personligen framförde i en debattartikel redan under sommaren 1988.

Men i lagförslaget kvarstår många oroande punkter. Det gäller just denna säkerhetsventil. Utgångspunkten är att straff och/eller skadestånd för röjande av företagshemlighet skall utdömas endast vid "obehöriga" angrepp. Alltså: Det är tillåtet att röja brott eller andra allvarliga missförhållanden som förekommer på ett företag. Men här finns en viktig begränsning. Rätten att avslöja brott som inte har fängelse i straffskalan får betraktas som illusorisk. Här skall nämnas några exempel på sådana brott:

1. Brott mot hälsoskyddslagen, dvs. bedrivande av rörelse utan att göra anmälan därom eller inrättande av avloppsanordning utan tillstånd.
2. Brott mot livsmedelslagen, dvs. underlåtenhet att lämna upplysningar till tillsynsmyndighet.
3. Brott mot arbetsmiljölagen, dvs. borttagande av skyddsanordning utan giltigt skäl, oriktigt uppgiftslämnande till tillsynsmyndighet, underlåtenhet att rätta sig efter meddelad föreskrift samt anlitande av minderårig.
4. Brott mot arbetslivslagen – i vissa fall.
5. Vissa skatte- och uppbördsbrott.

Utöver det jag har räknat upp finns det många andra liknande brott. Inga av alla dessa brott kan och bör betecknas som bagatellartade förseelser. Dessa brott har naturligtvis i många fall allmänintresse, men kan likväl i realiteten inte röjas av en anställd utan risk för påföljd.

I den nu aktuella säkerhetsventilen krävs inte heller uttryckligen att skyddsbehovet skall vägas mot yttrandefriheten i det enskilda fallet. Detta föreslogs av lagrådet och fastslogs av konstitutionsutskottet, men slopades av lagutskottet. Det betyder alltså att det lagutskotts-förslag som nu har lagts på riksdagens bord inte är granskat av konstitutionsutskottet.

En ny form av säkerhetsventil föreslås nu av regeringen i en annan proposition, nämligen propositionen om sekretesslagen. Där skall inrättas en annorlunda ventil. Av propositionen framgår det att uppgifter om "hemliga" företagsförhållanden som framkommit vid myndigheternas tillsynsverksamhet skall i fortsättningen få lämnas ut om det har "allmänintresse". Härigenom blir det svårförståeliga olikheter om en "företagshemlighet" läcker ut direkt från företaget eller via en myndighet. Samordning mellan dessa säkerhetsventiler borde naturligtvis ske, dvs. mellan sekretesslagen och företagshemlighetslagen.

För övrigt måste betonas att ingen säkerhetsventil i världen, oavsett utformning, kan ersätta meddelarskydd på den enskilda sektorn. Detta är ett ofrånkomligt faktum som tydligt påvisar svagheten i den nu aktuella lagregleringen.

Också en annan och försåtlig punkt i lagförslaget måste uppmärksammas. Den som utan behörighet bereder sig tillgång till eller tar befattning med företagshemlighet drabbas av straff och skadestånd. Men det gäller inte i de fall uppgiftslämnaren har haft publiceringssyfte. I dessa fall kolliderar lagförslaget med grundlagen, och lagförslaget måste då naturligtvis vika. Resultatet blir alltså frihet från såväl straff som skadestånd.

En särskild skadeståndsfråga är extra oklar. Enligt lagförslaget, och också av vad vi har hört här av justitieministern, skall skadestånd utdömas med högre belopp enligt denna lag än enligt allmänna principer. Av denna anledning införde lagutskottet – på socialdemokraternas initiativ – en möjlighet till jämkning av skadeståndsskyldigheten, om det kunde anses skäligt i det enskilda fallet. Framför allt gäller det om en anställd riskerar att drabbas av skadeståndet. Då skall enligt utskottet jämkning ske "efter mönster av 60 § Medbestämmandelagen". En jämförelse skall alltså göras mellan medbestämmandelagen och företagshemlighetslagen, och i princip skall man därefter välja det "billigaste" alternativet. Resultatet torde då väl ytterst bli att högst 200 kr. i skadestånd kan utdömas enligt känt mönster. Däremot kvarstår upplysningsvis det maximala fängelsestraffet om sex år. Om det sägs inget direkt angående jämningsregler.

En ytterligare invändningspunkt handlar om behandlingen i lagförslaget av de anställdas tystnadsplikt. Bakgrunden är att det finns olika typer av tystnadsplikt, nämligen avtalad, underförstådd, som följer av själva anställningsförhållandet, eller lagstadgad sådan. Huvudfrågan gäller nu om en tystnadsplikt kan inskränka yttrandefriheten. Enligt gällande bedömning bryter meddelarskyddet eventuellt igenom en underförstådd tystnadsplikt men inte övriga former av tystnadsplikt. En säkerhetsventil, som vi nu diskuterar, bryter enligt uppgift igenom vissa men inte alla tystnadsplikter. Jag är angelägen om att poängtera att rättsläget är komplicerat och oklart. I vart fall torde resultatet bli, efter det att den nya lagstiftningen trätt i kraft, att avtalade tystnadsplikter kommer att kraftigt öka i antal som en följd av detta

lagförslag. Det är därför rimligt att lagstiftaren överväger en begränsning av dessa avtalsmöjligheter – det kan ju passa bra att nämna detta när justitieministern är närvarande här. I annat fall kan man riskera att lagen lätt kringgås.

En grundläggande invändning är att lagförslaget är allmänt svårbegripligt. Det beror bl.a. på att produkten är en hybrid som skapats genom "hopplock" från en rad alternativa förslag och att slutprodukten inte har granskats i någon remissomgång. Allt detta bäddar för stora tillämpningsproblem till nackdel för alla berörda.

Fru talman! Den viktigaste kritiken mot förslaget till lag om företagshemligheter riktar sig mot lagförslagets grundbult, dvs. balansen mellan företagens skydd och medborgarnas yttrandefrihet. Här gäller det att finna en finstämd balanspunkt. Många förslag till sådan balansering har framförts under ärendets gång.

Propositionen hade en, om än oklar, åsikt. Lagutskottets kanslipromemoria bidrog med en annan uppfattning. Lagrådet föreslog en tredje modell, och lagutskottets majoritet har nu presenterat en fjärde ståndpunkt. Kritik lär väl komma från många håll när sanningen om lagförslagets verkliga innebörd uppenbaras. Folkpartiet är inte övertygat om att lagförslaget har fångat den viktiga och riktiga balanspunkten mellan yttrandefriheten och företagsskyddet. Detta understryks särskilt av den olyckliga oenigheten mellan lagutskottet å ena sidan och konstitutionsutskottet jämte lagrådet å den andra sidan i detta ärendes kärnfråga. Den bästa lösningen hade naturligtvis varit att avvakta meddelarfrihetsutredningens förslag och efterföljande remissutfall. En sådan handläggningsordning hade utgjort den bästa garantin för att fastställa den eftertraktade finstämda balanspunkten mellan företagets rimliga skydd för sina företagshemligheter och medborgarnas berättigade krav på yttrandefrihet.

Fru talman! Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till folkpartiets reservation nr 1 i lagutskottets betänkande 1988/89:LU30.

Anf. 4 ELISABETH PERSSON (vpk):

Fru talman! Vänsterpartiet kommunisterna accepterar inte förslaget till lag om skydd för företagshemligheter, den s.k. lex Bratt. Vi gör det inte, eftersom det är fråga om en lag som ingen har bett om, som inte behövs, som inte är tidsenlig och som inte rimmar med den allmänna opinionens rättsuppfattning. Den innehåller vidare så mycket otydliga och diskutabla formuleringar att förslaget även i det avseendet uppvisar stora likheter med lilla katekesen. Dvs. båda kräver ingående förklaringar för att över huvud taget närma sig begreppet begripligt för vanligt folk.

Att förslaget, om det går igenom, dessutom allvarligt skulle försvåra och begränsa facklig verksamhet är en annan viktig anledning till vpk:s avslagsyrkande.

Över huvud taget är det en gåta hur en regering, som åtminstone i några avseenden fortfarande säger sig ha band kvar till arbetarrörelsen, kan ligga bakom ett förslag som detta. Och att socialdemokraterna i lagutskottet, särskilt efter dåvarande justitieminister Thage Petersons uttalande i somras om att den kritik som har framförts mot förslaget verkade vara berättigad och

att han hade för avsikt att "rota i ärendet", som det stod i tidningarna, trots detta har fortsatt att driva frågan är, mildt sagt, svårförståeligt. När under resans gång tog prestigen överhanden över vanligt sunt förnuft?

Vänsterpartiet kommunisterna har, förutom att vi kritiserat förslaget i dess helhet, även anvisat en väg ut ur denna penibla situation. Vi har visat på motsättningarna mellan lagförslaget om företagsspioneri och meddelarskyddet och har föreslagit att man inväntar den sittande meddelarskyddskommitténs arbete och slutsatser innan en ny lag som har anknytning till denna problematik formuleras. Tyvärr har vårt förslag avvisats. Jag är övertygad om att framtiden kommer att visa att det hade varit klokt att gå på denna linje.

Att på det sätt som nu görs föregripa resultatet av meddelarskyddskommitténs arbete är inte bara oklokt, utan det strider också mot vederbörlig riksdagspraxis. Hur ofta motiveras inte motionsavslag just med hänvisning till att en sittande utredning arbetar med frågan och att det är rimligt att invänta vad utredningen kommer fram till innan det är dags för beslut? Litet senare i dag kommer vi att mötas av exakt den formuleringen, och alla här i kammaren känner igen den.

Jag sade tidigare att det inte på något sätt har påvisats att det föreligger ett behov av ny lagstiftning med regler för starkare skydd för företagshemligheter som det nu utformade förslaget. Visst är vi i vpk införstådda med att affärsverksamhet – såväl privat som offentlig – behöver visst sekretesskydd. Inom normal sådan verksamhet förekommer givetvis handlingar och uppgifter som bör hållas förtroliga inom företaget och mellan affärspartner. För offentlig upphandling föreligger visst sådant sekretesskydd. Ett motsvarande skydd för privat företagsverksamhet är naturligtvis rimligt.

Men det är inte detta som det föreliggande förslaget i huvudsak handlar om! Det riktar sig inte i första hand mot konkurrerande företag utan sätter in all kraft mot enskilda arbetare och tjänstemän inom ett företag. Dessa skulle med det nya förslaget hamna i orimliga lojalitetskonflikter.

Vi behöver inte fler människor som är skrämda till tystnad. Däremot behöver detta land betydligt fler människor som har den moraliska styrka och det mod som Ingvar Bratt har visat i Boforsaffären. Det finns säkerligen fortfarande en anseelig mängd smutsig byk som behöver tvättas grundligt. Då skall vi inte här i riksdagen hindra att kunskap om sådan smuts sprids!

Den kritik som har riktats mot propositionen alltsedan den lades fram förra året har föranlett lagutskottet att göra vissa ändringar i lagförslaget. Lagutskottet har uttalat att ett redan begånget brott eller redan utövad, helt oacceptabel verksamhet inte kan utgöra en företagshemlighet i lagens mening. Vidare har utskottet lagt till en bestämmelse som från lagens tillämpningsområde undantar anskaffande, utnyttjande och avslöjande av en företagshemlighet som skäligen kan misstänkas utgöra brott på vilket fängelse kan följa eller som kan anses utgöra annat allvarligt missförhållande i näringsidkarens rörelse.

Utskottsmajoriteten anser att dessa förändringar i lagförslaget undanröjer grunden för den kritik som har menat att förslaget skulle förhindra avslöjanden av brott eller miljöfarlig verksamhet. Detta är en felsyn. Det är naturligtvis en oerhört vanskelig uppgift för en anställd att avgöra när

rättegångsbalkens krav på skäligen misstanke om brott är uppfyllt. Skulle Ingvar Bratt ha vågat göra sina avslöjanden om Bofors vapenaffärer om den nu föreslagna lagen hade gällt? Knappast!

Förhållanden i ett företag som framstår som klart otillbörliga eller klandervärda skall få avslöjas utan att det skall anses strida mot den nya lagstiftningen. Förhållanden som "bara" är otillbörliga eller klandervärda får däremot ej röjas. Om ett företag utsätter sina anställda eller kringboende för allvarliga miljörisker får det röjas, däremot inte om det är fråga om miljörisker som inte klassificeras som allvarliga. Det här är precis lika absurt som det låter.

Kommer en anställd som saknar högskoleutbildning i kemi att under dessa förhållanden våga avslöja kännedom om nedgrävda gifttunnor på sin arbetsplats? Tänk om giftet inte är så starkt att miljörisken kan klassas som allvarlig! Vad gör han då? Skumma vapenaffärer – hur olagliga är de egentligen? Kommer de, om de avslöjas, att leda till fängelse för någon eller ej? Brott mot arbetsmiljölagstiftningen – hur är det med dem? Har en ägare till ett företag rätt eller ej att trixa med kapitalet och redovisningen i sitt företag? Den anställde måste veta detta på förhand.

Högskoleutbildning i såväl kemi som ekonomi och juridik bör tydligen hidanefter vara baskrav för anställda, alla kategorier. Har de inte detta bör de åtminstone i rimlighetens namn vara dokumenterat klärvoajanta för att kunna avgöra huruvida de bör avslöja en oegentlighet som de känner till i ett företag eller ej.

Utskottet presenterar en fullständigt fantastisk lösning för en anställd som till äventyrs inte har denna högskoleutbildning eller inte är klärvoajant och som befinner sig i ett sådant här dilemma. Utskottet säger: "I sådana situationer ter det sig naturligt att han utan att röja hemligheten rådgör med och inhämtar synpunkter från andra, t.ex. sina fackliga förtroendemän. Väljer han slutligen att röja företagshemligheten får han dock själv ta konsekvenserna av sitt handlande."

Fru talman! Hur dessa fackliga förtroendemän skall kunna lägga synpunkter på frågan om röjande av en företagshemlighet som de inte känner till framgår tyvärr inte av vad utskottet anför. Jag kan inte bli klok på hur de skall kunna göra det.

Häleribestämmelsen i 8 § kan komma att bli ett hot mot facklig verksamhet. Som exempel kan jag ta ett mål om ersättning enligt lag om rätten till arbetstagares uppfinning. Vid en domstolstvist om skäligen ersättning till arbetstagaren för en uppfinning företräds denne genom en förbundsjurist hos sin fackliga organisation. Som underlag för beräkningen av ersättningsanspråket finns behov av vissa försäljningssiffror, av vilka kan utläsas vilken ekonomisk vinst som arbetsgivaren har haft av uppfinningen. Arbetsgivaren vägrar att lämna ut uppgiften. Arbetstagaren kopierar olovligen vissa arbetsgivaren tillhöriga handlingar, där siffrorna framgår, och lämnar dem till sitt juridiska ombud. Ombudet har vissa misstankar om att hans klient kan ha kommit över uppgifterna olovligen men åberopar dem i alla fall i domstol. Ombudet kan då enligt den föreslagna lagen dömas att ersätta arbetsgivaren för den skada som denne lider genom att uppgifterna har blivit kända.

Det här var bara ett exempel på vilka orimliga konsekvenser som det föreliggande förslaget kan få.

Fru talman! Lagförslaget bör inte genomföras ens i den form det fått efter lagutskottets ändringar. Resultatet av meddelarskyddskommitténs arbete bör inväntas, och därefter bör regeringen komma tillbaka med ett bättre genomtänkt förslag. Ett sådant förslag bör bygga på en medveten avvägning mellan det privata intresset av sekretess och det allmänna intresset av insyn, ifrågasättande och öppen demokratisk diskussion.

Slutligen, fru talman, vill jag också påpeka att i vår tids Sverige är det inte mer hemlighetsmakeri som behövs, utan mer insyn, öppenhet och demokrati. Det är som gått sedan propositionen lades fram visar på en rad andra punkter med all tydlighet att så är fallet.

Jag yrkar härmed bifall till vpk:s reservation nr 2, om avslag på propositionen och begäran om ett nytt lagförslag.

Anf. 5 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Det lagförslag om skydd för företagshemligheter som vi i dag skall ta ställning till innebär, som vi redan har hört, ett par väsentliga nyheter i förhållande till tidigare lagstiftning. Man inför begreppet företagsspioneri och straffbelägger olovlig befattning med företagshemligheter, ett slags hemlighetshäleri.

Varför kommer det här lagförslaget nu? Historiskt sett är den lag som nu skall ersättas från 1931. Det är lagen om illojal konkurrens. Den bygger på tankar som presenterats redan under 1910-talet. Den har knappt använts. Det finns sju avgöranden från högsta domstolen; två stycken från 1934, två stycken från 1936 samt från 1950, 1967 och senast från 1970.

På 1960-talet utreddes frågan om en ny lag. Utredningen ledde då inte till någon lagstiftning. 1979 "återuppväcktes" frågan om en ny lag av den borgerliga regeringen. En ny utredning tillsattes. Den kom med sitt betänkande 1983. Sedan somnade frågan in igen för att åter väckas nu i slutet av 80-talet. Är det en tillfällighet att den väcktes efter det att Ingvar Bratt avslöjade Bofors vapensmuggling och att han skulle ha dömts om regeringspropositionens regler gällt? Jag skulle gärna vilja tro det, och därför har jag letat efter goda skäl för en ny lag.

Finns det en rad rättsfall där lagen om illojal konkurrens kommit till korta? Nej. Lagen har, som jag förut sade, tillämpats ett fåtal gånger. Näringslivet har inte velat hävda att det finns ett behov av en ny lag. De skäl som anförs i utredning och betänkande bygger på att den gamla lagstiftningen är just gammal och att "en modern lagstiftning av god internationell standard får sägas ha ett självständigt värde", som det står i utredningen.

Saknas det möjligheter i nuvarande lagstiftning att i praktiken beivra fall av företagsspioneri? Nej, det saknas inte. Tvärtom torde brottsbalkens regelsystem räckta ganska långt i de flesta praktiska fall. Gärningen kan oftast rubriceras som stöld, bedrägeri, olaga intrång, olovlig avlyssning osv. I de flesta fall rör det sig då om folk som kommer utifrån. För att skydda sig emot att anställda röjer företagshemligheter brukar man skriva avtal med dem, där den anställde förbinder sig att hålla hemligheter hemliga.

Dessutom skulle en företagare säkert tänka sig för flera gånger innan han

drar en anställd eller en konkurrent inför domstol enligt lagen om skydd för företagshemligheter. Dels måste han offentligen avslöja att konkurrenten faktiskt är i besittning av information som är av betydelse för konkurrensförmågan, dels får hans kunder och leverantörer lätt den uppfattningen att han har opålitlig personal och slutligen kommer en vidare krets av konkurrenter att kunna ta del av de skyddsvärda uppgifter som kommer fram i samband med domstolsförhandlingarna. Sannolikheten är stor att han väljer ett annat sätt att lösa sitt problem än att gå till domstol. Ett eventuellt skadestånd skulle inte täcka den nya skada som skulle uppstå. Ingenting talar alltså för att detta är en lag som är särskilt angelägen eller som brådskar.

Varför vill inte utskottsmajoriteten vänta på resultatet av meddelarfrihetskommitténs arbete? Den skall ju utreda meddelarfriheten mellan enskilda, för att sedan komma med förslag till principer för en lagstiftning på just detta område, en lagstiftning som kunde bli enhetlig för olika områden.

Skälen som anförs för detta förslag är att det är angeläget med en ny lag, men det finns ingenting som styrker det. Utskottets jurister har arbetat fram ett förslag som skiljer sig från propositionens kritiserade förslag. Man säger där om det förhållande man tidigare har kritiserat, att en anställd som röjer en företagshemlighet som innebär ett brott inte skall kunna straffas enligt det nya förslaget.

På den punkten tvistar utskottets politiska jurister. Det hörde vi senast i morgonens Ekosändning. Efter behandlingen i utskottet har jag talat med flera andra jurister, och de har alla haft olika uppfattning om hur lagen skulle tillämpas i konkreta fall, som t.ex. fallet Ingvar Bratt och Bofors. Det faktum att oenigheten bland fackfolk är så stor redan nu, bör riksdagen ta som ett varningstecken och därför avslå lagförslaget.

Jag yrkar därför avslag på utskottsmajoritetens förslag och bifall till mp:s reservation nr 3. Om den faller kommer miljöpartiet att i tur och ordning stödja reservationerna 2 och 1.

Skälen till att inte anta den här lagen är uppenbara:

- den behövs egentligen inte,
- den kommer att bli svår att tolka, eftersom tolkningsstriderna redan är i gång.

Vad innebär t.ex. att röjandet av en hemlighet skall vara ägnat att medföra skada för näringsidkaren i konkurrenshänseende? Betydelsen av ordet ägnat är oklar. Det behövs tydligen inget uppsåt att skada. Var drar man gränsen?

Vad innebär konkurrenshänseende egentligen? Vad som menas verkar klart vid ett första påseende, men var går gränsen för konkurrens? Gäller inte lagen inom företag som har monopol på marknaden eller som har en dominerande ställning på marknaden? Gäller konkurrensen alla företag inom samma bransch på hela jorden eller bara inom Sverige eller Europa?

Vad händer med den som avslöjar en företagshemlighet, som han tror är brottslig eller utgör ett annat allvarligt missförhållande, och det sedermera visar sig att han misstagit sig på missförhållandets art och grad? Kan han gå fri? Utskottets jurister säger det, liksom Allan Ekström. Men andra jurister påstår att han kommer att straffas.

Fru talman! Föreställ er en situation som den i Teckomatorp. En anställd har noterat att det produceras stora mängder giftigt avfall på fabriken. Han

har också noterat att det inte kommer transporter i tillräcklig mängd för att köra detta avfall till destruktionsanläggning. Han börjar fundera. Hur skall han få fram bevis? *Det går inte* att bara komma och påstå att man tycker att det körs för litet till destruktionsanläggningen. Han letar efter bevis som är objektiva och klara. Han går in i företagets bokföring för att titta på fakturor, kanske på produktionssiffror för att se hur mycket avfall som har producerats. Sedan ser han efter på fakturorna från transportbolaget hur mycket som har körts därifrån. När han går där och letar stöter någon på honom. Vem tror i efterhand på honom när han säger att han bara ville se om det hade skett ett brott. Hans arbetsgivare kommer absolut att påstå att inget brott har ägt rum och att vederbörande är ute i andra ärenden. Hur skall den här personen kunna bevisa sitt uppsåt? Antag också att någon i hans skrivbord råkar hitta ett visitkort från en konkurrent? Hur skall det bevisas att det inte är han som har lagt dit visitkortet? Det blir kanske företagets bevis mot honom. Bevisbördan åläggs i det här fallet den misstänkte. Det är också ett avsteg från normal rättspraxis.

Jag skall inte utveckla frågan om den anställdes situation så mycket, eftersom Elisabeth Persson gjorde detta på ett alldeles utmärkt sätt. Men den anställda hamnar ju ständigt i det läget att han frågar sig: Vågar jag eller vågar jag inte, hur skall jag bedöma situationen? Hur skulle Ingvar Bratt ha gjort om den här lagen hade gällt? Med stor sannolikhet skulle han inte ha vågat ta reda på de saker som han verkligen tog reda på och sedan avslöjade. Lagen kommer nu i stället att bli ett redskap för mobbning inom företag, och vi vet redan nu att detta är ett problem. Folk kan av olika *anledningar* anses misshagliga, de är kanske för duktiga eller kanske har de någon liten egenhet i sin personlighet som gör dem oönskade. På detta sätt kan man alltid påstå att de har gjort någonting inom företaget, tagit reda på saker som de inte borde ha tagit reda på.

Det allvarliga med förslaget är att själva kunskapsinhämtandet betecknas som företagsspioneri och kan straffas med upp till sex års fängelse. Man behöver alltså inte ha avslöjat företagshemligheten för någon konkurrent eller rent av ha för avsikt att göra det för att dömas till upp till sex års fängelse och eventuellt till skadestånd. Detta är alltså en mycket stor begränsning av vår grundlagsskyddade informations- och yttrandefrihet, dvs. att inte ens få skaffa sig kunskap. Lagförslaget ger näringsidkaren monopol på information inom sitt företag. Han har rätt att bestämma vad en anställd skall få lära sig och inte lära sig. Det är överraskande både att förslaget kommer från ett arbetarparti och att moderata samlingspartiet, som annars är mycket angeläget om den personliga friheten, faktiskt ställer upp för lagförslaget: att kriminalisera kunskapsinhämtandet, begränsa informationsfriheten och yttrandefriheten.

När man gör en sådan här allvarlig inskränkning av grundlagsskyddet som lagen innebär, bör det först råda stor politisk enighet, men det gör det inte nu. Därför bör förslaget avslås. Invändningarna mot förslaget är så stora, att om det trots allt antas i dag, behöver det läggas på is en tid, vändas och vridas på, granskas och diskuteras. Har man kunnat vänta i över 20 år med lagen skadar det inte att vänta ett år till.

Eftersom miljöpartiet anser att lagförslagets inskränkning av yttrande- och

informationsfriheten är så allvarlig, har vi valt att utnyttja grundlagens möjligheter att begära att lagförslaget blir vilande. Därför yrkar jag, att om riksdagen antar föreliggande förslag till lag om skydd för företagshemligheter, riksdagen därutöver beslutar att den antagna lagen skall vila i minst tolv månader, räknat från den dag då lagutskottets betänkande anmälades till bordläggning, dvs. den 3 maj 1989. Miljöpartiet gör detta med stöd av 2 kap. 12 § tredje stycket i regeringsformen och 5 kap. 1 § första stycket i riksdagsordningen. Detta innebär att tio ledamöter har rätt att begära att ett lagförslag blir vilande, och det blir vilande om mer än en sjättedel av riksdagens ledamöter sedan röstar för detta vilande. Jag hoppas att jag kommer att få stöd för det här, åtminstone av folkpartiet och vpk. Inte heller håller jag för uteslutet att efter dagens debatt även andra partier ställer upp.

I detta anförande instämde Inger Schörling, Anna Horn af Rantzien, Eva Goës, Paul Ciszuk, Krister Skånberg och Lars Norberg (alla mp).

Anf. 6 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! För att en marknadsekonomi skall fungera är det en förutsättning att det råder en fri och på lika villkor baserad konkurrens på näringslivets område. Detta är något som är till nytta både för företagen och för samhällsekonomin i stort. Också den enskilde konsumenten tjänar på att det finns en effektiv och rättvis konkurrens mellan företagen på marknaden, för då får han ett bättre utbud av varor och tjänster att välja på till lägre pris.

Men för att företagen skall kunna konkurrera på lika villkor är det helt nödvändigt att det kunnande och den kunskap som har vuxit fram inom ett företag också kan få stanna kvar i det företaget och inte utan vidare kan utnyttjas av företagets konkurrenter. För vilka blir konsekvenserna om det inte finns ett fungerande skydd för t.ex. produktionshemligheter, uppgifter om distribution, marknadsföring och affärskontakter inom företagen? Jo, många företag kommer att tycka att de inte är någon idé att investera i tekniskt utvecklingsarbete och forskning. Frukten av ett sådant arbete kommer ju ändå att falla i händerna på konkurrerande företag. Särskilt betänkligt är det om utländska intressenter – kanske genom utskickade industrispioner – har möjlighet att fritt bedriva efterforskning av de svenska företagens affärshemligheter. Vidare är det över huvud taget inte försvarbart att någon skall ha lov att ostraffat snylta på ett annat företags utvecklingsinsatser. Det är också så, att vi behöver en internationellt sett rimlig skyddsnivå för att svenska företag skall kunna dra till sig utländskt kunnande.

Den lagstiftning som vi har i dag förmår inte att tillgodose de här kraven.. Det finns alltså ett mycket stort behov av en mera tidsenlig och ändamålsenlig lagstiftning på det här området. Det förslag till lag om skydd för företagshemligheter som kammaren nu har att ta ställning till fyller i stort sett det behovet. Det finns de som menar att man på några punkter kunde ha gått ännu längre när det gäller skyddsaspekterna, men ser vi till helheten är det här en bra lagstiftning, som kommer att bli till gagn för det svenska näringslivet och därmed också för hela samhället.

Fru talman! Jag skall inte i detalj gå in på hur lagförslaget är utformat, men jag skall peka på några punkter. En viktig punkt i förslaget är att det ger

möjligheter att snabbt och effektivt ingripa mot företagsspioneri och andra olovliga former av befattning med företagshemligheter. Vidare finns det i lagen regler om skadeståndsskyldighet för bl.a. anställda och parter i affärsförhållanden som obehörigen utnyttjar eller röjer en företagshemlighet. En särskild regel i lagen medger att skadestånd vid angrepp på en näringsidkares företagshemlighet kan beräknas på ett för näringsidkaren fördelaktigare sätt än vad som följer av nu gällande regler. Det finns också en bestämmelse i lagen som innebär att skyddsreglerna i lagen gäller även i de fall då en företagshemlighet felaktigt lämnats ut från en myndighet. Denna bestämmelse fanns inte i regeringens proposition utan har tillkommit under ärendets beredning i lagutskottet, och innebär att motionen av Nic Grönvall därmed har tillgodosetts i detta avseende.

Vidare har vi i lagutskottet kompletterat den föreslagna lagen med en särskild regel som innebär att brott och allvarliga missförhållanden i en näringsidkares rörelse får avslöjas utan risk för påföljd. Syftet med den regeln är i första hand att värna om en fri och öppen debatt i samhället. Men också företagen och industrin har ett intresse av att skumraskaffärer blir avslöjade. Om en företagare sätter sig över gällande bestämmelser, innebär nämligen det som regel att han bereder sig fördelar som hans konkurrenter inte har, och resultatet blir en snedvridning av konkurrensförhållandet mellan företagen.

Sammanfattningsvis kommer alltså den föreslagna lagen att ge ett bra och ändamålsenligt skydd för sådana uppgifter och förhållanden inom företagen som inte bör få någon spridning utanför företaget. Också i rent lagteknisk mening tillgodoser lagen de krav man har rätt att ställa på en så viktig lagstiftning som det här är fråga om.

Det är inte många lagstiftningsärenden genom åren som har fått en lika grundlig och tidskrävande beredning i lagutskottet. Regeringens proposition kom på riksdagens bord för ett år sedan och detaljgranskades sedan under sommaren och hösten av utskottets jurister. Denna granskning ledde fram till en särskild promemoria och ett reviderat lagförslag. Utskottet lät sedan promemorian granskas av lagrådet. Vidare inhämtade vi yttrande från konstitutionsutskottet. På grundval av lagrådets och konstitutionsutskottets synpunkter utarbetades sedan det slutliga lagförslag som finns här i utskottets betänkande för kammarens behandling i dag.

Resultatet av detta noggranna beredningsarbete inom lagutskottet är att vi har fått en lagstiftningsprodukt om skydd för företagshemligheter som till både innehåll och form är bättre än det förslag regeringen lade fram för över ett år sedan och som i alla avseenden uppfyller de krav som kan ställas på en lagstiftning av den här karaktären.

Fru talman! För att inte splittra själva debatten hade jag tänkt att inte här gå i polemik med de reservanter som haft ordet före mig. Jag vet att utskottets vice ordförande står på talarlistan efter mig, och jag hade tänkt att vi skulle få en sammanhållen debatt. Men jag kan i det här sammanhanget inte undgå att med stor förvåning säga att Bengt Harding Olson måste skjuta över målet totalt, när han hävdar att handläggningen av detta ärende har varit "undermålig" och att lagförslaget är ett hopkok från olika instanser. Det är bara på den punkten jag nu vill reagera.

Jag har, fru talman, redogjort för hur utskottet här hanterat den här frågan, och det är en orimlig ståndpunkt som Bengt Harding Olson har intagit när det gäller själva hanteringen av ärendet. Sällan har ett förslag behandlats så noggrant av något av riksdagens utskott som just detta förslag. Att då stå i talarstolen och påstå att handläggningen är undermålig – det är minst sagt häpnadsväckande.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 7 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Fru talman! Jag hade också tänkt att jag inte skulle behöva gå i polemik mitt inne i själva debatten, men jag känner mig uppmånad att göra det nu.

Jag vidhåller vad jag har sagt, nämligen att det varit en undermålig hantering av lagstiftningsärendet. Jag har sagt vad jag tycker om regeringens handläggning, och jag är beredd att upprepa vad jag tycker om utskottets. Det som är förvånande är faktiskt inte vare sig mitt eller folkpartiets ställningstagande utan snarare moderaternas ställningstagande. Det finns anledning att fundera över om verkligen moderaterna – och jag tänker särskilt på deras företrädare nu, Rolf Dahlberg – från början har vetat vad de har velat i det här ärendet. Först får man en proposition som man inte motionerar mot, och uppenbarligen då accepterar. När sedan propositionen ingående och på ett grundläggande sätt omarbetas – jag vill påstå till oigenkännlighet på viktiga punkter – accepterar man det också. Så tala om förvånande ställningstagande! Jag vet, fru talman, att det är en bedömnings- och värderingsfråga. Men vad jag skall säga nu är ingen bedömning eller värdering, utan det gäller ett konstaterande.

Kan verkligen Rolf Dahlberg på fullt allvar göra gällande att det är bra att vi i riksdagen tillverkar lagar och sedan beslutar om dem utan att berörda parter har fått yttra sig? Folkpartiet har i lagutskottet yrkat att detta förslag skall remitteras för att arbetstagarorganisationerna och arbetsgivarorganisationerna skall få säga sitt, liksom pressens företrädare – inte bara för att skriva om detta, för de skall också hantera den här lagstiftningen när de möter uppgiftslämnare – och de rättsliga instanserna. De fick tacknämligt nog säga sitt inför propositionsskrivandet. Men utskottet, med sitt helt nya förslag – med stöd av Rolf Dahlberg – förmenade dem att yttra sig över det här lagförslaget. Det är förvånande, Rolf Dahlberg, särskilt ur demokratisk synpunkt. Jag är övertygad om att vi kommer att ha bäddat för svårigheter vid tillämpningen.

Anf. 8 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Jag skall inte kommentera den första delen av Bengt Harding Olsons inlägg, där han konstaterar att vi moderater inte väckt någon motion i ärendet. Det finns för övrigt en moderatmotion.

Vad som hände vid utskottets genomgång sommaren och hösten 1988 vet Bengt Harding Olson mycket väl. Det var inte någon totalt ny produkt som togs fram. Det var förtydliganden på några punkter, där det uppstod debatt om propositionens förslag. Att då hävda att de som från början ansåg att propositionen som helhet var ett bra underlag för ett ställningstagande skulle

ha intagit någon ny ställning efter genomarbetningen är naturligtvis fel, och det vet Bengt Harding Olson – så var inte fallet.

Det var alltså förtydliganden på några viktiga punkter som gjordes. De förslagen och de lagtexterna fick ju lagrådet sedan granska, och lagrådet gjorde då ett par små justeringsändringar, som också utskottets majoritet sedan accepterade. Konstitutionsutskottet fick yttra sig och anlägga synpunkter på det hela. Så säger Bengt Harding Olson att här har man bara hastigt tagit fram detta utan att olika instanser har fått yttra sig. Det är naturligtvis inte på det viset.

Vad som har hänt med folkpartiet är ju att man totalt har tappat fattningen i den här frågan. Man bortser helt från att näringslivet verkligen ropar efter – och begär – en lagstiftning på det här området. När vi nu i utskottet har gått folkpartiet till mötes genom den omarbetning som jag har beskrivit, så står Bengt Harding Olson kvar på samma ställe precis som en istadig häst som inte går att rubba. Han står kvar vad som än händer. Vad som än görs och erbjuds så står han kvar. Den ståndpunkten har Bengt Harding Olson intagit hela tiden. Han fortsätter på samma sätt i dag och kommer naturligtvis att fortsätta att stå på samma fläck oavsett vad vi gör. Därför är det egentligen inte så stor idé, fru talman, att försöka övertyga Bengt Harding Olson om att det här är ett bra förslag, för han har bestämt sig. Han tycker inte att det är något bra förslag, inte heller det omarbetade förslaget.

Anf. 9 BENGTHARDING OLSON (fp) replik:

Fru talman! Förhoppningsvis inser även Rolf Dahlberg att det naturligtvis är vilseledande att säga att propositionen bara blev förtydligad på några punkter genom den behandling som skett. Så till vida är uppenbarligen justitieministern, som jag ser glädja sig, överens med Rolf Dahlberg. Men faktum är dock fortfarande att en stor förändring har skett på den centrala punkten. Att att säga införandet av säkerhetsventilen inte utgjorde en stor och avgörande förändring är inte korrekt produktbeskrivning. Att säga att jämkningen av skadeståndsskyldigheten inte är någon viktig förändring är också att underskatta åtgärdens betydelse.

Rolf Dahlberg sade att lagutskottet aldrig tidigare har gjort en så noggrann genomgång. Nej, tacka för det! Vi var denna gång tvungna att göra det beroende på propositionens utformning. Rolf Dahlberg tillade att lagutskottet faktiskt har skickat ärendet på remiss till lagrådet och konstitutionsutskottet. Ja, det är riktigt. Poängen är att lagrådet och konstitutionsutskottet föreslog en annan utformning av den s.k. säkerhetsventilen. Vad hände då i lagutskottet? Jo, lagutskottet struntade i de synpunkterna. Det räcker inte med att höra ett specialorgan och sedan strunta i vad det säger. Vi har också hört vad miljöpartiet anser om kollisionen med bestämmelserna i regeringsformen 2:12.

I den viktiga frågan får jag inget svar. Tystnaden hänger i luften, så att säga. Jag har sagt att det inte har förekommit någon extern remissomgång och att ingen av de berörda parterna har hörts. Rolf Dahlberg sade inte ett dugg om det, för det är ju sant.

För övrigt vill jag bara säga att det är riktigt att jag står kvar vid samma ställningstagande. Det är riktigt att jag har hållit samma linje hela ärendet

igenom, men det har inte moderaterna gjort. Det var det jag försökte förklara. Jag tänker konsekvent driva denna linje. Jag har inte sagt att det är bra eller dåligt. Jag kan inte stå här och göra en avvägning och säga exakt var den rätta balanspunkten ligger. Jag och folkpartiet kräver bara att frågan skall samordnas med meddelarskyddskommitténs arbete. Jag kan inte förstå varför det skall vara så bråttom just nu när lagen har gällt i 70 år. Då kan vi tillämpa den några år till för att få en bra produkt. Det är bättre att få en bra produkt något senare än att få en dålig lagstiftningsprodukt i dag.

Anf. 10 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Företrädare för folkpartiet och vpk har i sina inlägg yrkat avslag på propositionen och begärt att regeringen skall lägga fram ett nytt lagförslag när resultatet av meddelarskyddskommitténs arbete föreligger. De har hänvisat till att det föreligger oklarheter beträffande lagens tillämpningsområde i förhållande till bl. a. tryckfrihetsförordningen och att ett beslut nu skulle komma att föregripa resultatet av utredningens arbete. Också miljöpartiets företrädare, Elisabet Franzén, har yrkat avslag på propositionen och sagt att riksdagen först bör avvakta resultatet av utredningens arbete.

Vad först gäller påståendet om oklarheter beträffande tillämpningsområdet för det lagförslag som utskottsmajoriteten ställt sig bakom, så är det inte sant.

Under den mycket noggranna beredning av ärendet som har ägt rum i lagutskottet har det alldeles klart framgått att bestämmelserna i den föreslagna lagen inte på något sätt ingriper i eller inkräktar på de rättigheter som tryckfrihetsförordningen och andra yttrandefrihetsrättsliga lagar ger. Både lagrådet och KU har klart uttalat detta och också konstaterat att lagen inte heller hotar den i övrigt genom regeringsformen garanterade fria åsiktsbildningen i samhället. Lagförslaget inverkar alltså över huvud taget inte på det yttrandefrihetsrättsliga regelsystemet.

Det påståendet kan därför inte på något sätt binda upp arbetet för meddelarskyddskommittén, som ju har till uppgift att undersöka om det yttrandefrihetsrättsliga regelsystemet kan utsträckas till att i vissa fall gälla också i förhållandet mellan enskilda.

Bengt Harding Olson borde böja sig för den sakkunskap som lagrådet och konstitutionsutskottet representerar i dessa fragor och inte framhärda i den felaktiga uppfattningen att den nu föreslagna lagen skulle klavbinda det arbete som bedrivs inom meddelarskyddskommittén. Det finns i stället, just av hänsyn till den fria opinionsbildningen, starka skäl att utan onödigt dröjsmål införa den av lagutskottet utarbetade lagen om skydd för företags-hemligheter.

Enligt de regler som gäller i dag har nämligen anställda som regel inte någon rätt att lämna ut uppgifter om missförhållanden i det företag där de är anställda. Det kan gälla exempelvis faror i miljön för anställda eller kringboende eller risker som drabbar konsumenter på grund av skadliga produkter. I lagutskottet har vi ansett att detta inte är någon tillfredsställande ordning. I lagförslaget har därför införts en regel som gör det möjligt också

för de anställda att utan risk för straff eller skadestånd avslöja brott och allvarliga missförhållanden inom företaget.

Det är för övrigt fel att bara brott som kan ge fängelse får avslöjas, vilket har sagts i debatten. Ett konstaterat brott får enligt utskottets lagförslag alltid avslöjas. Det är bara när det gäller enbart misstanke om brott som vi har satt gränsen för meddelarfriheten vid sådana brott som inte kan medföra annan påföljd än böter.

I ett avseende har utskottet t.o.m. gått längre i fråga om de anställdas rättigheter än vad lagrådet föreslog i sitt yttrande. Lagrådet föreslog nämligen, att den anställde innan han gjorde ett avslöjande skulle vara tvungen att själv göra en bedömning av om hans eget intresse av att avslöja missförhållandet vägde tyngre än företagets intresse av att missförhållandet hölls hemligt.

Lagutskottet tyckte att det var fel att lägga en sådan ofta vanskelig bedömning på den anställdes ansvar. Regeln finns därför inte med i utskottets lagförslag.

Sammantaget innebär utskottets förslag att de anställda i betydande grad bereds möjlighet att ge offentlighet åt missförhållanden inom det företag där de är anställda. Den här förbättringen av de anställdas situation jämfört med nuläget anser utskottet vara mycket angelägen och bör genomföras snarast möjligt. Det är enligt vår mening inte rimligt att i denna fråga invänta resultatet av meddelarskyddskommittén arbete, som, eftersom det förutsätter en grundlagsändring, knappast kan föreligga förrän efter ett antal år.

Vi vill inte, som folkpartiet, vpk och miljöpartiet, att rätten för de anställda att påtala missförhållanden på arbetsplatsen skall ställas på framtiden. Vi vill ge dem den rätten redan nu.

Som tidigare konstaterats gör ett lagfästade nu av de anställdas rätt att avslöja missförhållanden varken till eller från när det gäller meddelarskyddskommittén möjligheter att föreslå en utvidgning av meddelarskyddet i tryckfrihetsförordningen.

Vad som slutligen och framför allt gör det i hög grad angeläget att utan ytterligare dröjsmål genomföra det lagförslag som kammaren nu har att ta ställning till är att det finns ett verkligt behov ute i näringslivet av en modern och effektiv lagstiftning om skydd för företagshemligheter. Industrin blir alltmera beroende av det kunnande som finns i företagen, och det går inte att skydda det kunnandet mot obehöriga angrepp utan hjälp av en fungerande lagstiftning på området. Och företagets vilja att lägga ner kostnader på tekniskt utvecklingsarbete minskar naturligtvis om inte företagen får ett godtagbart skydd för sitt hemliga kunnande. I ett internationellt perspektiv är det också nödvändigt att vi här i landet har en rimlig skyddsnivå för att svenska företag inte skall avtappas på sitt kunskapskapital till utlandet.

Den nuvarande lagstiftningen har i sak varit oförändrad sedan år 1919 och förmår inte alls tillgodose dessa krav. Lagen (IKL) är föråldrad och ger i dagens läge ett mycket bristfälligt skydd för företagshemligheter. Bl.a. ger lagen inte något skydd alls mot olika former av industrispionage, och det är vidare så att de regler som finns har ett så snävt tillämpningsområde att det nästan aldrig går att ingripa mot konkurrerande företag som illojalt utnyttjar andras företagshemligheter.

De här bristerna i nu gällande lagstiftning kom fram mycket tydligt under den utredning som låg till grund för regeringens förslag till ny lagstiftning på området. Av ett urval om ca 1 500 företag hade 36 % utsatts för företagsspioneri eller något annat otillbörligt angrepp på sina företagshemligheter. Samtidigt visade det sig att man inom näringslivet i mycket liten utsträckning använder sig av den lagstiftning som finns för att lösa de här problemen. Och det beror som sagt i många fall på att reglerna är föråldrade och begränsade på ett sätt som gör dem omöjliga att tillämpa.

Av de skäl som jag nu har anfört är det mycket angeläget att vi snabbt får till stånd en modern och ändamålsenlig lag på detta viktiga område. Ett ytterligare dröjsmål, som är innebörden av folkpartiets, vpk:s och miljöpartiets inställning, skulle kunna få mycket negativa konsekvenser för företagets konkurrenskraft och därmed för hela den svenska samhällsekonomi.

Fru talman! Jag vill redan i det här skedet något kommentera de påståenden som gjorts tidigare i debatten.

Folkpartiet skriver i sin reservation: "Utskottet anser emellertid trots detta att det fortfarande föreligger sådana oklarheter vad gäller lagens tillämpningsområde m.m. att riksdagen inte bör fatta beslut i frågan på det nu föreliggande utredningsmaterialet."

Kontentan av Bengt Harding Olsons långa inlägg är att balansen mellan företagets skydd och rätten till yttrandefrihet är kärnfrågan för honom. Han anser att lagutskottet inte har hittat den rätta balanspunkten. Men Bengt Harding Olson tycks utgå från att om riksdagen nu väntar till dess meddelarskyddskommittén är färdig med sitt omfattande utredningsarbete och detta så småningom föranleder en proposition och behandling här i riksdagen, så har vi helt automatiskt hittat den rätta balanspunkten mellan företagets skydd och rätten till yttrandefrihet. Vilken garanti finns det, Bengt Harding Olson, för att vi då hittar den absolut rätta balanspunkten? Jag är i stället övertygad om att vi även då kommer att få en debatt motsvarande den vi haft i dag på denna punkt: Vad är den rätta balanspunkten?

Har då det aktuella förslaget på den punkten så stora svagheter att det motiverar en bordläggning ett antal år framåt i tiden? Nej! Som jag sagt i mitt anförande anser jag att det är fullt motiverat att i dag fatta beslut om ett genomförande av den nya lagstiftningen. Om vi sedan eventuellt skulle behöva göra några kompletteringar eller justeringar när meddelarskyddskommittén är färdig med sitt arbete och riksdagen skall fatta beslut med anledning därav, har vi alla möjligheter att göra erforderliga kompletteringar.

Jag är allvarligt rädd för de nackdelar som kommer att uppstå för näringslivet om vi i dag inte fattar detta beslut. Jag beklagar att folkpartiet med kall hand i dag avvisar näringslivets berättigade intressen på den här punkten.

Miljöpartiet skriver i sin reservation och har i debatten framfört att den aktuella propositionen inte ger belägg för att det finns ett verkligt behov av en lagstiftning som stärker skyddet för företagshemligheter. Elisabet Franzén var i sitt inlägg ännu mer rak och sade att det inte behövs någon sådan här lagstiftning. Hon motiverade emellertid inte på något sätt det påståendet.

Om en företrädare för miljöpartiet ändå hade kontaktat exempelvis ordföranden i sårbarhetsberedningen, Allan Ericson, hade man kunnat få en rad uppgifter om de risker för avslöjanden som är förbundna med att så många hemliga uppgifter finns arkiverade på databand. Det är visserligen hemliga band, men band som det finns en mängd nycklar till. Vidare hade miljöpartiet kunnat få uppgifter om att vi i vårt land har mycket komplexa datasystem med upplysningar om myndigheter och företag. Miljöpartiet hade också kunnat ringa till professor Carl Martin Roos här i Stockholm för att få en riklig information om hur skickliga industrispionerna är och hur pass omfattande industrispionaget här i landet är. Det senare kan även jag personligen intyga efter de informationer som jag under årens lopp fått i min egenskap av ledamot i rikspolisstyrelsen.

Jag kan inte tolka miljöpartiets påståenden i dag på annat sätt än att miljöpartiet inte känner något ansvar för allt det utvecklingsarbete som pågår inom svenskt näringsliv.

Elisabet Franzén har också på miljöpartiets vägnar framlagt ett förslag om att det aktuella betänkandet skall vila i tolv månader. Det enda som miljöpartiet skulle uppnå med sitt yrkande är att de anställda under ytterligare ett år inte kan avslöja brottslig verksamhet eller missförhållanden i företagen. Är det detta som miljöpartiet önskar?

Fru talman! Min taletid är nu slut, och jag ber att få återkomma senare. Jag avslutar detta anförande med att yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. II BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Fru talman! Lennart Andersson har granskat och attackerat inte minst folkpartiet på flera olika punkter. Grundtesen är tydligen att det är mycket bråttom att genomföra denna lagstiftning. Jag har förstått att det framför allt är näringslivets krav som skall sättas i förgrunden. Det blir då här en mycket intressant och ohelig allians mellan socialdemokrater och moderater.

Låt mig först säga något om själva handläggningen. Det är riktigt att det här skett en omarbetning. Jag skulle vilja veta: Är det en omfattande omarbetning eller inte? Vissa säger att man bara gjort små detaljjusteringar. Men om så är fallet kan jag inte förstå att det krävts så mycket arbete inom utskottet. Man får alltså bestämma sig: Är det en omfattande genomgång eller inte? Jag efterlyser ett klart svar på den punkten.

Jag tycker också att man bör fundera över frågan om remissen. Kan Lennart Andersson ge mig ett svar på frågan: Varför kunde man inte lata de berörda parterna få se det nya förslaget i stället för att man nästan i lönnedom fattar beslut?

En annan punkt gäller meddelarskyddet. Det är tydligen så att socialdemokraternas inställning – och jag antar även justitieministerns – är att man inom den enskilda sektorn förhoppningsvis är positiv till ett meddelarskydd och att denna lag, när så småningom det nya förslaget föreligger, skall revideras. Såvitt jag förstår kommer alltså lagen bara att gälla en kortare tid för att sedan revideras.

Är säkerhetsventilen verkligen så bra och lämplig, Lennart Andersson? Tycker inte Lennart Andersson själv att det är en otillbörlig begränsning när

man säger att vissa brott – och man räknar då upp en stor mängd brott som inte föranleder ett fängelsestraff – inte kan röjas? Då svarar Lennart Andersson: Visst går det! Jag vet att det finns en ventil i ventilen. Men detta är inte lagstiftarens tanke, utan tanken är att alla dessa s.k. bagatellartade brott regelmässigt inte skall kunna röjas med mindre än att det föreligger full bevisning. Därmed blir rätten illusorisk.

Och, Lennart Andersson: Varför inte samordna säkerhetsventilen i lagen om företagshemligheter och sekretesslagen? Den ena handen måste ju veta vad den andra gör. Om Lennart Andersson inte kan svara på den frågan kanske han kan få hjälp av justitieministern.

När det gäller skadeståndsreglerna har jag sagt att det är fråga om en jämkning. Frågan är hur denna jämkning skall ske. Och vad betyder kopplingen till MBL? Gäller den eller gäller den inte? Det skulle jag gärna vilja ha ett svar på.

Anf. 12 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Fru talman! Lennart Andersson sade att miljöpartiet inte känner ansvar för företagen och deras hemligheter och att vi inte kan motivera vårt påstående att det i dag inte finns behov av en ny lag. Han säger att vi kunde kontakta ordföranden i sårbarhetsberedningen och professor Carl Martin Roos för att få veta hur skickliga industrispioner är. Vi har inte kontaktat dessa personer. Däremot har jag diskuterat saken med chefer i FFV. Dessa har sagt att industrispionage går till på ett sådant sätt att man inte har någon nytta av den här typen av lag.

Dessutom har jag läst utredningen. Där står under rubriken Behovet av ny lagstiftning:

”I utredningens direktiv anges särskilt två skäl varför det skulle vara behov av en ny lagstiftning om skydd för företagshemligheter. Dels är gällande regler i olika hänseenden föråldrade och dels saknas adekvata bestämmelser om företagsspioneri.”

Sedan följer ett resonemang om att dessa regler är föråldrade och att det därför behövs nya.

Vidare skriver utredningen:

”Argumentet om den bristfälliga regleringen av just företagsspioneri väger mindre tungt. En närmare granskning som den i avsnitt 4.5 ovan ger vid handen att det i de flesta praktiska fall är möjligt att beivra företagsspioneri inom ramen för brottsbalkens regelsystem. Gärningen kan regelmässigt rubriceras som stöld, bedrägeri, olaga intrång, olovlig avlyssning etc. Dataintrång kan dessutom medföra straff enligt datalagen.”

Detta avsnitt avslutas med följande ord:

”Tvärtom torde, som sagt, den gällande rätten räcka ganska långt.”

Detta har jag stött mig på, plus de jurister jag talat med.

Anf. 13 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Vi har i debatten fått bekräftat att vad både Rolf Dahlberg och Lennart Andersson egentligen ömmar för är det privata näringslivet. Det verkar som om detta lagförslag skulle vara den enda räddning som står att finna i mycket besvärliga situationer. Jag tror inte att det är så allvarligt. Jag

tror inte att det svenska näringslivet skulle gå omkull eller gå på knäna om vi väntade med att genomföra detta förslag och tänkte igenom det litet noggrannare än som nu varit fallet. Vad vi begärt är att riksdagen skall avvakta meddelarskyddskommitténs betänkande.

Vad man gör – och det gäller även Laila Freivalds – är att man inte beaktar det verkliga problemet, nämligen att det föreliggande förslaget är så luddigt och otydligt utformat att det inte finns några möjligheter för en vanlig människa att avgöra om han eller hon ger sig ut på djupt vatten eller inte, just på grund av de underliga skrivningarna om vad som är grova och allvarliga missförhållanden som jag tog upp i mitt anförande.

Jag skulle gärna vilja höra vilka råd Lennart Andersson anser att man skall ge till en anställd exempelvis i en sådan situation som jag skissade och där man måste fundera på om den förmodade oegentligheten medför "allvarliga miljörisker" eller bara "miljörisker". Hur skall en enskild människa någonsin kunna avgöra detta, dvs. gå händelserna i förväg och bedöma om avslöjandet kommer att leda till fängelse eller ej. Förslaget är faktiskt så luddigt att det krävs att man kan göra den bedömningen.

Det vore bra om Lennart Andersson eller någon annan kunde svara på frågan: Hur skall en anställd bete sig i en sådan situation?

Anf. 14 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Bengt Harding Olson har i upprepade inlägg kritiserat handläggningen av ärendet i lagutskottet. Han frågar varför vi inte remitterat vår promemoria till en vidare krets av organisationer. Jag är helt övertygad om att Bengt Harding Olson lika väl som övriga ledamöter i utskottet känner till att såväl Industriförbundet som de fackliga huvudorganisationerna mycket noga följt arbetet i lagutskottet och fått underhandsupplysningar om de olika alternativ som funnits och de ställningstaganden utskottet har gjort. Vidare har lagrådet avgivit ett yttrande till utskottet sedan man i sin tur inhämtat yttrande från Industritjänstemannaförbundet. De stora organisationerna på arbetsmarknaden har under hela tiden på mycket nära håll följt arbetet i lagutskottet. Vi har också känt till vad dessa organisationer har ansett om våra ställningstaganden och handläggningen i utskottet.

Bengt Harding Olson har i dag velat göra en stor sak av en utebliven remissomgång. Det anser jag inte har fog för sig.

Sedan vill jag göra en kommentar till Elisabeth Persson. Hon tog i sitt inledningsanförande upp ett konkret exempel på ett ärende som förs till domstol. Elisabeth Persson kan läsa några rader längst ned på s. 32 i utskottets betänkande: "Med det anförda ansluter utskottet sig till den i promemorian uttalade uppfattningen att det inte kan anses som ett obehörigt angrepp när någon inför sitt ombud avslöjar en företagshemlighet. I linje med vad som gäller enligt sekretesslagen bör röjandet få ske om det erfordras för att parten skall kunna ta till vara sin rätt. Det bör heller inte vara obehörigt att under de av lagrådet omnämnda betingelserna föra uppgiften vidare till domstolen."

När både jag och Rolf Dahlberg i dag talar om näringslivets behov, gör vi det inte i första hand därför att vi är några försvarsadvokater för näringslivet. Men som ansvarsfulla politiker måste vi konstatera att näringslivet har en

väldigt stor betydelse för utvecklingen här i landet. Det har också skett oerhört mycket när det gäller nya uppfinningar, ny teknik och ny kunskap under de senaste åren, inte minst sedan direktiven till utredningen skrevs. De kom redan 1983, och i dag har vi 1989.

Jag skall återkomma till Elisabeth Persson med en del praktiska exempel för att redovisa vad konsekvenserna av hennes uppfattning skulle kunna bli i ett modernt industriföretag.

Anf. 15 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Fru talman! Det var ju en utomordentligt intressant information som man fick här. Den förstärker mitt intryck av att det har varit en ytterligt undermålig handläggning i utskottet. Nu får jag – ledamot av lagutskottet – reda på att det vid sidan om lagutskottets arbete har gjorts något slags underhandsremiss, där man har haft kontakt med företrädare för de olika organisationerna. Jag trodde att sådant skedde inför det samlade utskottet, att det var därför vi hade en hearing och att alla skulle ha möjlighet till samma beslutsunderlag. Fru talmannen får förlåta mig, om jag blir upprörd över detta. Jag hade inte ens i min föreställningsvärld trott att den formen av underhandskontakter förekom i utskottsarbetet.

Men nu till sakfrågan. Internationell reglering – här finns inget skrivet om hur det ser ut inom EG. Enligt den information jag har fått finns det inga EG-direktiv när det gäller företagshemligheter, och de förbereds inte heller.

Balanspunkten mellan yttrandefrihet och företagsskydd – jag tror, Lennart Andersson, att meddelarfrihetsutredningen kan göra en mycket kompetent insats och kanske skall kunna förena alla de stridiga uppfattningar som har rått hittills.

Lennart Andersson menar att jag skall böja mig för vad konstitutionsutskottet och lagrådet säger. Ja, det är precis så jag gör. Jag tycker att man skall ta fasta på det. Men det är ju lagutskottet som kör över oss, och därför borde också det nya förslag som är framlagt av lagutskottet KU-behandlas i sin nuvarande form.

Låt mig avslutningsvis säga att om man får en lagstiftning som uppfattas som dålig av dem som är särskilt berörda, blir rättsläget sämre än vad det är i dag, trots att Lennart Andersson och andra hade hoppats att det skulle bli bättre.

Det är bättre att få en bra lag i morgon än att få en dålig lag i dag.

Anf. 16 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Vi skriver, Lennart Andersson, tydligt i motionen och sedan i reservationen att vi är införstådda med att affärsverksamhet kan behöva ett visst sekretesskydd. Vi inser också, vilket har framkommit under arbetets gång, att den gällande lagen om illojal konkurrens inte är till fyllest.

Men vi är övertygade om att det går att göra ett bättre förslag än det som nu föreligger. Det stora problemet med det föreliggande förslaget är ju att verkligheten inte är antingen svart eller vit. Det finns en massa avgöranden och gråtonsskalor som det enligt förslaget förutsätts att en anställd, som skulle finna det angeläget att göra ett avslöjande som rör det egna företaget, måste känna till. Det är här vår kritik vill lägga sin tyngdpunkt. Det är

orimligt att ställa sådana krav på den anställde. Jag kan inte inse att detta förslag på något sätt är det enda tänkbara. Jag har större förtroende för lagskrivarnas förmåga att hitta ett vettigt lagförslag, som tar till vara de här i och för sig legitima kraven på sekretesskydd men som inte utsätter enskilda anställda för sådana enorma lojalitetskonflikter och i praktiken för en sådan munkavle som det här lagförslaget innebär.

Anf. 17 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Om man läser den reservation som vpk har fogat till lagutskottets betänkande och verkligen noga tänker igenom vad den reservationen innebär, måste man, som jag för min del ser det, bli mycket orolig över vad det skulle betyda för ett företag.

Elisabeth Persson talar här i dag om sekretess, och det gör vpk också i sin motion och reservation. För att göra det här begripligt skall jag ta några praktiska exempel från ett företag i min hemkommun. Det är en mycket kvalificerad tillverkare av verktyg för industrin. Man har måttenheter på tusendels millimeter och ännu strängare måttkrav på de produkter som man producerar. Man har också här väldigt skickliga tekniker som med ett modernt CAD/CAM-system tar fram ritningar på de nya konstruktioner som görs på företaget. Jag kan inte tolka vpk:s reservation på annat sätt än att här skulle finnas stora möjligheter till att fritt sprida uppgifter om all den här nya tekniken som man tar fram inom företaget.

Det är fråga om ett mycket kvalificerat utvecklingsarbete som drar stora kostnader. Med vpk:s reservation skulle det kunna komma konkurrenterna till godo utan någon särskild kostnad. Upphovsmannen blir utkonkurrerad till stort men för företaget. Jag tror inte att de anställda i företaget accepterar en sådan utveckling – inte ens de som är partivänner till Elisabeth Persson.

Så vill jag bara konstatera att det är uppenbart att Bengt Harding Olson har mycket dåliga relationer med såväl näringslivet som de fackliga huvudorganisationerna, eftersom tydligen inte någon av deras alla representanter har tagit kontakt med honom under det här ärendets behandling i utskottet.

Förste vice talmannen anmälde att Bengt Harding Olson och Elisabeth Persson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 18 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! När regeringen för drygt ett år sedan lade fram sin proposition med förslag till lag om skydd för företagshemligheter, möttes förslaget av en rätt omfattande kritik gällande främst risken för att lagen skulle bli en munkavlelag, som skulle kunna begränsa den fria opinionsbildningen. Kraftfullast framfördes farhågorna för att lagen skulle kunna hindra anställda att avslöja brottslig verksamhet inom sitt företag.

Såväl justitieministern som utskottets ordförande och vice ordförande har här redovisat motiven för att det behöver införas en lag och även redogjort för innehållet i det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Jag vill ändå något kommentera de här frågorna och redovisa de bedömningar som vi inom centern har gjort.

När vi i centern i följd vår granskade propositionen och väckte en motion inom vår lagkommitté med Bertil Fiskesjö som första namn, konstaterade vi att det fanns behov av en ny, tidsenlig lagstiftning som skydd för företags-hemligheter. Vi noterade att den ökning av företagsspioneri och olovlig befattning med företagshemligheter som förekommer med alltmer avancerade metoder måste stävjas. Samtidigt fastslog vi att det uppenbart finns företeelser inom en del företag som bör komma till offentlig kännedom. Exempel på detta är bl.a. de många miljöskandaler som uppdragats och där det varit av synnerligen stor betydelse att de blivit avslöjade så snart som möjligt. Att anställda får avslöja sådana förhållanden och liknande utan att riskera straff eller skadestånd är av allra största vikt. I vår motion framhöll vi att det fanns en risk för att även sådana uppgifter som bör debatteras öppet skulle kunna komma att stoppas vid tillämpning av den av regeringen föreslagna lagstiftningen.

Vi uttalade därför att det är väsentligt att den föreslagna lagstiftningen inte skall utnyttjas för att förhindra att uppgifter om oegentligheter inom företag kan komma till allmänhetens kännedom.

Mot bakgrund bl.a. av att kommunal verksamhet alltmer bedrivs i bolagsform och därigenom skyddas mot insyn framförde vi våra farhågor för att det samlade resultatet av lagstiftningen skulle kunna bli en kraftig begränsning av den öppenhet och den offentliga debatt – även på känsliga områden – som blivit en tradition i vårt land och som är en så stor tillgång för vår demokrati.

I vår motion tog vi därför upp frågan om en utvidgning av meddelarskyddet till att gälla inte bara det offentlighetsrättsliga området utan också den icke offentliga sektorn. Yttrandefrihetsutredningen föreslog i ett betänkande 1983 att meddelarskyddet med vissa angivna begränsningar skulle utvidgas till att gälla även på det privaträttsliga området. Något förslag om en utvidgning av meddelarskyddet i enlighet med utredningens förslag lades dock inte fram av regeringen under de här åren. Vi i centern fann det vara särskilt angeläget att med anledning av förslaget om skydd för företagshemligheter utvidga meddelarskyddet. Vi påpekade även att propositionstexten var oklar i vissa hänseenden. Det gällde ju att veta på vilka grunder sekretess och tystnadsplikt skulle råda. Vi ansåg att detta borde belysas bättre och att utskottet därför borde klargöra principerna. För att garantera en fri opinionsbildning även i företag och företagsorganisationer hemställde vi om en skyndsam behandling av frågan om införandet av meddelarskydd inom den icke offentliga sektorn. Vidare framhöll vi att detta arbete ej borde få anstå i avvaktan på den s.k. maktutredningens arbete. Detta vårt motionskrav har tillgodosetts. Efter framställning från riksdagen har regeringen tillsatt en utredning, som skyndsamt skall pröva frågan.

Centerns kritik var nog typisk för den mer balanserade kritik som framfördes mot regeringsförslaget. Däremot kom olika partier till olika slutsatser. Vi i centern kom efter moget övervägande fram till att man under utskottsbehandlingen av förslaget borde ta upp frågorna om lagstiftningen. Denna måste – menade vi – preciseras så, att den inte skulle kunna leda till en begränsning av öppenheten och rätten att avslöja missförhållanden. Vissa partier kom till andra slutsatser och yrkade avslag. Från centern var det en

ledamot som i en enskild motion yrkade avslag.

När vi nu ser det framlagda utskottsbetänkandet framgår det helt klart att lagutskottet har följt *just linjen* att bearbeta lagförslaget på ett sådant sätt att det inte skulle kunna få oönskade effekter.

Jag vill erinra om att kritiken från olika håll mot regeringens lagförslag ledde till att även vår nuvarande talman – som under sommaren var justitieminister – just i egenskap av justitieminister framhöll att förslaget endera skulle återkallas eller också bearbetas mera under utskottsbehandlingen.

Tre partier – centern, socialdemokraterna och moderaterna – blev i höstas eniga om att följa linjen att det inom utskottet skulle arbetas fram förändringar, som innebär att lagen inte kan tillämpas på ett sådant sätt att den begränsar öppenheten. Förhoppningsvis råder det enighet i vårt land om att vi skall slå vakt om denna öppenhet.

Tack vare ett förnämligt arbete inom lagutskottets kansli kunde en promemoria utarbetas, rubricerad Skyddet för företagshemligheter och den fria opinionsbildningen. Innan jag går in på denna promemoria vill jag erinra om att regeringens lagförslag bygger på tesen att den som med uppsåt olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet skall dömas för företagsspioneri. För olovlig befattning med företagshemlighet skall den kunna dömas som anskaffar en företagshemlighet trots vetskapen om att den som tillhandahåller hemligheten eller den som före honom berett sig tillgång till denna har gjort sig skyldig till företagsspioneri. Den som har dömts för företagsspioneri eller för nämnda olovliga befattning med företagshemlighet kan dömas till skadestånd.

I lagutskottets promemoria framfördes förslag till ändringar i lagtexten för att tillgodose ställda krav, med tanke på den kritik som riktades mot regeringsförslaget. Vi arbetade fram en ny 2 §, där det bl.a. fastslås att lagen endast skall gälla obehöriga angrepp på företagshemligheter. Vi fastslår att som obehörigt angrepp räknas inte att någon anskaffar, utnyttjar eller röjer företagshemlighet för att avslöja något, som skäligen kan misstänkas utgöra brott, på vilket fängelse kan följa, eller som kan utgöra annat allvarligt missförhållande i näringsidkarens rörelse. Vi fastslår även att det inte skall anses vara ett obehörigt angrepp att någon utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller någon före honom fått del av i god tro.

Genom detta tillägg till lagförslaget och vissa andra förändringar ville vi i lagutskottet att det klart skulle framgå att det aldrig skall bli fråga om straff eller skadeståndsskyldighet, om någon avslöjar brott eller andra särskilt allvarliga missförhållanden inom ett företag. Därigenom borde den kritik som framkom mot regeringsförslaget för dess oklarhet inte utgöra ett motiv för avslag på lagförslaget.

En annan sak som har behandlats i debatten är frågan huruvida regeringens lagförslag var förenligt med den grundlagsfästa yttrande- och tryckfriheten. För att få lagutskottets ändringsförslag ordentligt granskade fann vi i lagutskottet att det var helt naturligt att remittera promemorian till lagrådet. För att få de yttrandefrihetsrättsliga aspekterna ytterligare belysta gavs även konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över förslaget.

Såväl lagrådet som konstitutionsutskottet har i yttranden förklarat att det

inte finns något som hindrar ett genomförande av lagutskottets lagförslag från tryckfrihetsrättsliga utgångspunkter. Lagrådet har därvid konstaterat att den föreslagna lagen inte inverkar på den tryckfrihet som alla medborgare tillförsäkras i tryckfrihetsförordningen och inte heller på den yttrandefrihet som gäller enligt yttrandefrihetsrättslig lagstiftning, såsom radioansvarslagen. Lagrådet har funnit att den föreslagna lagen innebär en förstärkning av skyddet för företagshemligheter utan att för den skull utgöra något hot mot den fria opinionsbildningen.

Från de synpunkter som konstitutionsutskottet har att bevaka i dessa frågor har konstitutionsutskottet inte funnit något hinder mot ett genomförande av den aktuella lagstiftningen, eftersom denna inte kan anses strida mot de intressen som bär upp den grundlagsfästa yttrande- och informationsfriheten.

Mot denna bakgrund har vi i centern tillsammans med de båda övriga partier som bildar majoritet i lagutskottet funnit att fog för kritik i dessa hänseenden inte längre föreligger, eftersom lagutskottet har omarbetat och kompletterat lagförslaget.

Någon frågar kanske om det behövs en ny lagstiftning. Även denna fråga har tagits upp tidigare i debatten. Jag vill ändå något kommentera den saken. Som utgångspunkt har vi i centern liksom övriga i majoriteten i lagutskottet att det ligger i såväl samhällets som företagets och de enskilda människornas intresse att det råder en effektiv, sund och på lika villkor baserad konkurrens inom näringslivet. Men ett företags konkurrensförmåga är i hög grad beroende av den samlade kunskap som finns i företaget. Det är därför naturligt att det enskilda företaget betraktar sitt unika och strategiska kunnande som en värdefull tillgång som det gäller att slå vakt om. Skyddet för företagshemligheter är minst lika viktigt som t.ex. patentskydd. Vi måste även komma ihåg att den tekniska utvecklingen medfört att utomstående har helt andra möjligheter än tidigare att olovligen skaffa sig information om ett företags interna angelägenheter. Vi måste också komma ihåg att svenska företag arbetar i en internationell konkurrens. Det är därför ett gemensamt intresse för oss i vårt land att svenska företag med framgång kan hävda sig i den internationella konkurrensen.

Mot bakgrund av nämnda förhållanden måste det anses vara angeläget att en tidsenlig lagstiftning ersätter den lagstiftning som kom till på 1930-talet.

Fru talman! Sammanfattningsvis anser vi i centern att en tidsenlig lag om skydd för företagshemligheter behövs och att lagförslaget efter lagutskottets bearbetning – utan att begränsa den fria opinionsbildningen – skall utgöra ett effektivt skydd för företagen. Lagen kommer inte i konflikt med yttrandefriheten, och den skall uttryckligen inte utgöra något hinder när det gäller att avslöja brottslig verksamhet, exempelvis miljöbrott. Inte heller skall lagen förhindra avslöjanden av andra allvarliga missförhållanden i ett företag. Dessutom har, som jag tidigare nämnt, centerns krav på en skyndsamt utredning i fråga om meddelarskyddet i icke offentlig verksamhet tillgodosetts.

Det är ju riksdagen som enligt regeringsformen ensam stiftar lagar. I de allra flesta fall innebär detta dock att riksdagen helt, eller i varje fall nästan helt, beslutar enligt regeringens framlagda förslag. Det nu föreliggande

förslaget från lagutskottet är däremot ett exempel på att riksdagen – när ett regeringsförslag inte uppfyller de krav som ställs – kan vara ett organ som har både förmåga och resurser att grundligt omarbete ett lagförslag när det anses erforderligt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 19 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Fru talman! Jag har samlat på mig några kommentarer med anledning av de anföranden som representanter för de olika partierna här har hållit. Men jag ville vänta med kommentarerna tills alla hade talat.

Först vill jag då säga att jag instämmer i Bengt Harding Olsons påstående om att det aktuella förslaget inte är tillräckligt behandlat.

Anf. 20 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att repliken gäller Martin Olssons anförande.

Anf. 21 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Det är med sorg och beklämning som jag tar till orda i denna debatt. Jag erinrar mig alla de kommentarer som följde efter mordet på Olof Palme. Man sade att mordet var ett angrepp på det öppna demokratiska samhället. Trots det fruktansvärda mordet skulle vi i Sverige fortsätta att kämpa för ett öppet demokratiskt samhälle.

Det lagförslag som ligger framför oss i dag uppfattar jag, trots all pressdebatt och trots alla ansträngningar i lagutskottet, som ett angrepp på det öppna samhället. Lagen bör med rätta bibehålla namnet lex Bratt. Lagförslagets nuvarande utformning innebär ju att Ingvar Bratts förfarande när det gäller att skaffa dokumentation och att meddela sina misstankor om brott inom AB Bofors till en enskild person våren 1983 skulle kunna bli åtalbart enligt denna lag. Fortfarande har ingen inom AB Bofors, trots att det alltså har gått sex år, dömts för smuggel av robotar till Dubai och Bahrein. Ingvar Bratt kan inte veta om det brott som företaget har begått kommer att leda till fängelsestraff eller ej. Ja, han kan inte ens veta om det leder till något straff över huvud taget. Vi har nyligen upplevt en friande dom för krutsmuggling till Iran från samma företagsgrupps sida.

Med den nuvarande utformningen kommer lagen att leda till att hemlighetsmakeriet inom industrin ökar och till att vi alltmer avlägsnar oss från det öppna samhälle som vi prisar i olika högtidstal.

Efter 30 års arbete inom industrin i ett större exportföretag med avancerad teknik på programmet anser jag mig ha en viss auktoritet på området. I tio år var jag överingenjör och i åtta år var jag teknisk direktör – hela tiden inom de områden som man vill hemlighålla, nämligen konstruktion, utveckling och forskning. Jag upplevde aldrig någon misstanke om stöld av företagshemligheter när det gäller anställdas förmedling. Ändå var vi världsledande inom vissa teknikgrenar. Min erfarenhet säger mig att de hotbilder som Rolf Dahlberg målar upp och som skulle gälla om man inte antar lagen nu är rena hjärnspöken. Det hemska är att, såvitt jag vet, varken regeringen eller utskottet har framfört något som visar att det i praktiken är så bråttom med den här lagen. Var finns de exempel på miljonförluster som skulle ha skett

och som kunde ha förhindrats om vi hade haft denna lag i dag? Det minsta man kan begära är väl ändå att miljonförluster skall finnas dokumenterade när man skall överväga en lag som slår mot det öppna samhället.

Justitieministern anser att detta är en angelägen reform. Jag efterlyser bevis. Naturligtvis finns det skäl att modernisera lagar, men det förslag som vi här har sett tycker jag inte har grundats på praktisk erfarenhet utan på teoretiska funderingar.

Vi har sedan länge haft ett antal lagar som kan utnyttjas vid företagsspionage. Hur ofta har de tillämpats i sådana fall som avses i lex Bratt? Och hur ofta har befintliga lagar visat sig vara otillräckliga? Enligt min mening har justitiedepartementet och lagutskottet faktiskt en viss skyldighet att påvisa att lagförslag som utarbetas är behövliga och att de förslag som framläggs inte är resultat av något slags sysselsättningsterapi. Var är bevisen för att detta är en angelägen reform? Varför kan man inte vänta på meddelarskyddsutredningen?

Jag kan också försäkra från min egen erfarenhet att det inte är lätt för en anställd att uppträda på ett sätt som uppfattas av företagsledningen och förmodligen av majoriteten av kolleger som illojalt. I de flesta företag existerar det en stark solidaritet och lojalitet med företaget, och det är för det mesta bra, men alltför många brott mot miljö- och arbetarskyddslag förblir opåtalade just av det skälet att lojaliteten lägger hinder i vägen.

De vanligaste och de farligaste brotten inom företagen är ingalunda de som handlar om stöld av företagshemligheter, utan det är överträdanden av miljö- och arbetarskyddslag m.m. Och då sitter brottslingarna oftast i eller nära toppen av företagshierarkin.

Utskottsmajoriteten har uppenbarligen ingen föreställning om obalansen mellan ett helt företag och dess hierarki och lojaliteter som står mot en enskild, en rädd person som frågar sig om han skall följa sitt samvete eller tåga när han misstänker att företaget förfar olagligt.

Jag har personligen upplevt svårigheten av sådana lojalitetskonflikter när jag tog ställning mot kärnkraften samtidigt som jag var teknisk direktör inom ASEA-koncernen. Hur många av lagutskottets ledamöter har läst Ingvar Bratts bok "Mot fruktan"? Jag kan knappast tänka mig en bättre remissinstans för den här lagen än just den boken.

Men, säger någon, visst förekommer det stöld av företagshemligheter. Företagen vill bara inte driva detta till åtal utan sopar det hellre under mattan. Det kommer de förmodligen att fortsätta med, även om vi får den här lagen.

Visst förekommer det att kunskap överförs, särskilt när någon slutar och flyttar till ett konkurrentföretag. Visst kan man finna att en eller annan ritning eller standardpärm följer med i flytten. Det är mindre allvarligt dock, enligt min uppfattning och erfarenhet. Det allvarliga är vad vederbörande har med sig i huvudet, och jag hoppas att inte utskottet vill återinföra halshuggning, för det skulle annars vara en bra metod för att förhindra sådan överföring.

Nej, fru talman, den föreslagna lagen är en olycka i den nuvarande utformningen. Den är ett hot mot det öppna samhället. Den kriminaliserar den som vill avslöja brott i stället för brottslingen. Den kriminaliserar en

personers iakttagelser av vad som sker i omgivningen, så snart man råkar få kunskap om något som inte ligger inom det egna arbetsområdet och som företaget anser vara en hemlighet.

Jag menar att 3 § i lagförslaget är en typisk gummiparagraf som kan utnyttjas av företagsledare eller fientliga kolleger som vill trakassera en anställd. Nyfikenhet blir ett allvarligt brott som kan leda till fängelsestraff, oaktat den s.k. brottslingen inte gjort sig någon vinning och företaget icke lidit någon skada. Det räcker att jag går in till en person på en annan avdelning och tittar på vad en god vän har på ritbordet eller på dataskärmen, för att jag riskerar fängelse i upp till två år.

Det är anmärkningsvärt men icke förvånande att socialdemokratin ömmar mer för företagens intresse än behovet att avslöja brottsliga handlingar inom företagen.

Fru talman! Jag yrkar avslag på lagförslaget och instämmer i de yrkanden som framställts av Elisabet Franzén.

I detta anförande instämde Eva Goës, Anna Horn af Rantzien, Paul Ciszuk, Krister Skånberg, Ragnhild Pohanka, Inger Schörling och Elisabet Franzén (samtliga mp).

Anf. 22 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Med anledning av Lars Norbergs inlägg och också en del av det som sagts tidigare vill jag ytterligare kommentera något som jag sade redan inledningsvis.

Det Lars Norberg nu senast på olika sätt uttryckte är häpnadsväckande. Nog för att det lagförslag som har lagts fram har varit svårt att förstå för den som inte är riktigt lagtekniskt bevandrad, men det är därför det här förslaget har fått genomgå en så omfattande bearbetning under lagstiftningsprocessen. Och som jag sade i inledningen, tycker jag att man har lyckats bra att förtydliga innebörden av det ursprungliga förslaget.

Elisabeth Franzén, Elisabet Persson och Lars Norberg värnar om möjligheten att avslöja oegentligheter. Det är bra. Det är väldigt viktigt att vi står för det i vårt samhälle, och då tycker jag att ni skall stödja det här lagförslaget, för det innebär faktiskt en bättre möjlighet, en tryggare säkerhet, för den som vill vara nyfiken och avslöja än med dagens rättsläge.

Sedan behövs det kanske att man går vidare, och vi har en kommitté som arbetar på det. Kan vi komma längre för att skydda möjligheten att avslöja oegentligheter, skall vi göra det.

Det förslag som föreligger gäller företagsspioneri. Utan att gå in på de enskilda fall som har nämnts och som jag är förhindrad att kommentera, vill jag säga så här mycket: Om en anställd misstänker att företaget gräver ner farliga tunnor på området, har det över huvud taget inte med denna lagstiftning att göra. Det handlar icke om företagsspioneri, och det handlar icke om företagshemligheter.

Om en person begår ett företagsspioneri i syfte att publicera det, för att avslöja oegentligheter, blir det inte ett brott enligt den här lagen, för då tar tryckfrihetslagstiftningen över. Det borde egentligen tillgodose de önskemål som såväl Elisabeth Persson som Elisabet Franzén och Lars Norberg givit

uttryck för. Jag har faktiskt litet svårt att förstå att ni inte kan stödja förslaget och sedan eventuellt gå vidare och kräva än mer vidgade ramar för möjligheten att avslöja än de som gäller i dag.

Att framställa det här lagförslaget som ett angrepp på ett öppet samhälle är, som jag sade inledningsvis, häpnadsväckande.

Anf. 23 LARS NORBERG (mp) replik:

Fru talman! Justitieministern medger inför beslutet om att anta den här lagstiftningen att vi kan behöva gå vidare. Det antyder att arbetet uppenbarligen icke är avslutat. Vore det då inte bättre att vänta något år och se till att arbetet först blev avslutat och därefter lägga fram ett nytt förslag till lagstiftning?

Jag kan bara konstatera att vi har ett riksbekant exempel i Ingvar Bratt. Det avslöjande som han gjorde 1983, för nu sex år sedan, beträffande vad som skedde inom AB Bofors skulle enligt min uppfattning kunna leda till åtal, om avslöjandet hade skett något senare. Det är möjligt att tryckfrihetsförordningen därefter kan ha tagit överhand och han tack vare publiceringen, bl.a. i den bok som jag varmt rekommenderar, skulle klara sig vid ett eventuellt åtal från företags sida.

Anf. 24 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Exemplet med de nedgrävda tunnorna har faktiskt med det här förslaget att göra. Den föreslagna lagstiftningen kräver att den som iakttar nedgrävandet av tunnorna på förhand skall veta om de är farliga eller ej.

Börjar det grävas efter tunnor, kan företagsägaren säga att förekomsten av tunnorna har varit en hemlighet som han har velat skydda. Han kan också hävda att blotta vetskapen om att det grävs efter tunnor kan få allmänheten att tappa förtroendet för företaget och hellre välja att köpa ett annat företags produkter. Letandet efter tunnorna skulle följaktligen vara till skada för företagaren i konkurrenshänseende.

Lagförslaget är fullt av sådana här antydningar och påståenden, och jag tycker att jag visade i mitt huvudanförande att det är orimligt att människor som står i beråd och frågar sig om det som de har bevittnat är allvarligt eller ej skall ställas inför kravet att ha sådana kunskaper – både i juridik och i kemi eller fysik eller vad det nu är som gäller – att de i förväg och på egen hand skall kunna avgöra detta.

Jag nämnde förut att utskottet har en skrivning om att den som är tveksam skall kunna gå till sina fackliga förtroendemän och fråga dem till råds, men det finns ingen möjlighet att göra det. Om man delger dem ett avslöjande, som sedan visar sig icke leda till allvarlig påföljd, har man gjort sig skyldig till ett sådant misstag att man kan ställas inför rätta. Detta är, skulle jag vilja påstå, något som verkligen strider mot vanligt folks allmänna rättsuppfattning.

Är förslaget så ihåligt, finns det all anledning att vänta på både meddelarskyddskommitténs betänkande och andra utlåtanden för att få fram ett bättre förslag.

Anf. 25 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Det här är ett svårt lagförslag, men jag tycker ändå att det kan krävas att man läser litet noggrannare vad som står i förslaget och att man överväger litet bättre vilka konsekvenserna blir, i stället för att påstå att det finns konsekvenser som inte är rimliga i förhållande till vad lagförslaget innehåller.

Anf. 26 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Miljöpartiet har här och nu yrkat, med hänvisning till regeringsformen 2:12, på en prövning i konstitutionsutskottet och eventuell vilandeförklaring av den här lagen. Folkpartiet har följande inställning.

Vi har övervägt situationen och vill då avge följande röstförklaring: Folkpartiet kommer att stödja miljöpartiets yrkande, av följande skäl.

Lagutskottets första förslag har prövats av såväl konstitutionsutskottet som lagrådet. Det underkändes på flera punkter, och både KU och lagrådet föreslog förbättringar beträffande just den viktiga "säkerhetsventilen". Lagutskottets slutliga förslag, det som alltså behandlas här och nu, innebär emellertid en överkörning av bl.a. konstitutionsutskottet, och den oenigheten har jag tidigare beklagat.

Detta innebär att det nya förslaget, som nu behandlas av kammaren, inte är prövat i konstitutionsutskottet i sin nuvarande utformning.

Slutsatsen blir alltså att det bör vara ett bifall till miljöpartiets yrkande, och det kan då resultera i en ny KU-prövning innan lagen eventuellt träder i kraft, med åtföljande vilandeförklaring.

Fru talman! Folkpartiet stöder alltså det framställda yrkandet enligt regeringsformen 2:12.

Anf. 27 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Jag har begärt ordet för att göra några slutliga kommentarer till sådant som jag inte tidigare kommenterat i debatten.

Jag vill först uttala mitt stöd för folkpartisten Bengt Harding Olsons synpunkt att detta förslag inte är tillräckligt genomarbetat. Det borde åtminstone ha gått ut på remiss innan det lades på kammarens bord.

Rolf Dahlberg sade att näringslivet verkligen ropar på en ny lagstiftning. Om förste vice talmannen inte vädjat till mig att jag inte skall sätta i gång en ny debatt, hade jag velat fråga Rolf Dahlberg: När ropade näringslivet och vad sade man då? Lennart Andersson namngav i debatten personer som vi i miljöpartiet borde ha kontaktat för att få veta mer om detta. Jag har många gånger i utskottet begärt att få den informationen. Ge några praktiska exempel på vem som behöver lagen!

Vi miljöpartister har aktivt letat efter något skäl till att lagen behövs, men vi har inte funnit något. Jag har bett om sådana skäl. Om nu både Rolf Dahlberg och Lennart Andersson har haft den informationen, varför har de då inte givit den informationen i utskottet? Man har inte heller i dag lämnat någon övertygande bevisning.

Lennart Andersson påstår att miljöpartiet inte känner ansvar för svenskt näringsliv, eftersom vi begär att lagen skall vara vilande under ett år. På så sätt undanhåller vi enligt Lennart Andersson näringslivet ett angeläget

skydd. Vi känner oss inte alls ansvarlösa. Vi har trots efterforskning inte kunnat få fram någon praktisk nytta med den här lagen. Detta har Lars Norberg tydligt beskrivit.

Justitieministern säger i sitt senaste anförande att den föreslagna lagen kommer att innebära ett större skydd för dem som avslöjar brott än vad dagens lagstiftning ger. Men därom tvistar de lärda juristerna. Jag vill själv inte ge mig in i en juridisk tolkning då jag är lekman. Jag har hört olika jurister göra olika tolkningar, och jag inser att tolkningen är oöverstigit svår och att lagen inte är färdigarbetad. Kraven på den enskilda människan kommer att bli orimligt stora. Detta har Elisabeth Persson i flera omgångar beskrivit på ett mycket målande sätt.

Principen bör vara att informationsflödet i samhället skall vara fritt. Vi är fullt medvetna om att det inom ett företag kan finnas information som företaget behöver ha hemligt av hänsyn till sin affärsverksamhet. Men det skall inte finnas ett generellt förbud mot att avslöja företagsinformation inom företagen och sedan en lagstiftning om undantag från detta. Principen skall vara att informationsflödet skall vara fritt. De undantag som skall finnas skall vara klart definierade och beskrivna så att man kan se dem – inte tvärtom. Detta är vår grundinställning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Anf. 28 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I detta ärende har Elisabet Franzén och ytterligare 18 ledamöter yrkat att – om riksdagen antar utskottets förslag till lag om skydd för företagshemligheter – riksdagen därutöver skall besluta att den antagna lagen jämte övriga i sammanhanget antagna lagar skall vila i minst tolv månader på grund av att lagen innebär sådan begränsning av fri- och rättighet som avses i 2 kap. 12 § regeringsformen. Nu nämnda yrkande tas upp efter det att kammaren har tagit ställning till utskottets hemställan i ärendet.

Mom. 1 (avslag på propositionen och begäran om nytt förslag)

Först biträdtes reservation 3 av Elisabet Franzén med 19 röster mot 17 för reservation 2 av Elisabeth Persson. 257 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdtes reservation 1 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson med 38 röster mot 20 för reservation 3 av Elisabet Franzén. 236 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 225 röster mot 69 för reservation 1 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson.

Mom. 2–5

Utskottets hemställan bifölls.

Anf. 29 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Som förut nämnts har Elisabet Franzén och ytterligare 18 ledamöter yrkat att den nu antagna lagen om skydd för företagshemligheter jämte övriga i

sammanhanget antagna lagar skall vila i minst 12 månader på grund av att lagen innebär sådan begränsning av fri- och rättighet som avses i 2 kap. 12 § regeringsformen.

Enligt nyssnämnda föreskrift i regeringsformen kan lagen ändå slutligt antas om minst 5/6 av de röstande förener sig om beslutet. Jag ställer därför proposition på att lagarna nu skall slutligt antas. Om 5/6 majoritet inte uppnås skall lagarna hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning av huruvida föreskriften i 2 kap. 12 § regeringsformen är tillämplig i förevarande fall.

Beslut skall fattas genom omröstning. Med hänsyn till kravet om 5/6 majoritet företas rösträkning utan föregående uppresning.

Vid omröstningen avgavs 226 röster för slutligt antagande av lagen om skydd för företagshemligheter jämte övriga i sammanhanget antagna lagar. 68 röster avgavs för att ärendet skulle hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning av huruvida föreskriften i 2 kap. 12 § regeringsformen är tillämplig i förevarande fall.

Eftersom erforderlig majoritet för slutligt antagande av de ifrågavarande lagarna inte erhöles, hade kammaren sålunda beslutat att ärendet skulle hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning av huruvida föreskriften i 2 kap. 12 § regeringsformen är tillämplig i förevarande fall.

6 § Föredrogs

lagutskottets betänkande

1988/89:32 Upphävande av reglerna om bevakning av testamenten (prop. 1988/89:88).

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Beträffande de på föredragningslistan återstående ärendena, lagutskottets betänkanden 1988/89:LU31 och LU33, socialförsäkringsutskottets betänkande 1988/89:SfU16, justitieutskottets betänkande 1988/89:JuU22, konstitutionsutskottets betänkanden 1988/89:KU29, KU32 och KU33 samt trafikutskottets betänkande 1988/89:TU23, beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

Föredrogs

lagutskottets betänkanden

1988/89:LU31 Det allmännas skadeståndsansvar m.m.,

1988/89:LU33 Vårdnad om barn m.m.,

socialförsäkringsutskottets betänkande

1988/89:SfU16 Vissa socialförsäkringsfrågor (prop. 1988/89:111 och 1988/89:112),

Prot. 1988/89:111
10 maj 1989

justitieutskottets betänkande
1988/89:JuU22 Tilläggsbudget II (prop. 1988/89:125 delvis),

Det allmännas skadeståndsansvar m.m.

konstitutionsutskottets betänkanden
1988/89:KU29 Allmänna helgdagar (prop. 1988/89:114),
1988/89:KU32 Godkännande av den europeiska konventionen om kommunal självstyrelse (prop. 1988/89:119),
1988/89:KU33 Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1988/89 m.m. (förs. 1988/89:24) samt

trafikutskottets betänkande
1988/89:TU23 Tilläggsbudget II inom kommunikationsdepartementets område (prop. 1988/89:125 delvis).

Kammaren biföll talmannens förslag om att lagutskottets betänkande 31 och trafikutskottets betänkande 23 skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Först upptogs till behandling lagutskottets betänkande 31 om det allmännas skadeståndsansvar m.m.

Det allmännas skadeståndsansvar m.m.

Anf. 30 ALLAN EKSTRÖM (m):

Fru talman! Vem skall bära de ekonomiska konsekvenserna av att det allmänna begår fel eller handlar oriktigt och därigenom tillfogar en enskild medborgare skada? Bör skadan bäras av den som oförskyllt drabbas eller bör de ekonomiska konsekvenserna solidariskt spridas ut på oss alla?

I dag är rättsläget närmast det, att staten undgår att behöva göra rätt för sig. Det är endast vid förhållandevis grova övertramp som den enskilde kan få gottgörelse för liden skada, något som följer av den s.k. standardregeln i 3 kap. 3 § skadeståndslagen, vilken regel i sin tur utgör tillägg till den helt grundläggande culparegeln. Och är den skadelidande i sådant fall näringsidkare är det rent av skäligen att *inte* utge full ersättning, vilket följer av skälighetsregeln i 3 kap. 5 § samma lag.

Den nästan otillständigt begränsade ersättningsrätt som sålunda föreligger är knuten till det förhållandet att staten utövar makt och myndighet. Skadan skall sålunda med lagens ord ha vållats vid myndighetsutövning.

Skulle det oriktiga handlandet falla *utanför* det snäva begreppet myndighetsutövning – och det gör en stor del av den offentliga verksamheten – står det allmänna inget som helst ansvar. Den enskilde medborgaren får med andra ord stå sitt eget kast, om han litar på och inrättar sig efter en uppgift om t.ex. innehålllet i gällande rätt som lämnats honom av någon myndighet och som befinns vara felaktig.

I offentliga lokaler möter man ofta en skylt, enligt vilken lokalens innehavare fritar sig från allt ansvar för stöld av kläder eller andra värdeföremål som överlämnats i innehavarens besittning. Förlust drabbar således helt och hållet sakens ägare. En skylt med texten "vi står inget ansvar

för våra uppgifters riktighet eller vederhäftighet annat än om dessa utgör del av myndighetsbeslut och kanske icke ens då" skulle på motsvarande sätt kunna anbringas på våra byggnader för rättskipning och förvaltning för att erinra om rättsläget. Besked lämnas på mottagarens risk, det är den obehagliga verkligheten.

Det allmänna kan slutligen uppträda – förutom i sina hittills beskrivna roller – som vanlig näringsidkare. Jag tänker på *statlig affärsverksamhet* i form av monopolföretagen, televerket, järnvägen och posten. Är staten åtminstone här underkastad samma rättsnormer som gäller för jämförbara näringsidkare? Självfallet inte. Även inom detta rättsområde övervältrar staten så gått det går det ekonomiska ansvaret på den som lidit skada.

Dagens ordning är *orättfärdig*. Det bör råda likhet inför lagen och lagen bör vara lika för alla. Makt får inte gå före rätt. Kollektivet, allmänintresset, får inte gynnas på den enskildes bekostnad.

År efter år har vi borgerliga i lagutskottet genom motioner och reservationer kämpat för att ge den enskilde bättre rättsskydd gentemot det allmänna. Senaste gången hade vi miljöpartiet på vår sida. Martin Olsson, Bengt Harding Olson och jag själv har genom olika fall hämtade ur verkligheten tålmodigt belyst hur orättfärdig och stötande situationen är för den enskilde.

Socialisterna har emellertid konsekvent motsatt sig alla tankar på att ens utreda betingelserna för det allmänns skadeståndsansvar. Bakom denna okänsliga inställning måste ligga den ståndpunkten att medborgaren helt enkelt får finna sig i, tåla, att bli förfördelad eller utsatt för felaktigt handlande från den offentliga verksamhetens sida.

"Den nuvarande situationen är i huvudsak tillfredsställande. Det finns ingen anledning att revidera skadeståndslagen. Hur enkelt skall det vara för en enskild att få skadestånd? Hur stora skadeståndsbelopp skall utgå i de enskilda fallen?" Med dessa och liknande argument har socialdemokraterna i närmast mästrande ton avslagit våra försök att ompröva 1972 års skadeståndslag och att upphäva privilegierna för statlig affärsverksamhet. Senast då ämnet diskuterades i kammaren i november förra året framfördes dessa argument från majoritetens sida för att återigen förmena den enskilde bättre möjligheter att få kompensation för liden skada.

Vid tidpunkten för den senaste kammardebatten måste socialdemokraterna dock ha funnit sin position ohållbar. Inte så att man i sitt sinne ändrat inställning till kärnfrågan, som rör den enskildes ställning till kollektivet eller korporationerna, utan man bedömde att det förelåg risk för att man kunde få riksdagsmajoriteten emot sig vid nästa voteringsstillfälle. I det läget gav regeringen i uppdrag åt justitierådet Bertil Bengtsson att göra en begränsad översyn av skadeståndslagen, vilket resulterade i den departementspromemoria som offentliggjordes i slutet av mars i kammaren.

Promemorian förbättrar onekligen på några punkter den enskildes ställning. Det allmänna får därigenom stå det ekonomiska ansvaret för sina misstag i större utsträckning än hittills. Den i promemorian föreslagna reformen är dock långtifrån tillräcklig. Denna uppfattning är numera – vilket förtjänar att understrykas – ett enhälligt utskotts och innefattar sålunda även de socialdemokrater som så sent som i november 1988 med eftertryck och omedgörlighet slog vakt om gällande ordning. Utskottet gör ett tillkännagi-

vande i betänkandet av innehåll att regeringen bör tillsätta en bred parlamentarisk utredning med uppgift att överse det allmännas skadeståndsansvar vid myndighetsutövning.

Den reformering av skadeståndsansvaret som nu står för dörren är självfallet så mycket mera tillfredsställande som det kröner mångåriga ansträngningar från borgerligt håll med framgång. "Gutta cavat lapidem" – droppen urholkar stenen.

Att vad som förekommit från socialdemokratiskt håll emellertid är en omvändelse under galgen och ej uttryck för ändrad sinnesinställning till den enskildes förmån framgår inte endast av händelseförloppet utan även av den omständigheten att den föreslagna utredningen *inte* ges fria händer.

Vi reserverar oss finner det naturligt att utredningen bör vara i egentlig mening förutsättningslös och därigenom kunna pröva t.ex. huruvida ansvarsgrunden fortfarande skall vara culpa, dvs. slarv och slapphet, eller huruvida det är möjligt att slopa culpabegränsningen helt och hållet. Skadan känns ju lika smärtsam hos den skadelidande oavsett om den skadegörande handlingen kan tillskrivas vårdslöshet hos någon funktionär eller ej. Denna kardinalfråga förbjuds utredningen mer eller mindre att befatta sig med.

En annan central fråga avser huruvida annan offentlig verksamhet än myndighetsutövning skall undantas eller ej. Det finns offentlig verksamhet som inte har karaktär av myndighetsutövning men som likväl har stor betydelse för allmänheten. Skall viss del av den offentliga verksamhet som är skattefinansierad undantas – det är frågan vars befogenhet understryks av grundlagsregeln i 1 kap. 9 § regeringsformen, som uttalar att den fundamentala likhets- och objektivitetsregeln gäller i lika mån för alla som fullgör uppgifter inom rättskipning och offentlig förvaltning. Spörsmålet har berörts i propositionen om införande av tjänstefelsansvaret, en fråga som har organiskt samband med överläggningsämnet.

Här upprepar vi reserverar oss att gränsdragningen bör ingå i utredningsuppdraget. Vi präglar här det kanske inte helt lyckade begreppet "myndighetsverksamhet", för att markera att vi avser ett större ansvarsområde än dagens. Socialisterna säger nej till denna utvidgning.

Herr talman! Jag nöjer mig med dessa två exempel.

Skall den offentliga affärsverksamheten få synas närmare i sömmarna? Självfallet inte, enligt majoriteten. Här har dock den egendomligheten inträffat att bläcket knappt hunnit torka på våra reservationer i denna del, förrän regeringen offentliggjort direktiv – regeringssammanträde den 20 april – innebärande att postverkets och televerkets rättsförhållanden gentemot enskilda skall överses. Ibland går utvecklingen så fort att ej ens socialdemokraterna i utskottet hinner med i svängarna.

Avslutningsvis vill jag beröra att den borgerliga kretsen uppträder under skilda reservationer, såvitt angår frågan om skadestånd vid myndighetsutövning. I sak begränsar sig emellertid skillnaden till frågan vad som skall gälla i avvaktan på utredningsresultatet och den lag som kan följa därav. Folkpartiet vill fylla tomrummet med en särskild regel, medan vi övriga tycker att den proposition som regeringen ändå avser att förelägga riksdagen i höst med anledning av promemorian kan duga för detta ändamål. De olika reservationerna kan förmedla intrycket att Bengt Harding Olson och jag har olika

inställning till själva reformbehovet – det har vi definitivt inte. Det känns angeläget att påtala att vi är helt ense om allt annat än just utformningen av provisorieregeln.

Sammanfattningsvis yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 3 och 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 31 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! I ett rättssamhälle måste den offentliga sektorn ta ett totalansvar för sin verksamhet, och särskilt vid myndighetsutövning. Vid felaktiga åtgärder måste straffansvar kunna inträda för tjänstemän och politiker samt skadeståndsansvar för stat, landsting och kommuner. Ett viktigt steg i rätt riktning har tagits genom förslaget till ämbetsansvar som utvidgar straffansvaret för felande tjänstemän. Men ännu viktigare ur den enskilde medborgarens synpunkt är att det allmänna skadeståndsansvaret för felaktiga myndighetsåtgärder som vållat skada för någon medborgare skärps.

Gällande skadeståndslag stadgar skadeståndsansvar för staten i vissa fall, men lagen innehåller många regler som inskränker den enskildes rätt till skadestånd av staten. För det första krävs det enligt den grundläggande regeln att fel eller försummelse kan påvisas hos någon tjänsteman. För det andra kan staten – även om tjänstemannen varit försumlig – endast åläggas ansvar "om de krav har blivit åsidosatta som med hänsyn till verksamhetens art och ändamål skäligen kan ställas på dess utövning". Det är den s.k. standardregeln. För det tredje behöver staten betala ersättning för intrång i näringsverksamhet endast "i den mån det är skäligt med hänsyn till intrångets art och varaktighet, felets eller försummelsens beskaffenhet och övriga omständigheter". Det är den s.k. företagarregeln. För det fjärde slipper staten ersättningskyldighet för skada som kunnat undvikas om den skadelidande fört talan om rättelse av det felaktiga myndighetsbeslutet, den s.k. passivitetsregeln. För det femte kan – även om staten trots allt skulle finnas skadeståndsansvarig – den statliga ersättningskyldigheten jämkas, och då ända ner till noll. Huvudregeln är alltså så urholkad att man med fog kan fråga sig vad ansvaret i realiteten är värt för den enskilde medborgaren.

Massiv kritik har också riktats mot gällande skadeståndsregler. Den har framförts av många oförskyllt drabbade företagare och enskilda personer. Fallen har också ingående behandlats i massmedia. I riksdagen har det år ut och år in krävts förbättrade regler. Den politiska kritikerkaran har successivt utökats. Under årets allmänna motionstid uppnåddes äntligen politisk majoritet genom motioner från samtliga oppositionspartier.

Under hela denna tid har motståndet mot ett generösare skadeståndsansvar varit kompakt från socialdemokraterna. Sedan justitiekanslern – efter personskifte på posten – 1988 ändrat ståndpunkt, tvingades socialdemokraterna att något mjuka upp sin inställning. Men det var först i mars 1989 som de socialdemokratiska ledamöterna i lagutskottet – efter att ha hamnat i minoritet – kände sig tvingade att svänga helt om. Plötsligt skapades det alltså enighet i utskottet om att en parlamentarisk utredning skulle göra en bred

och förutsättningslös översyn av det allmännas skadeståndsansvar vid felaktiga myndighetsåtgärder.

Samma dag som lagutskottet preliminärt fattat sitt enhälliga beslut, men några timmar senare, informerade justitieminister Laila Freivalds från denna talarstol om att justitiedepartementet nu plötsligt offentliggjorde en promemoria om det allmännas skadeståndsansvar. Innebörden var att begreppet "myndighetsutövning" skulle utvidgas och vissa begränsningsregler slopas för att utöka skadeståndansvaret. Översynen skulle göras inom departementet, och efter viss remiss skulle en proposition läggas fram under hösten 1989. Justitieministern berörde inte självantaget lagutskottets färska beslut om en bred förutsättningslös parlamentarisk utredning. Men på en särskild fråga förklarade justitieministern att hon skulle "respektera riksdagens beslut" om en sådan utredning. Riksdagen utgår ifrån att dessa ord utan döjsmål även kommer att omsättas i handling från regeringens sida.

Herr talman! Denna parlamentariska utredning, som riksdagen i dag skall fatta beslut om, måste vara representativt sammansatt med företrädare för samtliga riksdagspartier, eftersom detta gäller en viktig demokratisk rättighet av grundläggande betydelse för statens, landstingens och kommunernas relationer till medborgarna. Uppgiften är att brett och förutsättningslöst utreda det allmännas skadeståndsansvar. Detta måste också uttryckligen och utan inskränkningar framgå av direktiven för utredningen.

Här föreligger det dock en viss politisk oenighet om utgångspunkten för utredningen. Två huvudalternativ blir aktuella: skadeståndsansvar för myndighetsfel skall uppkomma antingen endast om någon tjänsteman varit försumlig – culparegeln – eller oavsett om så varit fallet eller inte – strikt ansvar. Socialdemokraterna i lagutskottet och regeringen med justitieministern i spetsen – justitieministern är tyvärr inte närvarande nu – driver i princip linjen att skadestånd skall erläggas endast vid vårdslösa myndighetsåtgärder. Folkpartiet hävdar med bestämdhet att den naturliga utgångspunkten måste vara det mera generösa strikta ansvaret. Alltså: den medborgare som oförskyllt drabbats av skada genom felaktiga myndighetsåtgärder skall i princip ha rätt till skadestånd även om ingen tjänsteman kan bevisas ha varit vårdslös. Denna huvudregel bör undantagsvis kunna åsidosättas och det allmänna följaktligen slippa skadeståndsskyldighet om det annars skulle uppkomma otillbörliga förmåner för den enskilde.

Denna utgångspunkt utesluter inte att andra alternativ belyses inom utredningen. Här kan några exempel nämnas:

- Vårdslöshet presumeras, dvs. antages, men det allmänna ges möjlighet att motbevisa presumptionen och därigenom slippa ansvar.
- Vårdslöshetskravet behålls, men den skadelidande tillerkänns vissa lättnader för att kunna bevisa vårdslösheten.
- Vårdslöshetskravet kvarstår men endast på vissa områden.

Särskilt måste utredningen uppmärksamma den situation då den enskilde drabbats av skada på grund av oriktiga råd och upplysningar från myndigheter. Dessutom bör beaktas att det i vissa fall kan vara motiverat att ersättning utgår även för kränkning som inte utgör direkt ekonomisk skada.

För övrigt bör – för den händelse riksdagen i annat sammanhang skulle besluta om översyn av straffansvaret för tjänstemän och politiker och det

disciplinära ansvarssystemet – denna översyn samordnas med den nu aktuella utredningen om skadestånd.

Herr talman! Denna parlamentariska utredning kommer givetvis att ta viss tid i anspråk. Dess betänkande måste sedan remissbehandlas, och därefter skall en proposition utarbetas. I avvaktan på ikraftträdande av ett nytt skadeståndssystem måste en delreform genomföras för undvikande av skadeståndsrättsliga "justitiemord" under utredningstiden.

Regeringens förslag till delreform från den 1 januari 1990 kan dock inte fylla denna självklara funktion. Utvidgningen av begreppet myndighetsutövning är visserligen till viss men inte tillräcklig fördel för den skadelidande. Slopandet av standardregeln, företagarregeln och passivitetsregeln får ringa effekt. För det första har dessa begränsningsregler sällan använts vid rättstillämpningen. För det andra återtas fördelarna genom att begränsningsreglerna "återuppstår" inom ramen för bedömning av tjänstemannens vårdslöshet och den skadelidandes medvållande. Slutsatsen är att regeringens tilltänkta delreform alltså är begränsad och närmast att betrakta som en skenreform. När justitieminister Laila Freivalds vid sin tidigare information till riksdagen stolt förklarade att "inga särskilda begränsningar egentligen kvarstår" i det allmänna skadeståndsansvaret, är detta att bedöma som vilseledande konsumentupplysning.

Folkpartiet har en annan lösning på problemet. En skadeståndsrättslig säkerhetsventil bör omedelbart införas. Den skall tillämpas om den skadelidandes, företagarens eller privatpersonens ersättningsbehov framstår som särskilt angeläget. Denna regel skall ges en generös tillämpning. En sådan delreform kommer bättre än regeringens modell att fånga upp aktuella upprörande fall i avvaktan på den kommande skadeståndsrättsliga nyordningen.

Herr talman! Vad gäller frågan om de statliga affärsverkens skadeståndsskyldighet i kontraktsförhållanden vill jag för tids vinnande hänvisa till mina medreservanterns inlägg på denna punkt.

Avslutningsvis önskar jag endast tillägga följande. Offentlig verksamhet skall bedrivas med och inte utan ansvar. En skadeståndsrättslig generositet från det allmännas sida kan visserligen komma att innebära en kostnad för staten, men detta är ett pris som vi självfallet måste betala – det är ett lågt pris – för vår rättssäkerhet och allmänhetens förtroende för vårt rättssamhälle.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 4 i laguskottets betänkande 31.

Anf. 32 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Det brukar både inom och utom detta hus av många ifrågasättas om det är meningsfullt att väcka motioner, eftersom de flesta ändå avslås i stor utsträckning. Särskilt finns det de som ifrågasätter det meningsfulla i att år efter år återkomma med motionskrav som avslagits. Laguskottets betänkande om det allmännas skadeståndsansvar är ett mycket gott exempel på att om man motionsvägen tar upp frågor som har starkt berättigande, skall man inte ge upp utan återkomma tills man får gehör för sina krav.

Under många år har vi från de tre icke-socialistiska partierna begärt en

översyn av det allmännas skadeståndsansvar i syfte att stärka den enskildes ställning gentemot samhället, men varje gång har det avvisats av en riksdagsmajoritet. Detta skedde senast i november i fjol.

Det betänkande som vi nu behandlar visar däremot att det finns enighet om att begära att regeringen låter en bred parlamentarisk utredning pröva dessa frågor. Skiljaktigheterna gäller inte om en utredning skall tillsättas utan i stället den närmare motiveringen för beslutet och utredningsarbetets inriktning. Dessutom är det delade meningar om huruvida även de statliga affärsverkens skadeståndsskyldighet skall utredas.

Enligt centerpartiets mening, som vi angett i våra motioner, är rätten till skadestånd av mycket stor betydelse för den enskildes trygghet. Grunderna för denna rätt anges i skadeståndslagen. Vad vi vänt oss emot är att rätten till skadestånd är begränsad i en rad avscenden i såväl statlig affärsmässig verksamhet som annan statlig verksamhet och myndighetsutövning, jämfört med vad som gäller för icke samhällelig verksamhet.

Vi anser att den naturliga utgångspunkten för rätten till skadestånd bör vara att en enskild som tillfogats skada eller förlust, till följd av åtgärd av det allmänna, skall få ersättning enligt motsvarande regler som skulle ha gällt om hans eller hennes motpart icke representerat samhällelig verksamhet. Detta har varit utgångspunkten för våra upprepade motionskrav.

I motionerna och betänkandet delas dessa frågor upp i två skilda områden. Det ena är det allmännas skadeståndsskyldighet vid myndighetsutövning och motsvarande. Det andra området gäller statens skadeståndsansvar i affärsmässig verksamhet. Det är inom det förstnämnda området som det nu råder enighet i utskottet om att begära en utredning. Jag vill först något kommentera detta område.

Den offentliga verksamheten har expanderat kraftigt sedan skadeståndslagen infördes 1972. Denna verksamhet har kommit att betyda alltmer i vårt samhälle och för alla som enskilda medborgare. Det har lett till att enskilda medborgare i allt större utsträckning har blivit beroende av, och kommit i kontakt med, offentlig verksamhet och offentliga funktionärer i deras myndighetsutövning.

Under senare år synes det ha blivit vanligare att enskilda själva har fått bära en stor del av de förluster eller skador som de åsamkats på grund av felaktig myndighetsutövning. Det har inträffat fall där den enskilde drabbats av stora förluster som det allmänna – trots vållande till skadan – inte alls ersatt. Tillämpningen av bevissäkringslagen har bl.a. gett mycket uppmärksammade exempel på hur den enskilde kan drabbas ekonomiskt och få personliga stora problem på grund av myndighetsingripande, som senare visat sig helt sakna saklig grund.

Dessutom är gränsdragningen mellan vad som anses vara myndighetsutövning och ej oklar i vissa fall. Det ledde till att högsta domstolen med tre röster mot två avgjorde det s.k. Trifoliumfallet till nackdel för det drabbade företaget. Domstolens majoritet fann därvid att konsumentverket utfärdade ett pressmeddelande som innehöll klart felaktiga uppgifter och därigenom kom att allvarligt skada företaget. Men det skulle inte bedömas som myndighetsutövning. Skadeståndstalan avvisades därför.

Jag nämnde inledningsvis att upprepat motionerande kan ge effekt. När

det gäller det allmännas skadeståndsansvar har det uppseendeväckande nu inträffat att regeringen, trots att riksdagens socialistiska majoritet i höstas avvisade våra utredningskrav, i början av detta år uppdrog åt en särskild utredningsman att göra en viss översyn av det allmännas skadeståndsansvar. Hans förslag, som redovisades redan den 23 mars, kan endast ses som ett provisorium i avvaktan på en bred förutsättningslös utredning.

Beträffande motiveringen för detta utredningskrav har vi inte kunnat ena oss i utskottet. I reservation 3 redovisar vi från centern, moderaterna och miljöpartiet vår syn på den inriktning utredningsarbetet bör få. Vi betonar att frågan om det allmännas skadeståndsansvar vid fel och försummelser i myndighetsutövning bör bli föremål för en utredning, där ämnets olika aspekter förutsättningslöst och omsorgsfullt belyses. Vi betonar det förutsättningslösa. Det gäller t.ex. även gränsdragningen mellan myndighetsverksamhet och annan verksamhet liksom om ersättning i vissa fall skall kunna utgå även om någon direkt oaktsamhet inte förelegat vid det oriktiga handlandet från myndighetens sida. Vi nämner i vår reservation även att man kan pröva frågan om omvänd bevisbörda så, att det allmänna för att undgå skadeståndsansvar måste visa att något vållande ej föreligger. Vi understryker i reservationen vikten av att utredningsarbetet blir förutsättningslöst.

Herr talman! Det andra området i detta betänkande gäller statens skadeståndsansvar i affärsmässig verksamhet. Mot bakgrund av att det när det gäller statens skadeståndsansvar i affärsmässig verksamhet såsom inom postverket, televerket och SJ finns vissa regler som begränsar rätten till skadestånd, har vi från centerpartiet och de övriga borgerliga partierna under många år begärt en översyn av reglerna. Syftet skall vara att den enskilde skall ha samma rätt och möjlighet att få skadestånd, oberoende av om den som föranlett skadan eller förlusten är företrädare för statlig eller enskild verksamhet. Vi tycker att det är klart otillfredsställande att det för staten i egenskap av avtalspart finns undantag från rättsgrundsatser som eljest gäller enligt vår rättsordning.

Det är viktigt för den enskilde att man i skadeståndshänseende jämställer statlig och enskild verksamhet. Enligt vår mening är det också av stor vikt att utreda frågan om avskaffande av de särskilda friskrivningsklausuler som gäller för statlig affärsverksamhet.

I reservation 4 av centern, moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet upprepar vi tidigare års krav på en utredning av dessa förhållanden – allt i syfte att stärka den enskildes ställning. Eftersom det enligt ett enligt utskottet bör tillsättas en utredning angående det allmännas skadeståndsansvar, anser vi reservanter att denna utredning även skall pröva frågan om statens skadeståndsansvar i affärsmässig verksamhet. Tyvärr har socialdemokraterna och vpk gått emot detta krav. Liksom tidigare framhåller majoriteten även nu att en skärpning av statens skadeståndsansvar vid sådan verksamhet är förenad med stora svårigheter och kan leda till betydande kostnadsökningar i form av t.ex. högre porton och dyrare järnvägsresor. Det är nu – liksom tidigare – en mycket anmärkningsvärd motivering för avslag på en översyn som syftar till att stärka konsumentskyddet och rätten till skadestånd. Motsvarande argument har mig veterligen inte anförts när vi genom lagstiftning och på andra sätt successivt har stärkt konsumenternas ställning.

Då har dess bättre den enskildes berättigade krav på trygghet inte vägts mot kostnaderna. Så borde det vara även när vi nu väger den enskildes rätt mot den statliga affärsmässiga verksamheten. Dessa skadeståndsfrågor borde få bli förutsättningslöst prövade av den utredning som kommer att tillsättas.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4.

Anf. 33 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Det allmänna har ett visst ansvar för felaktiga myndighetsåtgärder. Det har i många sammanhang gjorts gällande att det ansvaret borde vara större. Senast har detta sagts i kammaren under den senaste halvtimmen. Jag tycker inte att det finns någon anledning att vidare utveckla den frågan. Jag har ingenting nytt att tillföra. Men miljöpartiet tycker att det är angeläget att frågan utreds förutsättningslöst, och vi vill därför att en bred parlamentarisk utredning tillsätts för det ändamålet.

Denna utredning bör också omfatta de statliga verkens affärsmässiga verksamhet. Samma regler när det gäller skadestånd bör gälla för statlig som för enskild affärsverksamhet när verksamheten för övrigt sker på lika villkor. Den statliga affärsverksamheten har i vissa avseenden ett samhällsansvar som inte åvilar enskilda företag. I de fallen kan det vara rimligt att de statliga verkens skadeståndsansvar jämkas eller undantas. Den breda parlamentariska utredningen borde få i uppgift att beskriva hur och i vilka avseenden.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 4. Jag vill också yrka bifall till reservation 1.

Reservation 1 är föranledd av en motion från en enskild riksdagsledamot. Motionen gäller skadestånd för myndighetsmissbruk. Ett sådant skadestånd finns redan, och därför finns det formellt fog för att avslå motionen. När man läser motionen ser man emellertid att motionären menar i stort sett samma sak som övriga motionärer när det gäller det allmännas skadeståndsansvar. Utskottet hade lika gärna kunnat vara generöst och i sitt yrkande använda orden "med anledning av". Men i min strävan att försöka nå enighet i utskottet gav jag efter på den punkten och gick med på ett avstyrkande.

På tio rader i utskottets skrivning lyckas man dock på ett hästskt sätt yrka avslag två gånger på denna motion. Jag tycker att man bör kunna vara generös mot motionären, dvs. Kent Lundgren. Man hade kunnat yttra sig kort och koncist utan några utsvävningar och bara yrka avslag på motionen. Det är vad jag gör i reservation 1. Jag hoppas att fler stöder mig i detta.

Anf. 34 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Med hänsyn till att vi inom utskottet är helt eniga i huvudfrågan, nämligen att begära en parlamentarisk utredning som får till uppgift att se över nu gällande bestämmelser om det allmännas skadeståndsansvar, är det förvånande att Allan Ekström m.fl. gör en så lång historieskrivning.

Allan Ekström försöker tolka vilka interna överläggningar som vi har haft i den socialdemokratiska gruppen och när vi internt har fattat beslut om att det är motiverat med en parlamentarisk utredning. Allan Ekström försöker också tolka vårt sinnelag. Allan Ekström vet ingenting om detta. Han har en

fullkomligt felaktig historieskrivning. Det är inte endast de olika motionerna i riksdagen som har påverkat oss i vårt ställningstagande, utan fast mer händelser som har skett ute i samhället. Under hela det föregående året diskuterade vi frågan om en fortsatt utredning. Det är riktigt att det var först vid årsskiftet som justitierådet Bertil Bengtsson fick i uppdrag att komma med ett förslag till en delreform. Men det uppdraget sammanfaller inte i tiden med våra tidigare interna diskussioner.

Vi har inom lagutskottet under de senaste åren mycket noggrant följt denna utveckling, och vi har vid flera tillfällen inhämtat yttranden från justitiekanslern som handlägger dessa ärenden. I de yttranden som vi har fått tidigare har justitiekanslern inte ansett det vara motiverat med en allmän översyn av bestämmelserna. Men vi har fortsatt med våra interna överläggningar, och med hänsyn till vad som har hänt ute i samhället anser vi att tiden nu är mogen för att begära en sådan översyn.

Från utskottets sida sätter vi värde på den promemoria som justitierådet Bertil Bengtsson nu har presenterat. Vi noterar med stor tillfredsställelse det besked som justitieministern gav till riksdagen på skärtorsdagen här i kammaren, nämligen att målet för departementet är att lägga fram en proposition för riksdagen redan under hösten 1989 och att nya lagbestämmelser förhoppningsvis skall träda i kraft den 1 januari 1990. Vi betraktar detta från den socialdemokratiska gruppens sida som en delreform. Den är välkommen, och den ligger rätt i tiden. Men vi har också i utskottet anslutit oss till förslagen om att en parlamentarisk utredning skall ta ett vidare grepp och se över bestämmelserna i fortsättningen.

Läser man majoritetens skrivning i utskottsbetänkandet och de olika reservationerna, kan man se att var och en konstaterar att vi i huvudsak skiljer oss på en punkt. I betänkandet står det att: "Utskottet vill dock framhålla att en utgångspunkt bör vara att vanliga skadeståndsrättsliga grundsatser bör gälla också vid verksamhet som har samband med myndighetsutövning." Reservanterna talar i sina reservationer om att man i huvudsak skall ha ett strikt ansvar. Det är där som vi skiljer oss åt i uppfattningen om hur en framtida lagstiftning bör se ut.

Jag vill dock påminna om att vi från utskottets sida tidigare har framhållit att det finns särskilda rättsområden som har en sådan särprägel att det på de områdena kan vara motiverat med ett strikt ansvar. Vi menar att det får denna utredning pröva. Men vi har icke varit beredda att nu i en allmän förutsättning för utredningen skriva in att det skall vara ett strikt ansvar.

När det gäller skadestånd vid affärsverksamhet skiljer vi oss åt i våra uppfattningar. Vår uppfattning från majoritetens sida är fortfarande att vi anser det vara mera rationellt och riktigt att ha avtal som reglerar ersättningen till de personer som på ett eller annat sätt har råkat illa ut när det gäller deras kontakter med SJ, televerket eller posten. Vi ser gärna att de materiella villkoren undan för undan ses över och att de villkoren skall vara så generösa som möjligt. Kommunikationsministern har också nyligen tillsatt en ny utredning för att se över dessa villkor.

Vi är ändå inte övertygade om att det skall vara en lagstiftning på detta område, som reservanterna vill. Argumenten för och emot har vi utvecklat många gånger tidigare här i kammaren, så jag skall i dag inte ta upp ytterligare tid med att upprepa dem.

Jag slutar detta inlägg, herr talman, med att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 35 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan förstå att Lennart Andersson blir litet upprörd när vi börjar tala om historien – den är inte särskilt glädjande att titta tillbaka på. Det är uppenbarligen så – det framstår för var och en som följer historien – att det mer eller mindre är en enda lång reträtt under galgen. Lennart Andersson säger att det här finns ett positivt sinnelag, men i så fall har han lyckats dölja det väl under de debatter som vi har haft i kammaren, då motståndet har varit stort och attackerna, inte minst mot mig, ganska kraftfulla.

Motståndet kvarstår, och det gäller just utgångspunkten för utredningen. Socialdemokraterna kan inte visa den generositeten att de nu går med på en förutsättningslös utredning. De säger "förutsättningslöst", men ändå lägger de in en mycket grundläggande, begränsande förutsättning direkt i utredningen. Det är motsägelsefullt.

Det är ytterligare en fråga som är viktig, och jag vill ha ett klart svar på den, inskrivet i snabbprotokollet: Är socialdemokraterna i klartext beredda att skapa en bred parlamentarisk utredning med företrädare för alla partier? Det är lätt att svara ja eller nej på den frågan.

Den stora oenigheten gäller delreformen. Jag påstår – och jag trodde att Lennart Andersson skulle kommentera det – att den delreform som regeringen föreslår blir en skenreform. Man tar igen på gungorna vad man förlorar på karusellen, som det heter. Det betyder alltså att det inte blir några större förbättringar för den enskilde i denna situation.

Däremot är den säkerhetsventil som folkpartiet föreslår avsevärt mycket mer generös. Vad är det för fel med den generositeten, Lennart Andersson? Eller är det ett återfall i tidigare motstånd? Dessutom är det en fördel att vi är beredda att tillskapa lagstiftningen omedelbart, medan det annars dröjer till den 1 januari. Det kan hända mycket av det som jag kallar skadeståndsrättsliga justitiemord under tiden. Jag hoppas att jag kan få några mera klarläggande svar på de här punkterna.

Anf. 36 ALLAN EKSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Lennart Andersson får ursäkta, men det känns angeläget för mig, som är efter år har yrkat på en översyn och varje år fått blankt nej, att få beskriva händelseförloppet. Verkligheten har vitsord. I övrigt vill jag instämma i det mesta av vad Bengt Harding Olson har sagt.

Hur är det med sinnelaget? Det var en fråga. Låt kammardebatterna få lämna svar!

Den 5 november 1986 sade Lennart Andersson: Utskottet behandlade redan hösten 1984 en motion om skärpning av det allmänna skadeståndsansvaret. Lagutskottet fann då att det inte förelåg någon anledning att föreslå en sådan skärpning. Majoriteten i utskottet konstaterar även i år, efter prövning av de aktuella motionerna, att det inte finns någon anledning att revidera skadeståndslagen.

Så sent som för fyra månader sedan i kammaren ställde Lennart Andersson frågan: Hur enkelt skall det vara för den enskilde att få skadestånd? Var går

gränsen mellan myndighetsutövning och allmän serviceskyldighet enligt er uppfattning? Hur stora skadeståndsbelopp är ni beredda att godta i de enskilda fallen? Även om ni begär en utredning skulle det vara intressant att någon gång få besked om era uppfattningar i dessa frågor. Jag utgår ifrån att ni väl ändå måste ha tänkt längre än till att endast begära en utredning. Vilka uppfattningar har ni i de olika delfrågorna? Besked på de punkterna kanske skulle föra utvecklingen litet mera framåt.

Uttalandena får tala för sig själva.

Vad gäller direktiven till utredningen är det en enorm skillnad mellan majoritetens mening och reservationerna – betydligt större än vad Lennart Andersson nu vill påskina. Litet tillspetsat och litet förgrovat skulle man kunna säga om majoritetens direktiv: Utred så litet som möjligt.

Anf. 37 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill först säga till Allan Ekström att det jag bad om förra året var att ni skulle försöka lämna besked om er uppfattning på några konkreta punkter. Om vi hade fått de beskeden då hade det kunnat påskynda utvecklingen, som kunde ha gått snabbare än den nu gör. Vi har fortfarande inte kommit längre, utan dessa frågor får nu överlämnas till en parlamentarisk utredning, som säkert kommer att kunna finna lösningar.

Till Bengt Harding Olson vill jag säga att vi betraktar den utredning som justitierådet Bertil Bengtsson har gjort på justitieministerns uppdrag som en delreform, inte som en skenreform, som Bengt Harding Olson envisas med att säga här i dag. Vi anser från majoritetens sida att det är en snabb handläggning under detta år, om en proposition kommer till hösten och lagen ändras redan från den 1 januari 1990. Det finns ingen anledning att klaga på takten i det förändringsarbetet.

Majoriteten har skrivit om en parlamentarisk utredning i betänkandet, och den skrivningen är till fyllest. Vi behöver inte alls i dag lämna några mer utförliga motiveringar eller precisera vårt yrkande mer på den punkten. Det är fullt tillräckligt så som vi har formulerat oss, och sedan är det regeringen som tillsätter utredningarna, inte riksdagen.

Anf. 38 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Frågan är vad delreformen innehåller och vad den innebär. Jag har påstått att det är en skenreform, och jag har inte tagit det ur luften. Om man läser departementsstencilen ingående ser man att även utredaren fullständigt tydligt klarlägger att den är av mycket begränsad omfattning.

Det måste väl framgå klart för Lennart Andersson att det förslag till säkerhetsventil som folkpartiet har lagt fram är mera generöst än den delreform som socialdemokraterna planerar. Om de olika lagstiftningsmodellerna tillämpas på fallet med bilhandlaren Alvar Alvgård i Vimmerby, som är ett riksbekant fall, som förlorade hela sin rörelse och i princip sin förmögenhet, framgår det direkt att han inte skulle ha räddats med den delreform som föreslås av regeringen, däremot genom folkpartiets säkerhetsventil.

Det skulle vara mycket bra om Lennart Andersson och socialdemokraterna i varje fall kunde visa den generositeten, inte att de säger ja till att det skall

vara ett strikt ansvar – det har jag inte begärt – men att de åtminstone säger att de är beredda att utreda frågan och att man sedan får se vad det blir. Det kan inte kosta någonting att visa generositet när det gäller utredningsdirektiven. Lennart Andersson. De bör vara helt öppna, om socialdemokraterna skall vara trovärdiga i denna fråga.

Det är fantastiskt att Lennart Andersson kan säga att detta ärendes positiva utgång hade påskyndats om borgerligheten inkl. folkpartiet hade agerat litet annorlunda. Jag vågar nog påstå att vi aldrig hade fått någon reform om vi inte hade agerat så kraftfullt, så ofta och så hårt.

Anf. 39 LENNART ANDERSSON. (s) replik:

Herr talman! Hade debatten föregående år varit mer preciserad till sitt innehåll, är jag övertygad om att vi hade kunnat få till stånd en utredning betydligt tidigare. Jag vidhåller den uppfattningen.

Jag trodde att Bengt Harding Olson och andra som är erfarna jurister skulle ha förmågan att precisera sig litet mer efter att flera år i rad ha motionerat med mer allmänna yrkanden. Men jag har tvingats konstatera att när jag begär olika preciseringar är de inte beredda att lämna sådana, utan de hänger kvar vid de mer allmänt formulerade kraven.

Men nu kommer en utredning. Jag är glad över att det är ett enhälligt utskott som begär att en parlamentarisk utredning skall få arbeta vidare. Jag kan inte heller tolka Bengt Harding Olsons senaste inlägg om strikt ansvar på annat sätt än att han nu är betydligt mer nyanserad i sin uppfattning än då han skrev sina reservationer och framförde sina åsikter i utskottet. Då uppfattade jag att han menade att det absolut skulle vara ett strikt ansvar, som utredningen i huvudsak skulle arbeta med. Så hårda politiska signaler har vi från majoritetens sida inte velat ge regeringen inför dess uppgift att forma direktiven till utredningen. Men nu är Bengt Harding Olson betydligt mer nyanserad på den här punkten och det noterar jag.

Andre vice talmannen anmälde att Bengt Harding Olson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 ELISABETH PERSSON (vpk):

Herr talman! Allan Ekström påstod i sitt inledningsanförande att bl.a. vpk inte agerat för att skärpt skadeståndsansvar vid myndighetsutövning skall komma till stånd. Detta var nog det mest häpnadsväckande jag har hört den här dagen, alldenstund han i sitt bifallsyrkande stöder just en vpk-motion, som dels går ut på att skadeståndsansvaret måste utvidgas, dels kräver den breda parlamentariska utredning i frågan som det har talats om senare.

Jag tänker inte gå in i den här tydligen ganska mångåriga trötan mellan det borgerliga blocket och socialdemokraterna om vad som har hänt och inte har hänt tidigare, utan bara nöja mig med att påpeka att Allan Ekström i alla fall på en punkt tydligen ställer upp på samma resonemang som vpk gör. Sägna vad man vill om den föreliggande departementspromemorian, men den kan i alla fall fungera som ett steg i rätt riktning. Den snabbt utlovade propositionen i ärendet är till fyllest. Någon säkerhetsventil behövs inte under den tid som utredningen – som faktiskt samtliga partier i utskottet är överens om –

arbetar och tills den har lagt fram resultatet av sitt arbete, vilket kan leda till konkreta förslag.

För övrigt vill jag hänvisa till utskottets betänkande, vars skrivning klart uttrycker behovet av en utredning i denna fråga. Jag anser inte heller att skrivningarna på något sätt begränsar en framtida utrednings verksamhetsområde, tvärtom. Jag vill bara citera några rader: "En sådan översyn", som det talats om, "torde kräva en förutsättningslös och allsidig analys av i vilken utsträckning det allmänna bör svara för skador som uppkommer för enskilda i samband med myndighetsutövning".

Kan det sägas tydligare?

Jag kan inte heller se att det på något sätt är begränsande när man i betänkandet först har angivit en rad exempel på vad som bör tas upp och dessutom även konstaterar att det, utöver de anförda exemplen på frågor som kan övervägas, givetvis finns åtskilliga andra spørsmål om det allmänna skadeståndsansvaret som behöver prövas. Hur man kan få detta till att vi vill utreda så litet som möjligt är faktiskt en gåta för mig.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan, som också vänsterpartiet kommunisterna står bakom.

Anf. 41 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Jag ber Elisabeth Persson om ursäkt om jag har satt likhetstecken mellan vpk och socialdemokraterna i något avseende då detta varit objektivt oriktigt.

Vad angår frågan om omfattningen av direktiven vidhåller jag mitt tidigare uttalande och hänvisar till mitt anförande. Jag hävdar nämligen att jag har stöd för att vi borgerliga, vilket framgår av våra reservationer, vill att ingenting skall vara främmande för utredningen. Den skall få pröva, vilket vi särskilt har pekat på, de fundamentala beståndsdelarna för den enskilde, nämligen ansvarsgrunden, culpa eller strikt ansvar. Vidare gäller frågan hur mycket av den statliga verksamheten som skall få prövas. Myndighetsutövning, som jag nämnde, är bara en begränsad del av den statliga verksamheten. Vi säger att utredningen inte skall vara förmenad rätten att pröva hela området för den offentliga verksamheten. Därmed inte sagt att utredningen kommer fram med ett så omfattande förslag, men den skall i egentlig mening vara förutsättningslös.

Jag vidhåller att jag har haft rätt i sak, men jag är ledsen om jag har satt likhetstecken mellan vpk och socialdemokraterna i något avseende då detta inte varit riktigt.

Anf. 42 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag vill gärna göra ett tillägg till det som Elisabeth Persson sade, att det var genom vpk:s första signaler under debatten hösten 1988 som en politisk majoritet på den här punkten möjliggjordes. De signalerna fullföljdes sedan i en motion under allmänna motionstiden i januari 1989. Det var en punkt.

En annan punkt, den allra viktigaste, som det är angeläget att ta upp just efter det Elisabeth Persson har sagt, gäller hur direktiven skall se ut för den utredning som vi nu skall besluta om. Det finns en skrivning i lagutskottets

betänkande som uppenbarligen kan tolkas litet hur som helst. Allan Ekström säger att den är förutsättningslös och inte begränsande. Även Elisabeth Persson uppfattar att det är på det sättet. Men företrädaren för socialdemokraterna, nämligen Lennart Andersson, ger sken av att här finns en begränsning, och det är inte vilken begränsning som helst. Det är en oerhört grundläggande begränsning. Därför tycker jag att inte minst Elisabeth Persson och vpk, men naturligtvis även moderaterna, måste bli oroliga och undra hur direktiven kommer att se ut. Har regeringen i sinnet att skriva mycket mer begränsande direktiv än som framgår av lagutskottets betänkande? Det är en mycket grundläggande fråga, som jag tycker att alla har rätt att få besked om här och nu i kammaren.

Anf. 43 ELISABETH PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag delar faktiskt inte uppfattningen. Bengt Harding Olson, att betänkandets skrivning skulle kringskära en kommande utredning. Jag kan alltså inte dela den rädsla som Bengt Harding Olson har för detta. Vi får väl se tiden an. Jag kan inte säga annat än att skulle Bengt Harding Olsons farhågor infrias, får vi naturligtvis ta upp det till diskussion då. Men att vara så vansinnigt misstänksam och näst intill konspiratoriskt lagd att man tolkar den skrivning som föreligger här som en begränsning och en kringskäring tror jag inte är en framkomlig väg framöver.

Anf. 44 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag uppfattar mig varken som vansinnig eller konspiratorisk, men det som har fått mig att fundera och som faktiskt har skapat farhågor är just det som Lennart Andersson har sagt här i kammaren. Det är ju inte utan anledning som Lennart Andersson gör de rätt kritiska begränsningarna, som faktiskt också Elisabeth Persson har hört. Men jag kan nöja mig med den slutsats som Elisabeth Persson kom fram till, nämligen att visar det sig att det inte blir de öppna direktiv som vpk, moderaterna och även folkpartiet i hög grad har poängterat – det gäller även miljöpartiet – får vi antagligen vidta politiska åtgärder. Det bör i alla fall bli en tillräckligt tydlig politisk signal från riksdagen till regeringen och justitieministern.

Anf. 45 ELISABETH PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag sade inte "vansinnig", varför jag hoppas att det inte kommer att stå så i protokollet.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om trafikutskottets betänkande 23.)

Kammaren övergick till att debattera lagutskottets betänkande 33 om vårdnad av barn m.m.

Vårdnad om barn m.m.

Anf. 46 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Då gäller det en ny debatt igen. Det handlar om lagutskottets betänkande 1988/89:33, vårdnad om barn m.m.

De här frågorna är mycket viktiga. Man skulle kanske t.o.m. kunna säga att frågan om vårdnad och umgänge med barn rent av är den viktigaste familjerättsliga frågan. På denna punkt kan myndigheternas behandling avsevärt förbättras.

Beträffande folkpartiets inställning kan jag säga följande. Vi gjorde en ingående genomgång av problemen redan under den allmänna motionstiden 1988. Den 20 maj 1988 hade vi en omfattande debatt, och jag kan inte säga att det är nödvändigt att upprepa den debatten nu. I sakfrågorna hänvisar jag till denna debatt och vår senaste partimotion. Det råder ingen som helst oklarhet om var folkpartiet står när det gäller frågan om att satsa på barns livsvillkor.

Herr talman! I stället gäller dagens kärnfråga någonting annat. Folkpartiet anser nämligen att ändringar i föräldrabalken brådskar. Det gäller att så snart som möjligt minimera det lidande som många barn drabbas av i samband med föräldrarnas separation. Förra året begärde vi i motioner en ny lagstiftning. I det betänkande som lagutskottet då skrev förklarade justitiedepartementet att man kommer att överväga en sådan. Jag betonade i debatten den 20 maj att reglerna borde komma så snart som möjligt. I år har folkpartiet ånyo motionerat om förbättringar, och vi vill ha den nya lagstiftningen utan fördröjning. Regeringen utlovar att en departementspromemoria i ämnet skall komma till sommaren 1989. Lagutskottets majoritet skriver i betänkandet att man utgår ifrån att det skall komma ett förslag snarast möjligt.

Vår bedömning under hela den tid som vi har följt ärendet är den att regeringen inte handlägger det med den förtur som ärendets karaktär förtjänar. Därför bör riksdagen öka trycket mot regeringen för att få fram ett förslag. Vår reservation innehåller just ett sådant krav. Nu kan vi inte acceptera något ytterligare dröjsmål. En proposition bör läggas fram, så att den kommer riksdagen till handa redan i början av hösten.

Vi tar också upp andra frågor. Det finns reservationer som handlar om expertmedverkan vid rättegångar som berör vårdnad och umgänge, och vi har också tagit upp frågan om särskild faderskapspresumtion vid samboförhållanden. Reservationerna motsvarar tidigare års reservationer, och det finns ingenting att tillägga här och nu.

Avslutningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga folkpartireservationer.

Anf. 47 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Några kommentarer. Jag håller med om att det familjerättsliga området är ett av de viktigaste ämnesområden som lagutskottet har att handlägga. Den socialdemokratiska gruppen i utskottet har gång på gång betonat detta.

Ser vi tillbaka på vad som har hänt i riksdagen under 1988 och 1989, finner vi att ett stort antal ledamöter från alla partier har väckt motioner i en rad olika delfrågor inom det familjerättsliga området. Alla vi som är riksdagsledamöter deltar ju i många politiska möten. Även i sådana sammanhang stöter vi på de här frågorna som då tas upp av många människor. Det visar sig att det finns ett stort behov av att från tid till annan se över de gällande reglerna.

Förra året skrev lagutskottet ett mycket stort betänkande som omfattade praktiskt taget alla delfrågor inom ämnesområdet. Vi vet att det betänkandet hade en mycket stor betydelse för departementets fortsatta arbete. Hela utskottet har också vid en överläggning på departementet fått besked om att man inom departementet arbetar mycket aktivt med frågorna. I dag kan jag från denna talarstol bekräfta att arbetet är helt inriktat på att en promemoria skall vara färdig under sommaren 1989. Avsikten är också att den promemorian skall remitteras. När remissvaren har kommit in påbörjas arbetet med utformningen av en proposition, som regeringen kommer att lämna till riksdagen så snart som det över huvud taget är möjligt.

Jag utgår ifrån att Bengt Harding Olson inte har någonting emot denna remissomgång med tanke på vad han tidigare i dag har sagt. Han vill i vanlig ordning göra en stor fråga av nyanserna i våra ord. Om vi inom utskottsmajoriteten säger att man skall överväga en sak är det inte tillräckligt. Då säger Bengt Harding Olson på folkpartiets vägnar att det skall ske skyndsamt. Men det är ju ingen skillnad i innebörden, vi menar detsamma. Det börjar bli litet tröttsamt med de ständiga framstötarna från Bengt Harding Olsons sida. De bottnar bara i misstro mot utskottskamraternas vilja att verkligen utträta någonting på det här viktiga ämnesområdet.

Riksdagen kommer alltså inom en relativt nära framtid att få möjlighet att i anslutning till en proposition mycket noggrant granska en rad nya förslag på det familjerättsliga området. Jag säger i dag vad jag har sagt i utskottet, nämligen att riksdagens alla ledamöter självfallet mycket noga skall få studera de olika avsnitten. Har man då på någon punkt en avvikande uppfattning, skall man självfallet utnyttja sin motionsrätt. Jag har velat lämna de här sakupplysningarna om tidsplanen för det fortsatta arbetet med hänsyn till alla motionärer här i kammaren.

De delfrågor som folkpartiet tagit upp i sina reservationer är inte på något sätt nya. Det har också helt nyligen här intygats av Bengt Harding Olson. Samma frågor fanns med i vårt stora betänkande förra året. Departementet är som sagt mycket väl underrättat om vilken uppfattning utskottet har i de olika delfrågorna. Därför är det egentligen helt överflödigt att vid det här tillfället på nytt avge reservationer. Men folkpartiet har inte kunnat avhålla sig från detta utan tror att det ligger en stor styrka i att man nu igen upprepar vad man sade så sent som förra året. Det är inte på det sättet, Bengt Harding Olson. Regeringskansliet är mycket väl medvetet om de olika motioner på det här området som har väckts i riksdagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de tre reservationerna.

Anf. 48 BENGTT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att det ändå är viktigt att partier avger klara politiska signaler. Det är inte så länge sedan Lennart Andersson klagade på just folkpartiet för att vi inte talade om vad vi ville. Nu har vi alltså i motioner talat om exakt vad vi vill, och det tycker jag att vi då skulle få beröm för. I stället får vi kritik för det också!

För övrigt stöder jag gärna tanken på en remissomgång. Det har jag sagt också i ett tidigare ärende. Men då tycker jag att vi skall ha en annan rutin än

den som man vid ett tidigare tillfälle – förhoppningsvis som en engångsföreteelse – tillämpade i lagutskottet; jag tycker att vi skall ha en öppen remiss, så att man kan läsa vad remissinstanserna har sagt. Det gagnar demokratin.

Jag har tyckt att tidsplanen är huvudfrågan i dagens debatt. Jag tycker att de här sakfrågorna är oerhört viktiga. De måste drivas fram med kraft, och handläggningen av dem får inte fördröjas. Lennart Andersson säger att så är fallet. Jag blir då förvånad över att man nu plötsligt ändrar tidsplanen igen. I dag har vi den 10 maj. Den 27 april gällde tydligen en annan tidsplan. Det heter nämligen i utskottsbetänkandet, som Lennart Andersson själv har skrivit under, att promemorian från justitiedepartementet kommer till sommaren. Nu får jag av Lennart Andersson besked om att den kommer "under sommaren".

Jag skulle inte märka ord, har jag fått besked om tidigare i debatten, men jag vill ändå fråga: Är det någon skillnad eller är det det inte? Det är faktiskt stor skillnad om promemorian kommer till sommaren eller om den kommer under sommaren. På den punkten tycker jag att jag skulle kunna få ett klarläggande besked, om inte annat.

Om det nu finns en tidsplan kanske jag också kunde få besked om vad den innehåller. Jag antar att den innehåller för det första en departementspromemoria, för det andra ett remissförfarande – när skall det vara avslutat? – och för det tredje en proposition i ämnet. När skall man, enligt vad man är inriktad på, avge den?

Anf. 49 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Visst är det bra att folkpartiet och andra partier ger politiska signaler. Men man behöver inte upprepa de signalerna med mycket korta mellanrum. Regeringskansliet studerar mycket noga vad vårt utskott tidigare har sagt. Därför anser jag att reservationerna från folkpartiets sida i dag är närmast överflödiga.

När det gäller tidsplanen vill jag bara säga att det inte föreligger någon ändring av den. Om jag i betänkandet har använt uttrycket "till sommaren" och nu sade "under sommaren" kan jag gärna korrigera det senare och säga att det som nu gäller är precis vad som tidigare har sagts. Det har inte gjorts någon ändring i tidsplanen när det gäller målsättningen för arbetet.

Så fort departementspromemorian är färdig skall den ut på remiss. Jag vågar i dag inte säga vilket datum remissomgången skall vara avslutad. Jag känner inte riktigt till departementets rutiner på den punkten och vet inte hur lång remisstid man brukar ha på sådana promemorior.

Men jag kan försäkra Bengt Harding Olson och alla övriga ledamöter i kammaren att departementet arbetar så fort man någonsin förmår med de här frågorna. Vi vill alla ha fram den här promemorian, få ut den på remiss och snarast få en proposition till riksdagen. Det stämmer ju helt med lagutskottets agerande både 1988 och i år. Jag kan i dag tyvärr inte precisera exakt när det ena och det andra kommer att ske, men det pågår ett mycket aktivt arbete i departementet – så mycket är helt klart.

Anf. 50 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Det är tryggt att höra att det sker ett snabbt och effektivt arbete i departementet. Lennart Andersson. De här frågorna är ju inte nya; de har egentligen ältats år ut och år in. Jag tycker också att det är bra att promemorian kommer, om det nu blir till sommaren; man kan då kanske hoppas att det kan bli i juni. Men fortfarande kan jag alltså inte få något besked när det gäller om eller när man har planerat in en proposition. Jag tycker att det vore rimligt att planera in den i ett arbetsschema för departementet. Jag kan väl då formulera frågan till Lennart Andersson, som har lång erfarenhet av riksdagsarbetet, så här: Är det orimligt för Lennart Andersson att säga att man kan tänka sig en proposition före årsskiftet?

Anf. 51 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag och den socialdemokratiska gruppen i lagutskottet har bara en inställning, och det är att arbeta för att få fram en proposition så fort det över huvud taget är möjligt.

Anf. 52 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Då litar vi på att den kommer så fort som möjligt. Jag ser med spännt intresse fram emot att få ta del av innehållet. Tack!

Anf. 53 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Bengt Harding Olson kan alltid lita på socialdemokraterna.

Anf. 54 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag trodde att det förra var mitt sista anförande i det här ärendet, men Lennart Anderssons senaste inlägg måste jag faktiskt protestera emot. Jag är nämligen böjd att påstå motsatsen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om trafikutskottets betänkande 23.)

Kammaren övergick till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 16 om vissa socialförsäkringsfrågor.

Vissa socialförsäkringsfrågor

Anf. 55 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Proposition 1988/89:111 innehåller förslag i ett antal "sorterade" frågor inom socialförsäkringens område. I utskottsbetänkande nr 16 från socialförsäkringsutskottet behandlas därför också en rad från varandra fristående frågor om allt ifrån utlandssvenskars avgifter för sjukvård i Sverige och beräkning av sjukpenning för vissa studerande till delpension och smittbärarersättning.

I lagen om allmän försäkring 1 kap. 3 § stadgas att svenska medborgare samt vissa personer bosatta i Sverige är försäkrade. Från detta finns väsentliga undantag.

Lagregleringen har, sägs det i propositionen, ansetts oöverskådlig och

delvis orättvis. Problemen löses ganska drastiskt, måste jag säga. Utlandssvenskars rätt till sjukvårdsförmåner vid vistelse i Sverige skall inte längre regleras i AFL utan grundas på en överenskommelse mellan staten och sjukvårdshuvudmännen, förmedlad via Landstingsförbundet. I avtalet åtar sig huvudmännen via Landstingsförbundet att ge utlandssvenskar som inte har sina sjukvårdskostnader täckta på annat sätt vård på villkor som stipuleras i överenskommelsen med Landstingsförbundet.

Vid akut öppen sjukvård skall en taxa på högst 60 kr. tillämpas. För akut slutenvård betalas 55 kr. per dag. Taxorna gäller om vårdgivare uppsöks i det landsting där sjukfallet inträffar. Vid vårdbehov som uppkommit utomlands eller som inte uppträder akut skall avgiften i öppenvård vara sex gånger 60 kr. och vid slutenvård tio gånger 55 kr., om inte annat skall gälla, t.ex. om behandlingen är mycket kostnadskrävande.

Det kan ifrågasättas om riksdagen verkligen skall godkänna att tidigare lagreglerade förmåner nu regleras genom avtal.

I reservation 2 anges också att rättigheter enligt sjukvårdsförsäkringen skall vara inskrivna i lag. Detta krav överensstämmer således med vad som också anförs i reservation 1.

Den formella ändring som görs – övergång från lag till avtal – är inte egentligen den största bristen, i varje fall inte jämfört med hur lagstiftningsarbetet går till i den här kammaren. Jag tvekade litet när jag skrev ordet "försumpning" om lagstiftningsprocessen. Jag satte det inom citationstecken, men jag tycker faktiskt att kammarens ledamöter – det är nu inte så många av dem som sitter här – borde fundera över om vi handhar lagstiftningsarbetet på ett bra sätt. Jag tycker inte att den stora frågan i dag är om huruvida vi skulle lagstifta eller om stora organisationer skulle träffa avtal med varandra. Nej, vi har stora konkreta brister, bl.a. vad gäller hur vi behandlar pensionärer bosatta i utlandet. Det har ju under ett långt liv betalat skatter av allehanda slag och dryga sjukförsäkringsavgifter. Om de varit egenföretagare har de betalat in avgifterna själva, har de varit anställda har det skett genom arbetsgivarens försorg.

Dessa skatter och avgifter, som är världens högsta – och värre lär det väl bli – borde väl åtminstone täcka sjukvård på ålderns höst, men det gör de inte om man bosätter sig utomlands. Då skall sjukvårdskostnaderna vid icke akut sjukvård utgå efter högre taxa.

I detta sammanhang måste noteras att Sverige i ökande utsträckning träffar dubbelbeskattningsavtal som stipulerar att pensioner intjänade i Sverige också skall beskattas i Sverige, med full statlig skatt och 10 % kommunal och landstingskommunal skatt. Däremot skall tydligen inte förmåner utgå på lika villkor. Vissa länder har faktiskt ansett att sådana regler är så orättfärdiga att de faktiskt stoppat nästan färdiga dubbelbeskattningsavtal. Det gäller bl.a. Schweiz.

Vad är då motiven för särbehandlingen av i utlandet bosatta svenska pensionärer? Regeringen säger att utlandsbosättning är skatteflykt. Inser inte regeringen och socialdemokraterna här i riksdagen att vi lever i en allt rörligare värld? Att föräldrar ofta vill förena sig med barn som flyttar utomlands för att uppleva hur barnbarnen växer upp? Att pensionärer ofta flyttar utomlands av hälsoskäl? Och för övrigt vilka skäl som än finns för en

utflyttning – har jag betalat dryga skatter och försäkringsavgifter hela mitt liv och dessutom måste betala skatt på svensk pension, är det uppenbart ett rättvisekrav att jag skall utfå sjukvård i samma omfattning som alla andra när jag vistas i Sverige. Det går inte att svenska regeringen och riksdagen diskriminerar svenska medborgare och minoriteter hur som helst.

Jag yrkar bifall till reservation 2, i vilken vi kräver att nu påtalade brister snarast avhjälpas med ny lag. Det brådskar!

Reservation 3 behandlar regler gällande vilande SGI vid självfinansierade studier. Även om bidragsdelen inte uttas av den studerande eller om de inte upptar lån, tycker vi att de skall ha rätt till vilande SGI. Annars kan vi återigen få en liten minoritet som drabbas mycket hårt. Bifall yrkas till reservation 3.

Vi har i motioner ansett att kompensationsnivån i delpensioneringen bör sänkas i besparingssyfte. På så sätt hindras en höjning av delpensionsavgiften. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Reservation 5 behandlar en principfråga som diskuterats många gånger tidigare i socialförsäkringsutskottet. De regler som gäller för löntagare är svåra att direkt överföra på lantbrukare och egenföretagare. Här kommer bl.a. problem in med fasta kostnader, svårigheten att dela arbetsinsatsen exakt på hälften etc. I reservation 5 krävs en utredning om dessa förhållanden för att göra företagare, lantbrukare m.fl. jämställda med löntagare. Bifall yrkas till reservation 5 och, eftersom samma grundprincip berörs där, även till reservation 8. I denna begär man att egenföretagare skall få ersättning för sina fasta kostnader när de måste avhålla sig från arbete på grund av att de är smittbärande.

Garantinivån för smittbärande är nu 15 kr. Den är väsentlig för t.ex. feriarbetande. Man vill ta bort garantinivån. Det kan uppstå orättvisor, allra helst som smittbärande är ålagd av staten att avhålla sig från arbete. Vi moderater anser att staten måste ersätta den här typen av inkomstbortfall. Vi begär därför att regeringen skall återkomma med förslag om en garantinivå fr.o.m. den 1 juli 1989. Jag yrkar bifall till reservation 9.

Socialförsäkringssystemets brister belyses på ett slående sätt i den reviderade finansplanen. Jag talar om den som kom den 25 april. Vad som händer den 10 maj vet vi inte. På tio år har utbetalad sjukersättning ökat från 7 till 23 miljarder kronor. Långtidssjukfrånvaro, förtidspensionering och arbetsskador tar nu i anspråk kostnader motsvarande 4 % av bruttonationalprodukten. Försäkringskassornas arbetssituation har blivit hopplös. Det har ju vi som sitter i socialförsäkringsutskottet verkligen fått insikt i när representanter för försäkringskassorna vittnat om detta i utskottet.

Socialförsäkringssystemet måste ses över. Det är en av de viktigare uppgifterna om man t.ex. vill komma åt en del av de ekonomiska sjukdomar som Sverige lider av. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Jag skulle vilja säga en sak till. Denna fråga har tidigare behandlats här, och den moderata motionen behandlades tidigare. Reservation 7 har lagts i anknytning till en folkpartistisk motion, men jag tycker att det här problemet är så oerhört viktigt. Det är ett av våra viktigaste ekonomiska problem. Därför tycker jag det är ganska bra att vi får ta upp det även här i dag.

Jag yrkar sammanfattningsvis bifall till reservationerna 2, 3, 4, 5, 7, 8 och 9.

Anf. 56 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! I betänkande Sfu 16 berörs bl.a. utlandssvenskarnas sjukvårdsavgifter. Från folkpartiets sida är vi mycket kritiska till förslaget. För utlandssvenskarnas avgifter för sjukvård i Sverige föreslås ett nytt system, där de lyfts ur lagen om allmän försäkring och hänvisas till ett avtal med sjukvårdshuvudmännen.

Enligt propositionen motiveras förändringen med att det "inte är adekvat att utge förmåner från den svenska sjukförsäkringen för personer som inte är bosatta i Sverige och för vilka socialavgifter inte betalas".

I propositionen sägs vidare att nuvarande regler är "svåröverskådliga" och att de "kommit att uppfattas som orättvisa".

Från folkpartiets sida vill vi verkligen ifrågasätta om det avtal mellan Landstingsförbundet och socialdepartementet som skall ersätta nuvarande regler verkligen blir så mycket klarare och rättvisare.

Förslaget saknar en redogörelse för det sämre rättsskydd som följer av att en lag föreslås bli ersatt med ett avtal. Många utlandssvenskar som är bosatta utomlands uppfattar detta som en försämring av tryggheten. Vidare saknas entydiga definitioner av en rad begrepp, t.ex. utlandssvensk, personer bosatta i utlandet och utsända personer.

I avtalet görs undantag från de nya reglerna för vissa grupper, t.ex. präster, missionärer och volontärer som arbetar i utvecklingsländer. Denna avgränsning av en viss grupp utlandssvenskar, som alltså skall få vård i Sverige till kostnader som motsvarar vad de skulle ha betalat om de bott hemma, kan ifrågasättas. Frågetecknen i förslaget är många.

Det finns enligt vårt sätt att se andra yrkeskategorier som på lika goda grunder skulle kunna hänföras till samma undantag. Dit hör t.ex. lärare vid svenska skolor utomlands. Skolorna är statsbidragsstödda, och de är nödvändiga för att biståndsarbetare och svenska företags personal skall kunna ha med sig sina familjer under utlandsvistelsen. Men lärarna som arbetar där anses inte "utsända", eftersom huvudmannen för skolan ofta är en juridisk person på plats i form av en lokal skolförening.

Ett annat exempel på oklarheter i avtalet är att "utsänd persons familjemedlem" föreslås undantagen från förändringarna. Men en ordentlig definition av vad Landstingsförbundet menar med "utsänd person" saknas.

Folkpartiet hävdar med bestämdhet att det har mycket stor betydelse att reglerna för utlandssvenskarnas sjukvård inte utformas så att de försvårar ett utökat bistånd, svenska företags rekryteringsmöjligheter i andra länder eller andra former av internationalisering.

Kontakter och utbyten mellan länder inkl. bosättning i utlandet under kortare och längre perioder är enligt folkpartiets mening mycket viktiga. Situationen för de personer som benämns utlandssvenskar får därför inte försämrats genom riksdagsbeslut om sjukvårdsavgifter.

Avgiftsnivåerna blir sannolikt lägre för vissa och högre för andra. Det är i och för sig inget ovanligt vad gäller sjukvårdsförmåner. Hur förändringarna kommer att slå är mycket svåröverskådligt. Folkpartiets slutsats är att det blir mycket stora svårigheter att tolka de nya reglerna för både vårdsökande och administratörer. Folkpartiet avvisar därför förslaget och anser att regeringen bör få i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett bättre förslag.

Herr talman! I betänkandet behandlas vidare frågan om vilande SGI vid självfinansierade studier. Enligt folkpartiets mening bör en försäkrad ha rätt till vilande SGI under den tid han bedriver studier som berättigar till studiestöd i form av t.ex. studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd. Han eller hon skall inte tvingas ta ut sitt studiestöd för att få behålla sin SGI. Människor bör självklart ha rätt att avstå från vissa studiemedel utan att missgynnas vad gäller rätten att få behålla sin sjukpenninggrundande inkomst. Lika självklart är att man inte skall straffas om man finansierar sina studier genom sparande eller eget arbete.

I reservation 6 tar folkpartiet upp frågan om möjligheterna för delpensionär att inneha kommunalt förtroendeuppdrag. Folkpartiet anser det viktigt att människor uppmuntras att engagera sig politiskt och säger därför att delpensionsreglerna bör ändras så att detta syfte gynnas.

Herr talman! I betänkandet framläggs vidare förslag om vissa förändringar som rör sjukpenningberäkningen vid rehabilitering och förenklad prövning av arbetsskaderecidiv.

Folkpartiet har tidigare hävdad att sjukpenningreformen medfört att hela sjukpenningssystemet blivit komplicerat och fått konsekvenser för såväl den enskilde som försäkringskassorna. Även arbetsskadeförsäkringen är komplicerad. Arbetsbelastningen i försäkringskassorna är mycket hög trots personaltillskottet.

Vi har tidigare här i kammaren debatterat dessa frågor, varför folkpartiets åsikter är väl kända för riksdagens ledamöter. Folkpartiet har hävdad och hävdar att det krävs en total översyn av sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Vi menar också att denna översyn bör göras så att möjligheter till snabbare rehabilitering skapas. Dagens långa handläggningstider är inhumana och leder till passivisering av den sjuke i stället för insatser som ger ett snabbt tillfrisknande och en återgång till arbetslivet.

Herr talman! I detta betänkande behandlas dessutom regeringens förslag om ersättning till smittbärare. I reservation 8 föreslår vi tillsammans med moderaterna och centern att ersättning för egenföretagarens fasta kostnader skall utgå. Det kan gälla sådana fasta kostnader som hyror, löner till personal m.m.

Vi anser också att garantinivån i smittbärrpenningen bör finnas kvar, eftersom den har betydelse för framför allt feriearbetande och studerande.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de folkpartireservationer som fogats till detta betänkande.

Anf. 57 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Detta betänkande innehåller olika frågor inom socialförsäkringsområdet, alltifrån delpension till ersättning till smittbärare. Jag skall nöja mig med att kommentera ett par reservationer som skrivits under av centerpartister. Den första gäller frågan om delpension till lantbrukare.

Det är ett välkänt faktum att huvuddelen av reglerna på socialförsäkringsområdet är konstruerade för personer med anställningsförhållande. När regelsystemet skall tillämpas för egenföretagargrupperna uppstår det många gånger kantigheter. Systemet upplevs som svårhanterligt ute på försäkrings-

kassorna. Där har man svårt att bedöma hur olika ersättningsformer skall tillämpas.

Det specifika problemet i reservation 5 gäller delpension till lantbrukare. Ett antal lantbrukare har efter överenskommelse inom lantbrukskooperationen och med staten fått s.k. mjölkpension, dvs. de får ersättning för att de avvecklar sin mjölkproduktion. Det är fråga om dels ersättning för inkomstbortfall, dels ersättning för kostnader man haft när man byggt upp sin mjölkproduktion. Försäkringskassorna har vid sin bedömning utgått från att det gäller ersättning enbart för inkomstbortfall. Lantbrukare som tar delpension får då denna ersättning räknad som inkomst, vilket inte är korrekt med utgångspunkt i lantbrukarens faktiska situation.

Detta är bara ett exempel på de kantigheter som finns i regelsystemet vad gäller delpensioner. Vi har därför i reservationen begärt att reglerna för delpension till egenföretagare skall ses över. Det skall inte bara gälla lantbrukare utan generellt.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att riksförsäkringsverket noga följer utvecklingen. Detta har utskottsmajoriteten hänvisat till i flera år. Det händer föga på området, och försäkringskassornas hanteringsproblem kvarstår. Vi tror att det krävs att regelsystemen en gång för alla går igenom och anpassas till egenföretagargruppernas faktiska förhållanden. De betalar ju in pengar och bör därför få motsvarande ersättningar när de går i delpension.

En annan del i betänkandet rör ersättning till smittbärare. I reservation 8 berörs ett likartat problem som problemet med ersättning till egenföretagarna för fasta kostnader. Smittbäraren får alltså ersättning för sin förlorade inkomst men inte ersättning för de övriga kostnader som uppstår i samband med att vederbörande får avhålla sig från arbete. Det har från flera håll exemplifierats vilka problem som kan uppstå för tandläkare. Ett annat mycket känsligt område är livsmedelshanteringen. En egenföretagare, som arbetar med beredning, hantering eller försäljning av livsmedel och som utsätts för ett beslut innebärande att han måste avhålla sig från arbete på grund av att han är smittbärare, kan tvingas avveckla hela verksamheten. I det läget får han således bara ersättning för inkomstbortfallet och inte för övriga kostnader i form av exempelvis lokalhyror under lång tid, lön till personal som måste sägas upp osv. Det kan också handla om lång avvecklingsperiod. Ersättningsreglerna kan således innebära ett svårt ekonomiskt bakslag för den som drabbas. Det är därför enligt vår mening rimligt att samhället ersätter kostnader av det slag som jag här har nämnt. I reservation 8 begär vi ett förslag om detta.

Reservation 9 handlar om smittbärrpenning på garantinivå. I dagsläget, enligt de nuvarande ersättningsreglerna, har man en ersättning på 15 kr. per dag. Denna ersättning försvinner i det nya systemet. Det är bara att konstatera att det finns några grupper som har en mycket låg sjukpenning eller ingen sjukpenning alls. Enligt det nya ersättningssystemet får de alltså ingen som helst ekonomisk kompensation, om de tvingas avhålla sig från olika verksamheter eller tvingas befinna sig i en sådan situation att de inte kan leva ett normalt liv. Även om det här handlar om små summor, så är det fråga om en erkänsla från samhällets sida för att man finner sig i de

regelsystem som gäller när man är smittbärare. Man bör ändå kunna få någon kompensation för detta. Vi föreslår i reservationen att regeringen skall återkomma med ett förslag, där garantinivån finns kvar i smittbärarsättningen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 5, 8 och 9.

Anf. 58 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! I betänkandet SfU16 behandlas propositionerna 1988/89:111 och 112. Jag vill börja med några kommentarer som gäller proposition 111 om utlandssvenskars avgifter för sjukvård i Sverige.

Här föreslås, som flera talare före mig har varit inne på, att utlandssvenskars rätt till sjukvårdsförmåner vid vistelse i Sverige inte längre skall regleras i lagen om allmän försäkring utan grundas på en överenskommelse mellan staten och sjukvårdshuvudmännen.

Med anledning av reservationerna vill jag säga att utskottets majoritet inte anser att förslaget bör medföra några tillämpningsproblem. När det gäller missionärer, volontärer och personer som är utsända – som Sigge Godin talade om – vill jag framhålla att riksförsäkringsverket har i uppdrag att kartlägga möjligheterna att förbättra dessa gruppers skydd vid hemvändandet. Det uppdraget skall redovisas den 1 juli 1989, alltså i sommar.

En utökning av utlandssvenska pensionärs sjukvårdsförmåner i Sverige innebär ökade kostnader för sjukförsäkringen eller för statsbudgeten. Och det kan inte vara rimligt att de som valt att bo kvar i Sverige skall belastas för att de som valt att inte bo kvar här skall behålla sina förmåner. Dessa pensionärer har ju faktiskt möjligheter att få sjukvård i Sverige, fast de får betala mer. Även om de betalar skatt, så betalar de lägre skatt.

Den sjukpenninggrundande inkomsten för vissa studerande föreslås bli ändrad av administrativa skäl. Den skall timbestämmas för hela sjukperioden och inte bara för de första 14 dagarna. Utskottet konstaterar för övrigt att vilande SGI och studietids-SGI bygger på rätten att behålla sitt studiestöd under sjukdom.

När det gäller delpensionen föreslås i propositionen vissa förändringar. Den försäkrade skall under ramtiden ha arbetet minst 75 dagar, fördelade på minst fyra månader. Detta är en anpassning till arbetslöshetsförsäkringen, som riksdagen fattat beslut om tidigare i år.

I detta sammanhang behandlas också motioner som är väckta under allmänna motionstiden. Moderaterna har återkommit med förslag om att återigen sänka kompensationsnivån för delpensionärer. En sådan sänkning genomförde de borgerliga majoriteten i riksdagen tidigare, 1981. Då kunde vi konstatera att antalet delpensionärer minskade med 50 %. Delpensionsförsäkringen infördes 1976.

Detta var en mycket viktig fråga för oss i valrörelserna efter 1981; den togs ofta upp när jag var ute på arbetsplatserna. Vi återställde nivån 1987, och sedan har vi kunnat konstatera att antalet delpensionärer har ökat igen.

Det är intressant att studera reservationerna om delpensionen, när de är samlade så här. Jag tycker att det framgår ganska klart vilka grupper man bevakar. De borgerliga partierna slår vakt om delpension för vissa grupper – lantbrukare osv. – och tycker att man skall kunna ha en bra delpension om

man har kommunala uppdrag. Men när det gäller de stora grupperna, som jag talade om tidigare här och som finns ut på arbetsplatserna, föreslår man faktiskt försämringar.

Utskottsmajoriteten anser, i likhet med vad pensionsberedningen i sitt betänkande SOU 1986:47 framhållit, att det inte kan komma i fråga att införa särregler för vissa grupper av egenföretagare. Det skulle vara ett alldeles för trassligt system. Olika grupper företagare har ju olika problem. Från de borgerliga partierna föreslås här att man för en enda grupp skulle ha särregler. Det tycker vi inte är möjligt.

När det gäller frågan om delpensionen för uppdragstagare, som tas upp i en motion från folkpartiet, vill jag bara konstatera att delpensionen ju avser att vara en kompensation för utebliven lön.

I reservation 7 begärs en total översyn av sjukförsäkringen och övriga delar av socialförsäkringssystemet. Föregående talare var tidigare inne på att riksdagen helt nyligen har behandlat och avslagit ett sådant förslag.

Jag vill här kommentera vad Margit Gennser sade – att Sverige lider av en ekonomisk sjukdom. Jag tycker att det är utmanande mot alla arbetsskadade att kalla det för en ekonomisk sjukdom i Sverige, när det egentligen handlar om att antalet arbetsskadade har ökat mycket drastiskt, och ofta på grund av dålig arbetsmiljö.

Smittbärrersättningen behandlas i proposition 1988/89:112. Här föreslås att smittbärrersättning även i fortsättningen skall utges av allmänna medel och att alla ärenden skall handläggas av försäkringskassorna. Lagen skall gälla alla smittbärare.

Egenföretagare får en ersättning, som i huvudsak är beräknad på tidigare års taxerade inkomster. Med anledning av reservation 8 vill jag göra den kommentaren att det pågår en översyn av reglerna om egenföretagares sjukpenninggrundande inkomst.

I propositionen föreslås också att garantinivån på 15 kr. skall tas bort. Det är en regel som finns kvar sedan lagen infördes 1956. Som framgår av betänkandet anser utskottsmajoriteten att en särskild garantinivå inom smittbärrersättningen inte längre skall finnas.

Det sades här tidigare att om man inte har några möjligheter att klara sig, så skulle dessa 15 kr. vara en hjälp. Vi från majoriteten tror att har man inga som helst inkomster, måste det problemet lösas på annat sätt än med en garantinivå på 15 kr. – man är inte hjälpt av det. Visar det sig att det här skulle vara något problem, får man se över den frågan då.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 59 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Först beträffande Sveriges ekonomiska sjukdom: Visst är vi sjuka. Vi har en tillväxt i brinnande högkonjunktur som ligger och dallrar vid tvåprocentstreck och kommer ner till 1,5 % nästa år, om finansministerns prognoser är riktiga. Arbetsutbudet är fullkomligt oelastiskt. Vi har en felaktig definition på vad som är arbetsskada, men det skall vi inte diskutera här; det har debatterats tidigare.

Vi är inne på delpensionsbegreppet. Det är klart att alla ekonomiska lagar

talat för att man får fler delpensionärer om de får 65 % ersättning än om de får 50 %, för det är en viss överkompensation. Vi behöver ett högre arbetskraftsutbud; det skriver finansministern sida upp och sida ner i den reviderade finansplanen, om den nu är aktuell längre. Det är alltså ett utomordentligt väl avvägt förslag vi har.

Dessutom minskar vårt förslag transfereringarna i Sverige, och det behövs. När 40 % av hushållens inkomster kommer från transfereringar är det faktiskt tid att se upp. När den reviderade finansplanen har baxats genom riksdagen, om det nu går, kommer en ännu större del av hushållens inkomster genom transfereringar.

Christina Pettersson påstod att vi bara värnar om egenföretagare. Nej då, vi har inte sagt att de skall få 65 % och löntagare 50 % som delpensionärer utan att bägge skall ha samma ersättning. Vi har sagt att reglerna måste göras sådana att vi får likhet inför lagen så långt det är möjligt. Det är därför man måste titta på reglerna. Jag tycker att Runc Backlund använde ett så bra ord om dem: kantighet.

Så kommer vi till det där med pensionärerna, och då säger Christina Pettersson: "Det kan inte vara rimligt att pensionärer som flyttar utomlands skall få sjukvård i Sverige." De har betalat för sin sjukvård på ålderns dagar genom skatter och sjukförsäkringsavgifter under hela det yrkesaktiva livet, och de måste betala svensk statsskatt på sin pension och 10 % i kommunal och landstingskommunal skatt i kommuner och landsting som de inte får vistas i i sju månader, för de måste vara mindre än sex månader i Sverige. Det är en orimlighet, det är en orättvisa, det är en diskriminering som inte kan accepteras att pensionärer skall särbehandlas i dessa fall.

Man har sagt att det är därför att de inte vill bo i Sverige. Skall vi bygga upp en mur i sundet i stället för en bro? Det är egentligen vad man kan tro. Det är klart att vi skall få röra oss fritt i Sverige när vi är pensionärer, men då skall vi också få tillbaka de förmåner som vi har arbetet ihop under ett långt yrkesverksamt liv.

Jag tycker att det var en väldigt dålig argumentering Christina Pettersson hade. Tänk en gång till!

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 60 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! När jag hör Christina Petterssons argumentering slår det mig att det är märkligt att man har kommit fram till det här resultatet. Som regel är socialdemokraterna alltid intresserade av att lagstifta och åter lagstifta i alla sammanhang. Här gör ni raka motsatsen. Här skall det skapas ett avtal och dessutom ett avtal som ni inte förstår. Och det är inte så lätt. Christina Pettersson; jag förstår inte heller vad som står i propositionen. Den är dåligt skriven och innehåller ingen argumentering om vare sig det ena eller det andra, och då är det naturligtvis inte så lätt att veta vad det är för någonting som regeringen egentligen föreslår.

Men det förvånar mig storligen att ni tycker att det inte är så viktigt att den här gruppen har sin lagliga rätt, utan att här kan det skapas ett avtal. Hur det

avtalet sedan kommer att fungera spelar mindre roll. Det förvånar mig dessutom att man – när man har svåröverskådliga regler i nuvarande system, som regeringen säger – vill införa ett annat system som blir ännu sämre. Jag skulle vilja att Christina Pettersson förklarade litet grand för mig hur det kommer sig att det är så mycket bättre, för jag kan faktiskt inte se det.

Från folkpartiets sida ser vi det, som jag sade i mitt inledningsanförande, som väldigt viktigt att svenskar kan tjänstgöra utomlands. Vi har tillsammans byggt upp ett bra socialt försäkringssystem i Sverige. Då är det också väsentligt att man inte gör det svårare för svenskar att delta i det internationella arbetet; i exempelvis biståndsarbetet är det av vikt att man har ett trygghetssystem för de människor som är beredda att resa ut. Vi är också i stort sett överens om att miljöfrågorna skall tacklas och att svenskarna skall ställa upp i sammanhanget och hjälpa till i de länder där det behövs. Det är självklart att de människor som åtar sig den uppgiften skall ha ett trygghetssystem som fungerar på samma sätt som det gör för oss andra som – höll jag på att säga – sitter hemma och ser på.

Sedan säger Christina Pettersson att de som har valt att bo kvar inte skall betala. Som flera talare har sagt här har de här människorna betalat både skatt och socialavgifter när de var hemma i Sverige. Många av dem är ute tillfälligt under en inte så lång tid, och de kommer att betala skatt och socialavgifter när de kommer tillbaka.

Varför, Christina Pettersson, vill ni ha det här systemet, som är så mycket sämre än det tidigare? Varför vill ni försämrå för de här grupperna? Den här debatten blir en aning tunn, därför att varken ni eller vi från oppositionen egentligen riktigt förstår vad regeringen har menat. Jag skulle vilja att vi fick reda ut varför ni föreslår detta. Jag har inte fått svar i den inledande debatten, men kanske jag kan få det i en andra replik.

Anf. 61 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Christina Pettersson säger när det gäller delpensionering att man ser vilka grupper vi slår vakt om. Jag uppfattar saken på det sättet, att vi i vårt samhälle är ganska överens om att de stora grupper vi har av egenföretagare och andra företagare – det handlar om några hundratusen människor – gör en betydelsefull insats för vårt samhälle och för vårt näringsliv och i hög grad bidrar till att vi kan ha den levnadsstandard vi har. Jag tror att även socialdemokrater i högtidliga stunder brukar hylla den yrkesgrupp som det här rör sig om.

Man erlägger avgifter till delpensioneringen via egenavgifterna. Om det regelsystem man har byggt upp kring delpensioneringen uppenbarligen missgynnar vissa grupper eller leder till kantighet i hanteringen, tycker vi att när man betalar till ett system bör man rimligen också kunna få den ersättningsnivå som motsvarar det faktiska bortfall som man får genom att gå in i delpensionering. Vi anser att det är rimligt att välja en modell där man anpassar regelsystemet så att det stämmer med de olika gruppernas faktiska förhållanden. I annat fall bör man ta det andra steget fullt ut och säga: Låt oss sänka ersättningsnivån i systemet och därmed också sänka avgiften. Ni undantas, ni passar inte in i systemet.

I dagsläget är det ganska ohållbart att man betalar full avgift men inte får

komensation för det faktiska bortfallet. Därför tycker vi att det finns anledning att se över reglerna. Det är inte fråga om att speciellt gynna enskilda grupper utan om rättvis hantering av människor i ett system som vi har inrättat.

När det gäller smittbärrarsättningen hänvisar Christina Pettersson till översynen av sjukförsäkringsreglerna. Det är klart att det pågår olika former av översyn och genomgång av systemet, men har Christina Pettersson någon information som säger att utredningen verkligen kommer att ta sig an det här problemet? Vi har inga indikationer på att man tar upp just smittbärrarsättningen. Man diskuterar sjukförsäkringsreglerna, men smittbärrarsättningen tycker jag faller litet utanför sjukförsäkringen, eftersom den är en ersättning som utfaller i samband med att samhället gör vissa ingripanden mot människors liv och leverne, dvs. rätten att få arbeta.

Detta gäller också den sista punkten, garantinivån. Även om det handlar om små pengar i sammanhanget är det ändå en komensation till människor för att de får inskränkningar i sitt liv. Här har vi grupper som studerande och hemarbetande m.fl. som faller utanför det ordinarie ersättningsystemet. I dag får de om inte annat en liten komensation för vad det innebär att åläggas att följa de regler som finns i smittskyddslagen.

Anf. 62 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Några korta kommentarer till de senaste inläggen. Jag uppfattade det nästan som om detta med utlandspensionärernas sjukvård var väldigt ömtåligt. Man säger att man inte kan förstå varför dessa inte skall ha samma rätt till sjukvård som de som bor kvar i landet. Som jag sade tidigare betalar faktiskt utlandspensionärerna en lägre skatt än de som bor kvar i Sverige – det kan vi inte komma ifrån. De har ju också möjlighet att komma hit och få sjukvård. Det lät nästan som om vi helt skulle utestänga dem från sjukvård i Sverige. Men så är det ju faktiskt inte.

Sigge Godin tog upp frågan om tjänstgöring utomlands och sade att det är viktigt att vi slår vakt om och har bra internationella kontakter. Dessa vill vi också slå vakt om, och det är därför vi ser över reglerna. Vi anser att det är viktigt att vi får till stånd en bra lösning.

När det gäller smittbärrarsättningen är det svårt att förstå att ni strider om dessa 15 kr. och den regel som funnits sedan 1956. Som jag sade tidigare tycker jag inte att 15 kr. är till någon större hjälp. Om man vill slå vakt om de grupper som kan bli berörda av denna ersättning, tycker jag att det är märkligt att man inte från oppositionen lägger fram ett bättre förslag.

Vad beträffar förslagen om särskilda regler för olika företagargrupper och jordbrukare har jag litet svårt att förstå argumentationen att man bör slå vakt om just egenföretagare på ett speciellt sätt. Som jag sade tidigare är det mycket svårt att åstadkomma speciella lösningar för olika företagargrupper. Alla grupper har, som Rune Backlund sade, sina problem. Vi slår faktiskt vakt också om dessa viktiga grupper i samhället.

Anf. 63 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tog i litet hårt mot Christina Petterssons argumentering, men jag blev upprörd över att man hyser så liten

förståelse för att vi inte får förtrycka minoriteter. Pensionärer som bor utomlands och andra utlandssvenskar är ju minoriteter, men man får därför inte särbehandla dem och behandla dem sämre. De har betalt för sina sjukvårdsförmåner, och de betalar fortfarande skatt. Det är inte så, Christina Pettersson, att hela den kommunala och landstingskommunala skatten går till sjukvård. Den går också till gatuunderhåll, fritidsanläggningar, badhus, hemtjänst, olika slag av utbildning och till studieförbundens dagskurser och kvällskurser som inte frekventeras av utlandspensionärerna. De tio kronor i kommunal och landstingskommunal skatt plus statlig skatt som utlandspensionärerna betalar täcker mer än väl den sjukvård som de kan behöva under den mindre del av året de är hemma i Sverige.

Nej, man har infört denna regel därför att man egentligen inte tycker om att folk flyttar utomlands. Detta är en liten grupp som naturligtvis är rörligare än genomsnittet av svenskar, och därför anser man sig kunna särbehandla dem. Det är detta jag är upprörd över. Jag anser att politikerna inte alltid kan bestämma vad som är rätt. Det finns faktiskt vissa hävdvunna regler och någonting som engelsmännen kallar "rule of law" – det betyder "likhet inför lagen". Det innebär att om jag har betalt en avgift, skall jag behandlas likadant som alla andra som betalt denna avgift under samma förutsättningar. Det är därför jag kritiserar regeringen och majoriteten i riksdagen som vill acceptera dessa förhållanden och som argumenterar på det sätt som Christina Pettersson gör.

Detsamma gäller när man behandlar egenföretagarna på annat sätt än andra medborgare. Det är alldeles riktigt att det här finns vissa svåra praktiska problem, men man måste ju anstränga sig för att ge människor likhet inför lagen och inte särbehandla vissa grupper efter politiska konjunkturen.

Jag tror att det här finns en skillnad i våra synsätt. Jag tycker inte att en majoritet har rätt att förtrycka och särbehandla minoriteter. Därför tar jag också i när jag talar i denna fråga. Det är inte bara en praktisk fråga, utan det är faktiskt också en mycket viktigt symbolfråga, som jag tycker att ni bör tänka igenom.

Anf. 64 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Christina Pettersson sade att det här med utlandssvenskarna tydligen var ömtåligt för oss. Jag kan instämma med Margit Gennser i att det här gäller en minoritet, en mycket liten grupp, som ändå utför ett mycket viktigt arbete för Sverige på olika håll i världen. Det är viktigt att dessa människor behandlas på samma sätt som alla andra. Ni säger att ni slår vakt om dessa människor. Hur då? Genom att försämra deras möjligheter till sjukvård anser ni att ni slår vakt om dem! Det är ett mycket märkligt resonemang ni för. Det som förvånar mig mest är att ni vill försämra för denna lilla grupp i stället för att se över det totala sjukförsäkringssystemet, det system som det varje år strömmar ut miljoner från, miljoner som det vore mycket bra att ha för rehabilitering för att ge människor möjlighet att återkomma i arbetslivet. Ni tar inte tag i denna viktiga fråga, utan ni ger er på en mycket liten grupp och säger att det inte är rättvist att den gruppen av alla människor får ha kvar sina förmåner.

När det gäller frågan om delpensionen för personer som har kommunala uppdrag vill jag säga att jag trodde att vi i Sveriges riksdag var överens om att det är viktigt att alla samhällsgrupper deltar i det politiska arbetet. Man måste därför göra någonting för att även delpensionärer skall kunna medverka i det politiska arbetet. De behövs också i det politiska livet.

Avslutningsvis vill jag ta upp frågan om SGI för dem som har självfinansierade studier. Jag skulle vilja säga att det är typisk socialdemokratisk politik att de studerande som själva klarar sin ekonomi skall missgynnas. Du skall ta ut alla stöd du kan få i det här samhället. Gör du inte det, skall du straffas. Det är socialdemokratisk politik! Som liberaler ställer vi inte upp på ett sådant resonemang. Människor måste ha rätten att klara sig själva och forma sina liv på det sätt de själva vill, utan att på varje punkt ta reda på vad samhället kan erbjuda och som till varje pris måste tas ut. Det stöd och den hjälp som samhället ger skall vara till för de människor som verkligen behöver stöd och hjälp. Det skall inte vara ett krav att man tar ut det stödet. Men så är det faktiskt när det gäller SGI. Om man inte utnyttjar dessa studiestöd, då straffas man. Det kan inte vi acceptera.

Anf. 65 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Christina Pettersson säger när det gäller delpensionen att alla grupper har sina problem. Ja, det är just vad också vi säger. Vi har anført som exempel jordbrukarna – en speciell grupp som har uppmärksammats under de senaste åren. Generellt sett har egenföretagarna problem i hela socialförsäkringssystemet. Man har ju byggt upp regelsystemet med utgångspunkt i att det finns ett anställningsförhållande. När reglerna sedan skall börja tillämpas på olika företagargrupper kommer man i konflikt med olika regler. Jag skulle vilja råda Christina Pettersson att ta kontakt med försäkringskassan. Be handläggarna där redogöra för de problem som de stöter på när de skall klara tillämpningen av ersättningsreglerna, inte bara när det gäller delpensionen utan också när det gäller andra delar i socialförsäkringssystemet där sådana här kantigheter förekommer.

Man kan lösa problemet på två sätt. Endera kan man förändra regelsystemet rent generellt för egenföretagargrupperna. Det handlar alltså om att täcka in ett faktiskt bortfall. Eller också måste man erkänna att det här är för krångligt. Men varför då inte tillåta en begränsad ersättning? I stället kunde egenavgiften sänkas. Vi tycker att reglerna för egenföretagarna måste ses över, och det är också vad vi begär i reservationen.

Så något om garantinivån för smittbärrpenning och om anledningen till att vi bråkar om denna. 15 kr. är kanske inte mycket att bråka om. Men vad är alternativet? Ert alternativ är 0 kr. Jag kan inte förstå annat än att 15 kr. är mer än 0 kr. i ersättning. Så visst handlar det ändå om pengar för de grupper som med ert förslag skulle få 0 kr. i fortsättningen, i händelse av inskränkningar i livsföringen.

Anf. 66 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Margit Gennser och Sigge Godin talar om två olika grupper av pensionärer. Jag tycker att det är viktigt att göra en åtskillnad här. Sigge Godin talar om volontärer och andra som gör stor nytta för Sverige ute i

världen. Även vi tycker att det är viktigt att de här grupperna inte drabbas på något sätt. Därför görs också en översyn, som jag tidigare sagt. Margit Gennser talar om människor som av olika skäl har valt att som pensionärer bo utomlands.

Sigge Godin tar återigen upp frågan om en översyn av sjukförsäkringssystemet. Den frågan behandlades ganska nyligen här i riksdagen, och riksdagen avlog folkpartiets förslag i det sammanhanget. Jag tycker att vi har redogjort ganska väl för vår syn på hur man skall komma till rätta med de ökade kostnaderna för sjukskrivningar och arbetsskador. Det är ju främst arbetsskadeförsäkringen som kostar mycket pengar. Här sägs det att det gäller att se över sjukförsäkringssystemet i syfte att komma till rätta med kostnaderna. Men vid ett antal tillfällen både här i kammaren och i andra sammanhang har vi sagt att vi inte tycker att det är den rätta åtgärden.

Så något om delpensionen för dem som har kommunala uppdrag. Det är viktigt att så många människor som möjligt har kommunala uppdrag. Delpensionärer har alltså faktiskt rätt att ha kommunala uppdrag. Men sådana här uppdrag har bedömts vara bisysslor, och för sådana finns det särskilda regler. Delpensionen utgör ju ersättning för förlorad arbetsinkomst. Jag tror inte att ni i folkpartiet anser att det är meningen att folk skall gå ned på halvtid för att i stället ägna sig åt en mängd kommunala uppdrag. Det är väl inte riktigt tanken med era förslag. De kommunala uppdragen skall väl ändå inte ses som en inkomstkälla.

Anf. 67 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Frågan om pensionärerna och behandlingen av dessa är en mycket viktig fråga i detta sammanhang. Under ett långt liv har dessa människor betalat för att kunna få sjukvård på ålderns höst. De människor som flyttar till utlandet kan knappast, med tanke på åldern, teckna en sjukförsäkring. Men dessa människor har ju redan betalat för sig i Sverige. Ett problem är att man inte kan vara hur gammal som helst när man går in i ett försäkringssystem. Jag menar att utlandspensionärerna är mycket missgynnade. De har ju tvingats in i ett obligatoriskt system i Sverige, i vilket de har ålagts att betala tvångsavgifter. Utan något egentligt skäl – ja, ett skäl kunde vara att det inte anses vara särskilt bra att folk bor utomlands – skall dessa människor särbehandlas. Dessa människor har betalat skatt här i Sverige fastän de inte utnyttjar servicen här.

Det finns också olika grupper av människor som arbetar utomlands. En del arbetar i multinationella företag, där man ofta ordnar sjukförsäkringen åt de anställda. Dessutom finns det sociala konventioner med avräkningssystem.

Det finns också andra grupper. Jag tänker då på de människor som Sigge Godin med rätta ömmar för. Det gäller volontärer, u-landsarbetare, de som arbetar inom frivilliga organisationer och andra som alla har stora svårigheter när det gäller sjukförsäkringen.

Principen skall vara att den som har betalat för en förmån eller en tjänst också skall få ut denna. Personen i fråga skall inte nödvändigtvis behöva bo i t.ex. Malmö för att få den, utan han eller hon skall även kunna bo i Barcelona eller någon annanstans. Han eller hon skall vid återkomsten till Sverige ha rätt till sjukvård på samma villkor och till samma kostnad som en här bosatt

pensionär – särskilt som den som bor i Barcelona tvingas betala skatt i Sverige. Denna princip är mycket viktig. Vi måste alltså inpränta hos oss själva att likhet inför lagen gäller alla svenska medborgare.

Anf. 68 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Christina Pettersson har rätt. Vi talar om olika reservationer. Jag talar om reservation 1 om utlandssvenskarnas sjukvårdsförmåner.

Vi i folkpartiet har reagerat på att underlaget är så diffust när det gäller det som vi skall fatta beslut om. Jag tycker att debatten har visat att varken Christina Pettersson eller jag riktigt förstår vad regeringen egentligen menar. Därför blir debatten mycket märklig.

Däremot vet vi att sjukförsäkringssystemet är förenat med enorma kostnader. Christina Pettersson säger att ni socialdemokrater har tagit itu med den saken. Men då vill jag säga: Har ni verkligen gjort det?

När vi tidigare debatterade frågan här i kammaren tyckte socialdemokraterna tydligt att det inte behövdes några åtgärder. Det var bara att avvakta. Men av olika artiklar i pressen framgår att det bakom kulisserna i kanslihuset tycks pågå en verksamhet – men vilken? Lyft fram detta i ljuset och låt oss gemensamt i en parlamentarisk utredning försöka påverka utvecklingen! Här rör det sig om mycket pengar, Christina Pettersson! När det gäller försäkringarna för utlandssvenskarna handlar det inte om stora summor pengar. Däremot rinner mycket pengar varje dag ut ur sjukförsäkringssystemet. Detta är ett problem, inte bara för dem som jobbar med systemet utan också – och kanske framför allt – för de sjuka som inte i tid får möjlighet till rehabilitering och som därför drabbas. Detta är alltså ett problem. Det vore intressant att få höra hur det verkligen förhåller sig. Pågår det en utredning eller inte?

Anf. 69 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag inser att Margit Gennser och jag – och det är fullt naturligt – ser helt olika på sjukvården. Jag betraktar inte avgifterna för sjukvården och den skatt som jag betalar för att vi i Sverige skall få en bra sjukvård som ett slags försäkring för egen del. Det handlar mera om solidaritet med andra människor. Det kan ju faktiskt hända att jag är frisk hela livet ut och inte behöver utnyttja sjukvården. Det handlar alltså om en omfördelning människor emellan.

Sedan till Sigge Godin. Det gäller då kravet på en översyn av socialförsäkringssystemet. Jag känner igen resonemanget. Men den här saken diskuterades för några veckor sedan. Jag tycker att vi har lämnat klara besked, framför allt när det gäller arbetsskadorna. Vi skall se över arbetsmiljön i syfte att minska antalet arbetsskador och kostnaderna för arbetskadeförsäkringen. Riksdagen fattade beslut i denna fråga för några veckor sedan. Jag tycker därför att det inte är angeläget att ha en lång debatt igen. Jag bara konstaterar att beslut har fattats och att vi skall jobba vidare med dessa frågor.

Anf. 70 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag tror inte att Christina Pettersson bör inveckla sig mer i en diskussion om när vi kan få och inte kan få sjukvård och vad vi har rätt att

fordra för våra skatter och avgifter, för då kan vi hamna i mycket egendomliga resonemang. Nästa gång är det kanske inte utlandspensionärer som inte skall ha rätt till den kvalificerade och dyra sjukvården. Det kan vara människor som är för gamla eller som på något annat sätt tillhör en minoritetsgrupp.

Nej, jag tror att det är klokast att avbryta den diskussionen, för den kan tyvärr leda till väldigt stora missförstånd och ännu större misstro mot det sjukvårdssystem som vi har byggt upp, och det tycker jag vore mycket sorgligt.

Anf. 71 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt fortsätta den här debatten, men det sista Margit Gennser sade föranleder mig att göra ett inlägg till.

Jag tycker att det är viktigt att vi har klart för oss vad vi pratar om, och vad vi diskuterar här är sjukvårdsavgifter för personer som har valt att bo utomlands sedan de fått pension. De betalar en lägre kommunal- och landstingsskatt, och Margit Gennser har berättat för mig vad de skatterna går till, vilket jag för övrigt vet mycket väl. Men när hon sedan talar om förtryck av minoriteter och påstår att vi kanske också skulle komma att förtrycka andra grupper av pensionärer – de som är för gamla eller för sjuka – då tycker jag att diskussionen har kommit att handla om någonting som inte hör till betänkandet.

Är det några som slår vakt om sjukvården och pensionärerna här i Sverige och har gjort det under hela 1900-talet, så är det socialdemokraterna. Men jag tycker att vi skall hålla oss till betänkandet som kammaren nu behandlar.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om trafikskottets betänkande 23.)

Kammaren övergick till att debattera justitieutskottets betänkande 22 om tilläggsbudget II.

Utrustning m.m. för polisväsendet

Anf. 72 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande angående tilläggsbudget II finns ett förslag om ett anslag på 3,55 milj. kr. till polisväsendet för anskaffning av utrustning till TV-övervakning av vägar och tunnelbanor m.m. i anslutning till Globen Arena.

Globenstaden är helt privatägd, och i Arenabolaget är det privata ägandet nästan hälften. Om man bygger en anläggning som Globen, anser vi att det är självklart att sådan utrustning som det här är fråga om borde inplaneras och bekostas av byggarna och ägarna. Meningen med anläggningar av den här typen är väl att det skall komma mycket folk, så det kan knappast hävdas att behovet har uppstått nu i efterhand.

Om staten skall ge pengar till Stockholms stad för trafiksatsningar, då finns det mer angelägna behov, satsningar som man inte kan kräva att privata intressenter skall bekosta, vilket man kan göra i det här fallet. Det behövs

pengar till trafikpoliserna, exempelvis. Det behövs pengar för att bygga Södra Länken, och det behövs pengar för bättre kollektivtrafik, alltsammans satsningar för att göra trafikmiljön i Stockholm bättre.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen vid justitieutskottets betänkande.

Anf. 73 KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Det är väl bara att spä på där Berith Eriksson slutade. Jag blev litet konfunderad när jag såg den här tilläggsbudgeten och fann den ojämna siffran 43,55 milj. kr. i anslag för utrustning till polisväsendet. Vid närmare studium fann jag att 3,55 milj. var avsedda till TV-utrustning för övervakning av tunnelbanor och gator runt Globen.

Globen är en fin arena. Stockholmarna har all anledning i världen att vara stolta över den, och säkert ger den god lönsamhet på sikt. Men då skall den också bära sina egna kostnader. Globen är ingen riksangelägenhet. Den är en Stockholmsangelägenhet, och därför skall inte heller utrustning, inte ens kringutrustning, till den bekostas via statlig skatt.

Polisens medel för löpande drift är dessutom normalt sett ganska snålt tilltagna. Det finns distrikt som har svårt att få pengarna att räcka till bensin för bilarna och en del andra saker. Att då belasta polisen med driftskostnader för anordningar, som i och för sig bör användas av polisen men som borde ägas och underhållas av dem som har nytta av dem, tycker vi är ett felaktigt sätt att bygga upp framtida kostnader för polisväsendet som sådant.

Det är över huvud taget en princip för miljöpartiet att polisen skall ha rätt att antingen debitera eller kräva anläggningar av företag och myndigheter som har användning för dem. Sedan kan polisen mycket väl sköta anläggningarna i den allmänna ordningens tjänst, precis på samma sätt som när myndigheter och företag hyr in väktare – det är samma fenomen.

Av de här anledningarna yrkar även miljöpartiet bifall till reservationen och avslag på propositionen i motsvarande del.

Anf. 74 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Jag tänker inte spä på, och det gjorde för övrigt inte Kent Lundgren heller, utan han ville i stället dra ner beloppet.

Jag tycker nog att Globen Arena är en riksangelägenhet. Med tanke på de arrangemang som äger rum där finns det all anledning att också ha bra utrustning för att övervaka vägar och tunnelbanor i anslutning till anläggningen. Det är polisens sak att se till att ordningen upprätthålls även vid Globen Arena, och då har polisen rätt att kräva att det finns riktig utrustning.

För miljöpartiet och även för vpk är det en princip att man skall avstå från all utrustning för övervakning av stora arenor, förstår jag. Det skall då inte bara gälla Globen, även om det är den arenan det nu i första hand är fråga om. Jag tycker ändå att man borde tänka sig för litet grand. Det finns faktiskt ganska många anläggningar i Sverige som behöver den här sortens övervakning, och som jag sade är det viktigt att polisen har tillgång till bra utrustning.

Det kan tilläggas att en ojämn siffra kan man hitta i vilken budget som helst, och sedan kan man då titta efter vad det ojämna beloppet skall användas till.

Med det jag nu har sagt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Prot. 1988/89:111
10 maj 1989

*Utrustning m.m. för
polisväsendet*

Anf. 75 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag har aldrig sagt att det inte skulle finnas TV-övervakning. Den diskussionen tog jag inte upp. Däremot sade jag att det finns anledning att kräva att Stockholms stad och de andra intressenterna i Globen Arena betalar vad det kostar att anskaffa utrustning för TV-övervakning.

Man borde ha kunnat förutse att den här utrustningen behövs och ställt krav på byggarna att anskaffa den. Nu har man inte gjort det, men det finns därför ingen anledning att i efterhand bekosta utrustningen utan att ställa ekonomiska krav på dem som har ekonomiska intressen i Globen Arena, nämligen Stockholms stad och Arenabolaget.

Anf. 76 KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Det finns egentligen ingen åsiktsskillnad mellan Ulla-Britt Åbark och mig i frågan om man skall anskaffa anläggningar eller ej. Vi miljöpartister anser att anläggningar skall finnas. Det vi däremot inte är överens om är vem som skall betala.

Allmänt sett anser jag att vi skall fundera över vilken princip vi skall ha. Jag är av den uppfattningen – kanske därför att jag kommer från den privata industrin – att varje anläggning eller del av en verksamhet skall bekosta sina egna kostnader för utrustning och även för drift. Jag är ute efter att effektivisera den offentliga sektorn, och jag har en känsla av att socialdemokraterna också är det. Det handlar om vem som skall betala både för den installation som det här handlar om och för den framtida driften. Jag anser att Stockholm Globen Arena skall bekosta detta.

Anf. 77 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Det står i reservationen att det är fråga om medel för TV-övervakning av vägar, tunnelbanor m.m. Det kan väl ändå inte vara meningen att Stockholm Globen Arena AB skall övervaka vägar och tunnelbanor för att se vilka människor som kommer. Det kan väl inte vara tanken bakom reservanternas yttrande, men jag tolkar det faktiskt så.

Anf. 78 KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Om det är fallet skall jag försöka att rätta till den tolkningen. Vi reservanter anser att anläggningen skall finnas, därom är vi väl rörande eniga. Det skall finnas TV-övervakning, och polisen skall också använda sig av denna TV-övervakning för Globens räkning. Men det är Globen Arena som skall betala. Jag anser att vi skall införa den principen när det gäller företag, myndigheter och andra som vill ta polisens tjänster i anspråk på ett exceptionellt sätt.

Jag förmodar att man har tänkt sig att driva en vinstgivande verksamhet i Globen. Då skall man väl i rimlighetens namn också ha råd att ta på sig de kostnader som denna vinstdrivande verksamhet kräver. Jag tycker att det är självklart att polisen, då man via TV-monitorer upptäcker att kommunikationerna korkar igen, utför tjänsten att rätta till det hela. Jag har en känsla av

att polisen redan i dag vid större evenemang, exempelvis rockgalor och annat, har rätt att ta extra betalt för detta. Jag anser att Globen skall tillhandahålla de verktyg som behövs för att ta dessa tjänster i anspråk, eftersom Stockholm Globen Arena är ett vinstdrivande företag.

Anf. 79 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Det resonemang som vi för här i dag om att varje företag – som Kent Lundgren säger – skall stå för sina egna kostnader är varken nytt eller unikt. Om man bygger ett nytt hotell, vilket vi gjorde i Älvkarleby, och behöver en ny vägramp, går staten inte in och betalar den vägrampen hur mycket den än kostar, utan den kostnaden får de som bygger hotellet i så fall stå för. Detta är på intet sätt ett orimligt krav. Den här anläggningen skulle varit inplanerad redan i förväg, och den skulle ha bekostats av Stockholm Globen Arena AB.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om trafikutskottets betänkande 23.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 29 om allmänna helgdagar.

Allmänna helgdagar

Anf. 80 STIG BERTILSSON (m):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande 29 innehåller förslag till en ny samlad lagstiftning om allmänna helgdagar. Man presenterar en ny lag, som skall ersätta de nuvarande spridda bestämmelserna. Enligt utskottsmajoritetens förslag innebär inte den nya lagstiftningen någon ändring av antalet helgdagar, utan man vill permanenta de nuvarande allmänna helgdagarna och man vill heller inte göra några kalendariska förändringar.

Vi moderater anser att man i samband med genomförandet av en samlad lagstiftning borde införa ytterligare en allmän helgdag, nämligen nationaldagen den 6 juni. Förslag om att göra nationaldagen till allmän helgdag har tidigare behandlats här i riksdagen. Vi moderater var då tveksamma till detta, inte på grund av att vi inte ville ha nationaldagen som helgdag, utan enbart av samhällsekonomiska skäl. Konsekvensen av att införa ytterligare en allmän helgdag torde, sett ur samhällsekonomisk synpunkt, inte vara försumbar.

Som bekant är möjligheterna till ledighet från arbete betydande i vårt land. Vi moderater har därför i samband med att vi nu föreslår att nationaldagen skall bli en allmän helgdag även yrkat att riksdagen skall hos regeringen begära en utredning om möjligheterna att avskaffa eller flytta någon nu existerande helgdag. Slutsatsen bör dock bli, herr talman, att nationaldagen skall vara en allmän helgdag.

Nationaldagen är ju ett lands officiella högtidsdag. Som kammarens ledamöter vet firar vi svenskar nationaldagen till minne av Gustav Vasas tronbestigning den 6 juni 1523 och till minne av regeringsformens tillkomst år

1809. Vi moderater menar att Sverige, liksom många andra länder, har anledning att med utgångspunkt från händelser som dessa fira vår nationaldag. Vi har också, inte minst i tider av en nödvändig ökande internationalisering, anledning att slå vakt om vår nation och dess symboler, och nationaldagen är en sådan.

I det avseendet slår vi bäst vakt om vår nation genom att göra nationaldagen till en allmän helgdag. Mot bakgrund av vad jag har anfört vill jag yrka bifall till den rättade reservation 1 som har utdelats på kammarens bord.

Anf. 81 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Då riksdagen nyligen diskuterade denna fråga var centerns utgångspunkt att regeringen skulle återkomma till riksdagen med ett förslag om att göra nationaldagen till helgdag. Sedan vi fastställde den 6 juni som Sveriges nationaldag har firandet ökat. Den 6 juni var tidigare svenska flaggans dag, och firandet inleddes och drevs länge av de olika ideella organisationerna. Nu sker firandet i förskola och grundskola, och många organisationer fortsätter att fira nationaldagen på olika sätt. Även kommunerna har tagit upp detta, i regel genom sina kulturnämnder.

Vi anser från centerns sida att det finns skäl för att göra nationaldagen till en helgdag. Det är precis lika angeläget som att ha första maj som en helgdag, och om vi gör nationaldagen till en helgdag får vi därigenom två allmänna helgdagar som inte är kyrkliga. Detta kan vi nu fatta beslut om genom ett bifall till centerns reservation och lagstiftningsförslaget i denna. En rättad version av detta lagstiftningsförslag finns delad på riksdagens bord. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 2 med det förslag till lagstiftning som är framlagt på kammarens bord.

Låt mig något kommentera moderaternas ställningstagande. När vi vid senaste tidpunkt diskuterade denna fråga ville centerpartiet ge regeringen i uppdrag att lägga fram ett förslag om nationaldagen som helgdag. Då sade man från moderaternas sida att man inte kunde ställa sig bakom detta förslag, eftersom vi vid det tillfället hänvisade till en motion av Marianne Karlsson. I den motionen föreslogs det att man kunde ta bort annandag pingst som allmän helgdag, då det saknades teologiska och kyrkliga motiv till att ha den dagen som helgdag. Moderaterna sade då att de inte kunde acceptera detta, men om vi enbart hade föreslagit nationaldagen som helgdag så hade man vid det tillfället kunnat ställa sig bakom ett sådant förslag. Nu har man ändrat sin motivering, men inte sin argumentering, vilket förvånar mig ännu mer.

Stig Bertilsson säger att nationaldagen skall vara helgdag. Det föreligger här i dag ett förslag om att göra nationaldagen till helgdag. Jag rekommenderar er moderater att rösta för det förslaget.

Anf. 82 STIG BERTILSSON (m) replik:

Herr talman! Bengt Kindbom har uppfattat det moderata förslaget rätt i en del, nämligen att vi anser att nationaldagen skall vara helgdag. Som jag tidigare sade anser vi dock inte att man kan ta det här steget innan man har studerat konsekvenserna – därav formuleringarna och därav vårt förslag.

Anf. 83 BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! När vi under fjolåret diskuterade frågan ansåg moderaterna att man inte kunde gå oss till mötes, eftersom vi då ville ta bort en annan helgdag och göra nationaldagen till helgdag. Det här resonemanget stämmer inte.

Anf. 84 STIG BERTILSSON (m) replik:

Herr talman! Vårt resonemang stämmer mycket väl. Personligen har jag också tagit intryck av den opinion som utan tvivel finns för att nationaldagen skall vara en allmän helgdag. Jag tror att det är en uppfattning som har spridit sig alltmer. Jag tror att det är en allmän uppfattning hos svenska folket att man vill ha nationaldagen som helgdag. Detta ligger också i vårt förslag.

Anf. 85 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Vi skall i dag anta en samlad lag om allmänna helgdagar – i betydelsen arbetsfria dagar – som skall ersätta de spridda bestämmelser som hittills har reglerat detta område. Inga nya helgdagar föreslås innefattas i lagen. Kyrkomötet har tillstyrkt förslaget.

En av centrens hjärtefrågor är att nationaldagen skall göras till helgdag. Riksdagen avslog en centerreservation med denna propå så sent som i december förra året. Ett av skälen för riksdagen att avslå förslaget var att inga folkliga krav har rests på att nationaldagen skulle göras till arbetsfri helgdag. Nationaldagen är av färskt datum. Den infördes 1982 och kom att ersätta svenska flaggens dag.

Det finns ytterligare ett tungt vägande skäl för att avstyrka reservationen. En arbetsfri dag, som en helgdag innebär, medför ett inte föraktligt avbrott för folkhushållet. Enligt vad finansdepartementet uppger "kostar" en arbetsfri dag 0,25 % av BNP. I löpande priser för år 1989 betyder det 3 miljarder kronor.

Utskottsmajoriteten anser sammanfattningsvis att de nuvarande formerna för firandet av den 6 juni ger tillräckligt utrymme för att markera nationaldagens betydelse.

Till reservanternas skara – som vill göra nationaldagen till helgdag – har i år moderaterna sällat sig. "Det kan knappast råda någon tvekan om att en majoritet av medborgarna hyser uppfattningen att nationaldagen bör vara allmän helgdag", skriver moderaterna trosvisst i en tvivelsutan dåligt formulerad mening i sin reservation. Moderaterna har trots allt insett att införandet av en ny helgdag skulle få samhällsekonomiska konsekvenser, och de yrkar dessutom att regeringen skall låta utreda om någon annan helgdag kan flyttas eller utgå så att nationaldagen kan göras till helgdag.

För moderaternas egen skull bör en glömskans barmhärtiga slöja dras över detta förslag. Förslaget om utredning är enligt vad jag förstår ägnat att antingen uppröra och sära de människor som vill fira en kyrklig helgdag, och det på rätt dag, enligt djupt förankrad religiös hävd, eller att uppröra och sära alla de hundratusental människor som vill högtidlighålla första maj som arbetarrörelsens stora internationella högtidsdag. Första maj har varit helgdag i Sverige sedan 1928.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 86 STIG BERTILSSON (m):

Herr talman! Catarina Rönning tycker att en tystnadens slöja bör falla över det moderata förslaget. Jag kan naturligtvis inte dela Catarina Rönningens uppfattning i denna fråga.

Catarina Rönning tycker dessutom att förslaget att man skall utreda om andra helgdagar kan indragas eller flyttas är utmanande. Jag vet inte om det är så utmanande. I ett val mellan att ha första maj eller nationaldagen som helgdag tvekar jag personligen inte om att jag vill ha nationaldagen som helgdag. Jag sätter nationen i första rummet i den jämförelsen.

Vidare säger Catarina Rönning att det inte finns något folkligt krav. Det kan man värdera på olika sätt. Jag kan dock konstatera att det finns en massiv opinion som tycker att nationaldagen skall vara helgdag. I tider när allting blir mer och mer internationellt finns det anledning att slå vakt om nationaldagen på ett alldeles särskilt sätt.

Det kostar naturligtvis en del pengar, och det är anledningen till att vi vill utreda konsekvenserna. Med sin argumentation säger Catarina Rönning egentligen att vi i Sverige skulle behöva en annan regering som skulle få fart på Sveriges ekonomi, så att vi skulle ha råd att fira nationaldagen som helgdag. Det har man t.ex. i Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland och andra länder runt omkring oss i Västeuropa. Även om Catarina Rönning har räknat fram ett belopp på ett statistiskt sätt, är jag helt övertygad om att den uträkningen också kan göras på ett annat sätt.

Anf. 87 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Catarina Rönning gör denna fråga till en ekonomisk fråga. Hur kan man då ställa upp på förslaget i övrigt? Det finns ju en lång rad helgdagar som icke infaller på söndagar och som inkräktar på arbete och produktivitet. Jag tycker att det var ett något förenklat resonemang. Antingen vill man framhålla nationaldagen och göra en nationell manifestation, eller också vill man det inte. Jag uppfattar det så att socialdemokraterna inte vill detta. Det är därför man avstyrker det hela, inte av ekonomiska skäl.

Anf. 88 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Stig Bertilsson vilken statistik han lutar sig mot när han talar om att det finns en massiv opinion för att göra den 6 juni till allmän helgdag. Jag skulle gärna vilja se siffror och statistik på det.

Stig Bertilsson tror dessutom att jag vill ha en ny regering. När det gäller att sätta fart på Sveriges ekonomi har den här regeringen varit bra, och övernog bra. För närvarande löper vår ekonomi inte bara i hygglig fart, utan i alltför snabb fart. En överhettning är för handen, vilket man behöver göra någonting åt. Vad en ny regering skulle kunna åstadkomma i detta fall har jag svårt att förstå.

Jag tycker att Stig Bertilsson skulle vara litet rädd om alla de moderata väljare som har en tradition att fira kyrkliga helgdagar. Det finns en djupt förankrad religiös hävd som säger att dessa helgdagar skall firas, de skall inte tas bort och de skall firas på rätt dag.

Att Stig Bertilsson inte är lika mån som jag om alla de människor som vill fira första maj har jag dock en viss förståelse för. Jag tycker emellertid, som

utskottet sammanfattningsvis också har sagt, att vår nationaldag firas under värdiga former och att firandet är bra som det är i nuvarande skick.

Anf. 89 STIG BERTILSSON (m):

Herr talman! Det är möjligtvis så att Catarina Rönnung och jag har litet delade uppfattningar om första maj kontra nationaldagen. Det tror jag att vi får leva med.

När det gäller frågan om de kyrkliga helgdagarna är jag alldeles på det klara med att dessa helgdagar är mycket djupt förankrade. Men jag tror också att det inte kan såra något kristet hjärta om man t.ex. ser över någon annandag. Jag tror inte det. Vi lever ändå i en tid där vi kan utreda och se över vilka möjligheter som ges.

Catarina Rönnung redovisar kostnaden för ytterligare en helgdag. Jag kan dock konstatera att vi moderater inte utesluter att resultatet av en utredning kan bli att man tillför nationaldagen som en helgdag, kort och gott, även om man inte flyttar på någon annan helgdag.

När det gäller detta med en ny regering kan jag konstatera att man i de västeuropeiska länder jag räknade upp har en mycket bättre tillväxt än vi har i Sverige i dag. I de länderna har man råd att fira nationaldagen som helgdag. Det är så det ligger till, Catarina Rönnung.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om trafikutskottets betänkande 23.)

Beträffande konstitutionsutskottets betänkanden 32 och 33 konstaterade tredje vice talmannen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera trafikutskottets betänkande 23 om tilläggsbudget II inom kommunikationsdepartementets område.

Anslag till utredningar m.m. inom kommunikationsdepartementet

Anf. 90 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Detta ärende är ett litet ärende. Det rör sig om 2 miljoner i extra anslag till kommunikationsdepartementet till utredningar m.m. I samband med det har miljöpartiet de gröna väckt en motion där vi har velat villkora dessa extra 2 miljoner till miljösatningar på trafikområdet. Skälet till det är mycket enkelt. Vi vet att trafiken i ökande grad är det största miljöproblemet här i landet. Utsläppen ökar – det gäller kväveoxider och koldioxid. Bullret ökar, trafikolyckorna ökar osv. Vi upplever tyvärr att regeringen inte är riktigt medveten om detta. Det saknas effektiva åtgärder som möter denna nya situation. Man bara upprepar gamla, redan vidtagna åtgärder och tror att det hjälper, trots att verkligheten är en helt annan. Därför tycker vi att det är viktigt att markera härifrån riksdagen åt vilket håll dessa extra pengar skall gå.

I det betänkande som utskottsmajoriteten står bakom räknas upp en lång rad delegationer och kommittéer m.m. som arbetar inom kommunikationsdepartementet. Men detta är saker som redan är beslutade och som naturligtvis skall täckas inom den normala medelsramen. Dessa extra 2

miljoner borde gå till det som är mest angeläget, nämligen miljösidan. Det hade onekligen varit värdefullt om vi hade kunnat få majoritet för detta. Det har vi alltså inte fått.

Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen.

Anf. 91 JARL LANDER (s):

Herr talman! Som Roy Ottosson mycket riktigt sade pågår ett stort antal utredningar inom trafikpolitikens område. Detta är utredningar som vi tidigare har tagit ställning till inom trafikutskottet och som vi har sagt skall slutföras. Vi har också sagt att trafikpolitiken skall ha en miljövänligare inriktning. Det sade vi så sent som förra året, när vi antog den stora trafikpolitiska propositionen här i riksdagen.

Herr talman! Nu har det visat sig att vissa av de utredningar som är påbörjade blir litet försenade. De blir på det sättet dyrare. Andra betingar en större kostnad. De blir också dyrare. För detta ändamål har statsrådet i kommunikationsdepartementet hemställt om ytterligare 2 milj. kr. för att kunna slutföra pågående utredningar. Nu vänder sig miljöpartiet mot att vi skall slutföra dessa utredningar med argumentationen att utredningarna skall få en annan inriktning som är mer miljövänlig. Visst kan vi ha en debatt om det. Roy Ottosson. Men jag anser att det är viktigare att de utredningar som nu pågår blir slutförda, så att vi utifrån dem kan få en trafikpolitik här i landet som mer gynnar hela landet.

Anf. 92 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag har inte vänt mig emot de utredningar som pågår, vare sig i motionen, reservationen eller i det inlägg jag hade nyss. Det var fel, Jarl Lander. Det är inte vad jag har sagt. Vad jag har sagt är att det är bra om riksdagen säger ifrån att utredningsarbetet bör ha en stark miljöpolitisk profil. Det kan naturligtvis dessa utredningar få i ökad utsträckning. Men detta innebär inte att man är emot dessa utredningar. Jag vill alltså tillbakavisa det påståendet.

Jag upplever också att även Jarl Lander tar för lätt på de miljöproblem trafiken i ökad utsträckning orsakar. Det kan jag bara beklaga.

Anf. 93 JARL LANDER (s):

Herr talman! Jag vill ändå säga till Roy Ottosson att jag uppfattar miljöpartiets argumentation på det sättet att de 2 miljoner det nu är fråga om skall användas till något annat än att slutföra pågående utredningar. Det är det vi från utskottsmajoriteten anser är fel. Vi anser att utredningarna skall fullföljas och att man utifrån det underlaget kan få en bättre trafikpolitik här i landet.

Slutligen, herr talman, vill jag också yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Mom. 1 (skadestånd vid myndighetsmissbruk)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 262 röster mot 20 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Elisabet Franzén anförda motiveringen. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (skadeståndsansvaret vid myndighetsutövning)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 195 röster mot 41 för hemställan i reservation 2 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson. 48 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 148 röster mot 137 för den i reservation 3 av Rolf Dahlberg m.fl. anförda motiveringen.

Mom. 3 (statens skadeståndsansvar i affärsmässig verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Lagutskottets betänkande 33

Mom. 1 (vårdnad och umgänge)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (expertmedverkan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (faderskapspresumtion vid samboförhållanden)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 35 för reservation 3 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 16

Mom. 1 (utlandssvenskarnas sjukvårdsförmåner)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 33 för reservation 1 av Sigge Godin och Maria Leissner. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (utlandssvenska pensionärers sjukvårdsförmåner)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 56 för reservation 2 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 4 (vilande SGI vid självfinansierade studier)

Utskottets hemställan bifölls med 198 röster mot 86 för reservation 3 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 5 (kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (delpension till lantbrukare)

Utskottets hemställan bifölls med 199 röster mot 86 för reservation 5 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 7 (delpension vid politiskt arbete)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Sigge Godin och Maria Leissner – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (översyn av socialförsäkringssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (ersättning för egenföretagares fasta kostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (smittbärrarpenning på garantinivå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 22

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (anslag till Utrustning m.m. för polisväsendet)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 35 för reservationen av Berith Eriksson och Kent Lundgren.

Konstitutionsutskottets betänkande 29

Mom. 1 (allmänna helgdagar)

Först biträdades reservation 1 av Anders Björck m.fl. med 59 röster mot 37 för reservation 2 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom. 190 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 192 röster mot 59 för reservation 1 av Anders Björck m.fl. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkanden 32 och 33

Vad utskottet hemställt bifölls.

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Viola Claesson och Roy Ottosson – bifölls med acklamation.

8 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1988/89:146 om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Zimbabwe
1988/89:148 om upphävande av författningar om rättegångsgudstjänster

9 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:140 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m.m.

- 1988/89:Jo42 av Börje Hörnlund m.fl. (c)
1988/89:Jo43 av Börje Hörnlund och Per-Ola Eriksson (båda c)
1988/89:Jo44 av Martin Olsson och Görel Thurdin (båda c)
1988/89:Jo45 av Hans Dau (m)
1988/89:Jo46 av Sven Eric Lorentzon m.fl. (m)
1988/89:Jo47 av Ulla Tillander m.fl. (c)
1988/89:Jo48 av Stina Gustavsson och Kersti Johansson (båda c)
1988/89:Jo49 av Kjell Ericsson m.fl. (c, m, fp)
1988/89:Jo50 av Birger Andersson (c)
1988/89:Jo51 av Gunhild Bolander och Martin Olsson (båda c)
1988/89:Jo52 av Per-Ola Eriksson m.fl. (c, m, fp, vpk)
1988/89:Jo53 av Gunhild Bolander (c)
1988/89:Jo54 av Bengt Kindbom och Gunilla André (båda c)
1988/89:Jo55 av Bengt Rosén m.fl. (fp)
1988/89:Jo56 av Bo Finnkvist (s)
1988/89:Jo57 av Karl Erik Olsson m.fl. (c)
1988/89:Jo58 av Karin Starrin och Gunnar Björk (båda c)
1988/89:Jo59 av Karin Starrin och Stina Eliasson (båda c)
1988/89:Jo60 av Nils-Olof Gustafsson m.fl. (s)
1988/89:Jo61 av Sigrid Bolkéus m.fl. (s)
1988/89:Jo62 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1988/89:Jo63 av Börje Nilsson (s)
1988/89:Jo64 av Marianne Jönsson och Agne Hansson (båda c)
1988/89:Jo65 av Börje Hörnlund (c)
1988/89:Jo66 av Ingvar Eriksson (m)
1988/89:Jo67 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1988/89:Jo68 av Jan Jennehag och Annika Åhnberg (båda vpk)
1988/89:Jo69 av Björn Samuelson och Annika Åhnberg (båda vpk)
1988/89:Jo70 av Leif Marklund och Bruno Poromaa (båda s)

10 § Anmäldes och bordlades
Utrikesutskottets betänkanden
1988/89:UU20 Vissa åtgärder mot Sydafrika
1988/89:UU21 Sveriges relationer till de baltiska republikerna

Prot. 1988/89:111
10 maj 1989

11 § Kammaren åtskildes kl. 15.33.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 10 maj

Förste vice talmannen 8, 35, 40
Andersson, Lennart (s) 24, 29, 31, 50, 53, 54, 57, 59, 60
Backlund, Rune (c) 64, 69, 72
Bertilsson, Stig (m) 78, 79, 80, 81, 82
Dahlberg, Rolf (m) 20, 22
Ekström, Allan (m) 42, 52, 55
Eriksson, Berith (vpk) 75, 77, 78
Franzén, Elisabet (mp) 17, 28, 35, 39, 50
Freivalds, Laila, justitieminister 8, 37, 39
Gennser, Margit (m) 60, 67, 70, 73, 74
Godin, Sigge (fp) 63, 68, 71, 74
Kindbom, Bengt (c) 79, 80, 81
Lander, Jarl (s) 83
Lundgren, Kent (mp) 76, 77
Norberg, Lars (mp) 35, 38
Olson, Bengt Harding (fp) 11, 22, 23, 27, 30, 39, 45, 52, 53, 55, 56, 58, 60
Olsson, Martin (c) 31, 47
Ottosson, Roy (mp) 82, 83
Persson, Elisabeth (vpk) 14, 28, 30, 38, 54, 56
Pettersson, Christina (s) 66, 70, 72, 74, 75
Rönnung, Catarina (s) 80, 81
Åbark, Ulla-Britt (s) 76, 77